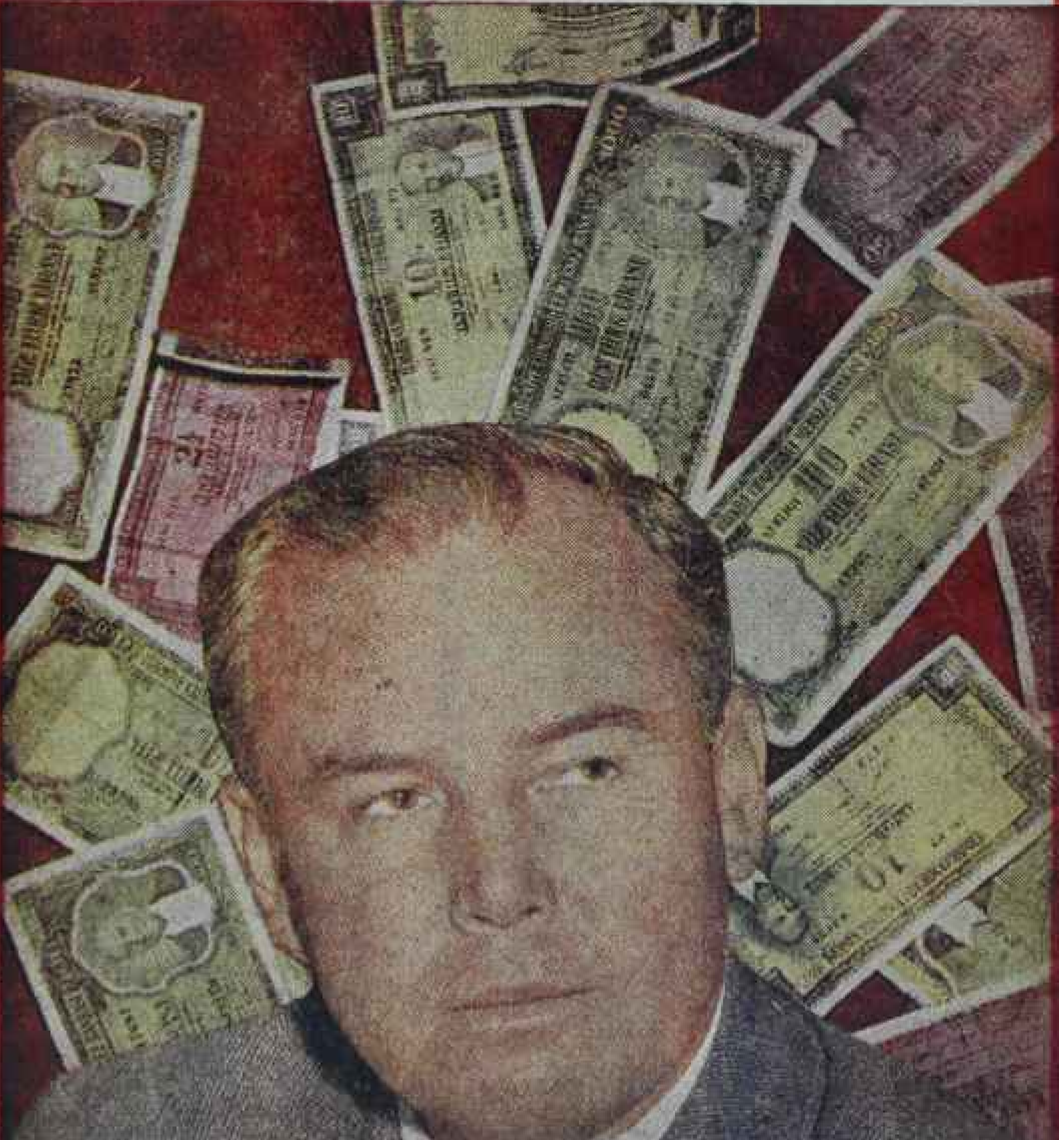
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XI, Sayı: 188

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18992 *P.K. 582 - Ankara*

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

Ressam:

Oğuz TURAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Osman ÖZCAN

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	**8 lira**
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 **yıllık**	(52 nüsha) :	32 lira

İlan Şartları:

8 renkli arka kapak (Tam **sayfa):**

350 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları

Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 10221

Basıldığı tarih: 12.12.1957

Kapak resmimiz;

Hasan Polatkan

Ucuzluğun hikâyesi

Kendi Aramızda

İlhamı Soysal

Sevgili AKİS okuyucuları

AKİS bu hafta sizlere su sualin cevabını veriyor: Hayat ucuzlayacak mı? Bu sualin cevabını tamamen objektif bir şekilde verebilmek için, bir AKİS ekibi, aşağı yukarı onbeş günden beri hummalı bir faaliyet içindeydik Gerek İktidar, gerekse Muhalefet partileri mensuplarıyla bu hususta uzun konuşmalar yapıldı. Halktan da bir çok kimsenin fikri alındı. Hükümetin son günlerdeki iktisadi ve mali kararları, bu mevzuda ihtisas sahibi arkadaşlarımız ve bilhassa bu ekibin şefi DOĞAN AVCIOĞLU tarafından teker teker gözden geçirildi. Meclise getirilen 1958 Bütçesi tetkik edildi. Bütçenin bütün yükünü omuzlarında taşıyan Maliye Bakanı HASAN POLATKAN'la temasa çalışıldı, fikri öğrenilmek istenildi. İSMAİL RÜŞTÜ AKSAT., EKREM ALİCAN, CAHİT ZAMANGİL gibi meşhur iktisatçı ve maliyecilerin de görüşleri tesbit edildi. Sanayiciler, tüccarlar, esnafla temas olundu. Yeni yıl Bütçesinin Meclis Komisyonlarına getirilmesi dolayısıyla kapağımızda yer alan Maliye Bakanı Hasan Polatkanın hayatı da en yakın arkadaşlarının ağzından ve temin ettiğimiz biyografisinden faydalanılarak toplandan malûmata ilâve edildi. Böylece hazırlığın ilk safhası bitmişti. Tutulan notlar, bulunan malûmat ve yazılar Umumi Neşriyat Müdürümüz İLHAMİ SOYSAL'ın masasına geldiğinde hemen hemen bütün bir mecmuayı dolduracak hacimdeydi. Artık bundan sonra çalışmanın ikinci faslı başlıyordu. Ele alınan mevzu son derece alâka uyandırıcı olmasına rağmen kinin gibi acıydı. İktisadi ve malî mevzular ilmî zaviyelerden ele alınmıştı. Bunları yumuşatmak, herkesin zevkle ve sıkılmadan okuyabileceği bir hale koymak lâzımdı. Yani kinin hapı güllaçlanacaktı. Haftanın başında, Umumi Neşriyat Müdürünün masası üzerinde toplanan bu malûmat, yazılara AKİS'in damgasını vurmakta mahir olan ikinci bir ekip tarafından teker teker nicelendi, ayıklandı. Meseleler yekpare hale getirildi. Çok muğlâk ve ağır olan mevzu AKİS-in kendine has uslûbu içine girince cazip bir yazı halini aldı. İşte bu hafta AKİS'in sayfalarını çevirirken göreceğiniz uzun röportaj böyle hazırlandı. Ama iş, yazıyı hazırlamakla bitmiyordu. Bunu bir de şekillendirmek, mizanpajını tesbit etmek, resimlerle süslemek lâzımdı. Nihai şeklini alan ve son rötuşları yapılan yazı bir defa daha AKİS'in kurmay heyeti önüne geldi. Eni, boyu ölçüldü. Ara başlıkları konuldu. İçine hangi resimlerin yerleştirileceği tesbit edildi, resim altları yazıldı. Bundan sonra istenen resimleri havi liste fotoğrafçımız HÜSEYİN EZER'e verildi. Yazı ise dizilmek üzere matbaaya gönderildi. Artık işin teknik tarafı başlıyordu. Dizgi, tashih ve sayfa bağlama işleri bütün bir Salı ve Çarşambayı işgal etti. Hattâ Çarşamba akşamı da sabaha kadar çalışıldı. AKİS'in teknik elemanları Perşembe sabahı matbaadan çıkarken uykusuz ve yorgun, fakat mesuttular. Okuyucuları için AKİS, nefis bir nüsha daha hazırlamıştı. Yazı İşleri Müdürü, Duplev'den çıkan ilk makina provalarını gözden geçirmiş, herhangi bir aksaklık olup olmadığına bakmış ve makiniste "tam yol" emrini vermişti. Ağır ağır çevrilen volanlar artık bütün hızlarıyla dönebilir, büyük bir gürültü içinde makinanın ağzından on binlerce AKİS forması akabilirdi. Okuyucular haftanın son günü AKİSİ ellerine aldıklarında aradıkları sualin cevabını bulacaklardı. Hayat ucuzlayacak mıydı? Pek çok sualle beraber, bu sualin de cevabını AKİS veriyordu.

Saygılarımızla

AKİS

Millet

Basiretsizlik

Bu haftanın başında, milletin büyük ekseriyetinin hakikaten "meyus ve münfail" nazarları altında bir çok gazetede savcılık emriyle son derece mütecaviz bir yan neşrediliyordu. Yazı Hükümet adına kaleme alınmıştı ve Başbakan Yardımcısı -aynı zamanda İç Kabine azası- Tevfik İleriye imzalattırılmıştı. Tevfik İleri, İsmet İnönüye fütursuzca, kendisini kanunların üstünde sayan bir eda içinde hakaret ediyordu. Fakat hakaret sadece C. H. P. Genel Başkanına değildi. Başbakan Yardımcısı, bilerek veya bilmeyerek Türk Silâhlı Kuvvetlerine karşı da bir isnatta bulunmuştu. Zira İnönü harplerinin muzaffer Kumandanı ve eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, sabık yol müdürü ve bugünkü Başbakan Yardımcısı Tevfik İlerinin nazarında "Devletin silâhlı kuvvetlerim muhakeme edilmeden vatandaşları katletmek yolunda kullanan insan"dı. Tevfik İleri tecavüzlerini Muhalefet liderine "siyasi sabıkalı" diyebilecek kadar ileri götürüyordu. Yazı, haftanın başında sadece muhalif ve tarafsız çevrelerde değil, hattâ, insaf ile düşünülebilen İktidar çevrelerinde derin bir esefe yol açtı.

Gerçi Menderes V. in umumi politikasına İç Kabinenin hakim olacağı, o İç Kabinenin hâdiselere istikamet vereceği biliniyordu. Nitekim AKİS bundan iki hafta evvel bunu haber vermişti. O zaman bu sütunlarda şöyle deniliyordu: "Artık gerek hükümet gerekse parti adına yapılacak demeçlerin altında Emin Kalafattan çok Tevfik İlerinin imzasını görmek kimseyi şaşırtmamalıdır." Bu bakımdan şaşkınlığa mahal yoktu. Ama bir savcı, vazifesi, kim olursa olsun her vatandaşı, kim olursa olsun her vatandaştan gelebilecek tecavüzlere karşı korumaktan ibaret bulunan Ankara Savcısı, içinde açık hakaret bulunan böyle bir yazıyı neşre gazeteleri nasıl mecbur kılmıştı? Bir insana "siyasî sabıkalı" demek, savcılığın nazarında şeref Ve haysiyetle oynamak değil miydi? Üstelik C. H. P. Genel Başkam hakkında bu neviden her hangi bir ilâm da yoktu. İsmet İnönü hayatının hiç bir anında "siyasî sabıkalı" sıfatını hak etmemişti. Herkes onu, büyük Atatürkün tâbirile "milletin makûs talihini yenen" millî bir kahraman olarak biliyordu. Ama böyle dahi olmasa, İnönü, başka ban siyaset adamları gibi meselâ Milli Mücadeledeki tutumuyla "siyasî sabıkalı" sayılsaydı, bunu gazete sütunlarında yazmak ne vakitten beri suç olmaktan çıkmıştı? Ne zamandan beri "siyasî sabıkalı" elfaz-ı galize değildi? Yoksa böyle tâbirlerin ancak İktidar tarafından Muhalefete söylenmesine mi cevaz vardı ve savcılık onu düşünerek mi Tevfik İlerinin İnönüye tecavüzlerini, elindeki zoru kullanarak neşrettirmişti? Her halde meselenin aydınlatılacak bir tarafı mevcuttu. Zira bu hafta içinde bir çok kimse Tevfik İlerinin tâbirlerini ban zevat hakkında kullanabilmek için adeta yanıyordu.

Tekzip müessesesinin bu şekilde ve son derece aleni olarak suistimali, seçimlerde D. P. ye rey vermiş kaç vatandaşı daha bu partiden soğutmuştu, bunu düşünmek lâzımdı. İnönü konuşmasını Mecliste yapmıştı, Tevfik İleri ve Hükümet o gün Meclisteydi. Gerekiyor idiyse söz alır, cevap verebilirlerdi. Ama bunun yerine savcı zoruyla gazetelerde İsmet

Tevfik İleri

Yeni Samed

İnönü gibi bir şahsiyete "siyasî sabıkalı" gibi sözlerle tecavüz etmek en hafifinden bir politik gaftı ve bu, böyle hareketleri hiç tasvip etmeyen umumi efkâr tarafından çok, ama hakikaten çok kötü karşılandı.

İktidar

Tehlikeli temayüller

Bu haftanın ortasında Ankarada herkes, Büyük Mecliste muhtemelen Cuma günü cereyan edecek olan ikinci meydan muharebesini seyretmeye hazırlanıyordu. Hakikaten İktidar, Meclis İç Tüzüğünde öyle tâdiller yapan bir tasarı hazırlamıştı ki, bunu değil Muhalefetin, hattâ bizzat Demokrat milletvekillerinin nasıl kabul edebilecekleri görülecek şeydi. Tadiller çok ustalıkla hazırlanmıştı. O kadar ki, aslında Meclis Tevfik İlerinin meşhur tabiriyle -bu Başbakan Yardımcıları da, ne hikmetse, hangi devirde olursa olsun arkalarında böyle bir "meşhur tâbir" bırakıyorlar; Nihad Erim hürriyetlerin üzerine şal örtmüştü, Samed Ağaoğlu Atatürk İnkılâplarını tutanlar ve tutmayanlar diye ikiye ayırmıştı- "dikensiz gül bahçesi" haline getiriliyor, masuniyetlerin kaldırılması şeklindeki tadilâtla da Iskat hakkı arka kapıdan teşrii hayatımıza giriyordu. Gayenin Mecliste Muhalefeti konuşturmamak, söylediklerini de duyurmamak olduğu herkes tarafından süratle anlaşıldı.

Hikâye aslında, tam bir hafta evvel başlamıştı. O gün Menderes V. hükümetinin programı görüşülecekti. Müzakerelere sinirli bir havanın hakim olması, Meclisi "dikensiz gül bahçesi" yapmak isteyenlerin işine geliyordu. Kolaylıkla tahmin edilirdi ki böyle bir hava içinde gürültüler çıkacak, ortalık karışacaktı. O takdirde ertesi gün D. P. milletvekillerine, hem de sıcağı sıcağına dönülebilir ve denilebilirdi ki:

"— Bakınız ve görünüz! Bu Meclis içinde çalışmanın, iş görmenin imkânı var mıdır?"

Seçimlerden hemen sonra İktidar büyüklerinin teklif ettikleri "zecri tedbirler"i kabul etmemiş, biraz ayak diremiş olan Gruba, ayni tedbirler değişik etiket altında -Dr. Namık Gediğin Meclis kürsüsünde kullandığı tâbirle- yutturulabilirdi. Nitekim senelerden beri -Hasan Saka hükümetinden beri. programı tenkid için Muhalefete verilen mühlet verilmemiş, böylece daha başta hava kızıştırılmıştı. O gün muayyen zihniyete sahip D. P. milletvekillerinden bir çoğunun -meselâ Burhan Belgeninnasıl gayretli oldukları hiç kimsenin gözünden kaçmamıştı. Gene Zaferin tabiriyle "provokasyon" işte buydu.

Nitekim, o toplantının hemen ertesi gün D. P. milletvekillerine oyunun ikinci perdesi oynanmıştı. Böyle devam edemezdi, tedbir almak lâzımdı! Muhalefet Meclis çalışmalarını sabote ediyordu! Milletvekilleri parti parti ziyafetlere çağırıldılar. Devlete ait köşklerde sadece İktidara mensup olanların iştirâkile tertiplenen, yemlen içilen bu toplantılarda görüşülen başlıca husus "Meclis çalışmalarının tanzimi"ydi. Zaten bir Tanzim Devrine girmemiş miydik? Şimdi sıra teşrii hayata gelmişti!

Madalyanın bir yüzü

Doğrusunu söylemek lazımsa, Meclis çalışmalarının tanzimi gerektiği hakikatini hiç kimse inkâr etmiyordu. Hakikaten İç Tüzük tek parti devrinde, o zamanki şartlar göz önünde tutularak hazırlanmıştı. Ger-

Haftanın İçinden

Şu, Bizim İktidarın İşleri

Metin TOKER

Bilmiyorum, kusur bende mi? İhtimal ki öyledir. Ama şu D. P. nin bir takım hareketleri var ki, ben akıl sır erdiremiyorum. Düşünüyorum, "şu neden böyle yapıldı" diye; düşünüyorum "bu neden öyle yapıldı" diye. Hayır! Mantık içi bir cevabı bir türlü bulamıyorum. Kusur bende de olsa, her halde kabul etmek lazım ki bizim İktidarın davranışlarındaki hikmeti anlamak, biz, zekası vasat faniler için kolay değildir.

Kıbrıs meselesini ele alınız. Yalnız Adada değil, beynelmilel siyaset sahasında da Kıbrıs işinin iyiye gitmediğini anlamak için zorla bir politikacı olmaya zerrece lüzum yoktur. Sayın Adnan Menderesin bir çok defa söylediğinin aksine, İngilterenin bizim tezimize uygun bir görüşe sahip olduğunu sanmak çok zordur. Ama bu zorluk bugünün işi değildir. Altı ay evvel de çok zordu, bir sene evvel de çok zordu, bir bucuk sene evvel de çok zorda. İngiltere Taksimi "tünelin ucundaki ihtimal" olarak görüyordu. Hele Amerika buna hiç taraftar değildi. O halde, niçin aylardan beri yeni bir atalet devresine girmiştik? İhtimal ki sayın Başbakan diplomatik görüşmelerin kerametine, tesirine biraz fazla güven bağlamaktadır. İhtimal ki kendisine İngiliz veya Amerikalı muhatapları bol bol "kat'i teminat'' vermişlerdir. Tıpkı bundan beş sene kadar evvel "Yunanlı kardeşlerimiz''in yaptıkları gibi.. Ama İktidar, nişin hâlâ kabul etmez ki Kıbrıs dâvası biz spektaküler vaziyetler yaratmayı beceremediğimiz, o usulü ihmal ettiğimiz içindir ki mütemadiyen ve muntazaman 1952 den bu yana aleyhimize gelişmektedir. Spektaküler vaziyet Kibrisin karşısındaki sahilde manevra yapmak değildir, spektaküler vaziyet diye harp tehdidi ihtiva eden nutuklara da denmez. İktidar ve Muhalefet elele verirler, Kibrisin taksiminden başka bir tezi Türk milletinin kabul etmeyeceğini söylerler. Tıpkı Bahar Havası günlerinde sayın Menderesin ve sayın İnönünün Ankara Palasta Amerika Büyükelçisi Ekselans Warren'e aynı masa başında anlattıkları tarzda herkese açıklanır ki. bütün iç ihtilâflar o noktada durmuştur. İşte, İktidar ve Muhalefet birbirini samimiyetle desteklemektedir.

Şimdi, düşünmek lâzımdır. Koca Amerika Cumhurbaşkanı Paristeki NATO toplantısına gelirken yanında 1 numaralı rakibini, Mr. Stevensonu bulundurmak istemektedir. Neden? Söyleyeceği sözün Amerikanın sözü olduğuna dost düşman herkes kani olsun diye. Demek ki hitap edeceği kimselerin zihniyeti odur. Bu muhataplar o neviden hareketlere kıymet vermektedirler. Bizim heyetimizde sayın Kasım Gülek bulunsa, fena mı olur? İşte, benim kafamın almadığı bodur.

Ama, bu satırları okuyan İktidar büyüklerimizin yazının borasına geldiklerinde çehrelerini sözümün önüne getiremiyor değilim. "Hem de Kasım Gülek!'' Kasım Gülek ya.. Ne var bunda? Bir millî meselede "hem de Kasım Gülek"i İktidarın sayın başının yanına alıp Parise götürmesi, yüzlerini buruşturanlar lütfen söyleyiniz, D. P. yi kuvvetlendirir mi, zayıflatır mı? iyi taktik midir, fena taktik midir?

Ya, Meclisin İç tüzüğü hikâyesi? Evvelâ, D. P. nin bu işi tek başına yapmasının ne faydası olacaktır? Bir defa, Muhalefetin kızıp da Meclisi terketmesi bahis mevzua bile değildir. C. H. P. milletvekilleri olsa olsa kendilerini Mirabeau'nun meşhur sözümü tekrara hazırlamaktadırlar. Cezalar yiyeceklerdir, maaşları kesilecektir, teşrii masuniyetleri kalkacakta*. Netice Düzinelerle yeni "martyre", düzinelerle yeni mağdur siyaset sahasına çıkacaktır, imanlar biraz daha bilenecek, azimler keskinleşecektir. D. P. biraz daha zayıflayacak, C. H. P. biraz daha kuvvetlenecektir. Zira bir haksızlığın daha yapılmış olduğu kanaati herkesin yüreğinde yerleşecek, orayı dağlayacaktır. Bunun yerine niçin İktidar Muhalefeti bir toplantıya çağırmaz, Meclisi normal işler bir Meclis haline getirmez? Akıl sır erdirmek hakikaten kolay değildir. Patırdı yapılmasın istiyorsun? Çok iyi. Kavga çıkmasın istiyorsun? Mükemmel. Ama bunları teminin yolu bu değildir ki. Mecliste daha çok patırdı olacaktır, daha çok kavga çıkacaktır. Bunlar kehanet sayılmamalı. Bir yıl evvel "İngiltere Kıbrısın Taksimi fikrini benimsemiş olmaktan uzaktır" demek de kehanet değildi.

İktidar istiyor ki Muhalefet sussun, gazeteler yazmasın. Rahat çalışmanın yolu olarak bunu görüyor. Aklım böyle bir arzuyu alıyor, fakat bu hedefe varmak için tutulan yolu; niçin yalan söylemeli, ben anlayamıyorum. Tenkid mevzuu ortada kaldıkça tenkidi zorlaştırmak sadece ve sadece tenkid yapanı yükseltir, ona biraz daha çok şeref ve itibar sağlar. Muhalefetin susması, gazetelerin yazmaması için Muhalefetin söylecek, gazetelerin yazacak bir şey bulmamalarından başka çare yoktur. Ama "canım, 1945 den evvel pek âlâ oluyordu" diyenlerin mevcudiyeti malûmdur. Neden kimse çıkıp da bu aklı evvellere "canım, 1945 te değiliz ki" demiyor. İşte, kavraması vasat zekâlar için müşkül bir mesele daha! Bu topraklar üzerinden Muhalefeti sümek, Demokratik zihniyetin kökünü kazımak artık mümkün müdür? Açık Muhalefeti yok edersen karşına, ondan bin kat tehlikeli yer altı muhalefeti çıkar. Hayal etmemek lâzımdır. Üstelik, açık muhalefeti de yok edebilir miski, edemez misin, o bir ciddi sualdir. Buna teşebbüs etmek isteyecekler yıkmak üzere baltalarını salladıkları binanın altında pek âlâ kalabilirler.

Hayat pahalılığını ortadan kaldırma savaşı da, bugünkü şekliyle anlaşılması güç bir icraattır. Adama de ki: "Sen vaktiyle çok kazandın, şimdi biraz zarar et, malını maliyetinden ucuza sat". Sonra sen, vaktiyle milleti beş kuruşa malolduğundan haberdar ettiğin sigaranın paketini bir liraya sat! Tekel mamullerinin fiatını arttırmak iktisadi bakımdan doğru değil midir? Muhtemel ki doğrudur. Ama, lütfen insaf edilsin, bu iki işi biramda yapmanın akıllılık olduğuna eğer ben ve benim gibiler inanamıyorsak kusur bizde midir? Buna akıl sır erer mi?

Bir memlekette adam tevkif etmekle, milletvekillerini çalışamaz hale getirmeye çalışmakla, zor kullanmakla, İktisad ilmi dışı iktisadi kararlarla muvaffak olunduğu yok değildir. Denilecek ki "böyle rejimlerin ömrü kısa olur". Pek âlâ "Olsun. Devam ettiği müddetçe devam eder" diye de cevap veren çıkar. Ama Türkiyede, 1957 Türkiyesinde bunun kabili tatbik tarafı yoktur. Koca İktidar Grubu bunu nasıl görmüyor, işte her işin başında benim zavallı kafamın almadığı budur. Bir tek kişi yanılabilir. Bir tek kişi etrafındakilerle birlikte dahi yanlış yola sapabilir. Onları ikaz etmek gerekmez mi?

Bütün tedbirler alındı. Sonra? Sonra ne olacak? Muhalefet susacak mı? Yoo.. Millet, Muhalefetinin üzerine titremekten vaz geçecek mi? Hayır! Ona daha da fazla sarılmayacak mı? Evet! Gazeteler methiyelerle mi dolu olacak? Ne münasebet! Kıbrısı bize mi verecekler? O da değil!

Ah, şu tutumun faziletini benim zavallı kafama anlatacak bir dostu bulabilsem, sanki dünyalar benim olacak.

çi biraz iyi niyetle aksaklıkların çoğu, bugünkü tüzükle dahi **bertaraf** edilmeyecek şeyler değildi. Başkanlık Divanı daha tarafsız hale pek âlâ getirilebilirdi; bu, ekseriyetin iyi niyetine bağlıydı. Meclisin üçte biri Muhalefet mensuplarından müteşekkil değil miydi ? Pek âlâ üç başkan vekilinden biri muhaliflerden seçilebilirdi. Kâtipler için de vaziyet aynıydı. Şikâyet mevzuu olan sözlü sorular da suistimal edilmeyebilirdi; o, **daha** çok Muhalefetin iyi niyetiyle alâkalıydı. Bir çok muhalifin, senelerden beri bu müesseseyi feci şekilde istismar **ettikleri** doğruydu. Ne münasebetsiz meseleler, soru diye getirilmiş, o vesileyle kürsüye çıkılıp evvelden hazırlanmış metinler okunmuştu! Ama **bir** noktada muhaliflere de haklı görmek lâzımdı: Gensoru müessesesi ekseriyet tarafından hiç işitilmiş miydi ki, sözlü sorulara cankurtaran gibi sarılınmasın? Doğruydu: İngilterede sözlü sorular muayyen gün ve satte görüşülüyor, Bakanlar bir "evet" veya "hayır"la iktifa ediyorlardı. Ama Muhalefet, İktidarı her zaman sıgaya çekmek, gensoru açtırmak hakkına malikti.

Disiplin cezaları için de aynı şey söylenebilirdi, teşrii masuniyet için de aynı şey söylenebilirdi, komisyonlar, hatta Gruplar için de aynı şey söylenebilirdi. Şimdi C. H. P. den veya D. P den dört kişi ayrılsa, bir Grup teşkil edebilecekler, öteki milletvekillerinin malik bulunmadıkları serbestiye sahip olacaklardı. Bunu önlemek lâzımdı. Ancak seçimlere Türkiyenin her tarafında girmiş bir partinin temsilcisi olarak Meclise katılan milletvekilleri, sayıları az diye, mensup bulundukları siyasi teşekkülün görüşlerim müstakilen ifade edemeyecekler miydi? Böyle şev olur muydu, bunun insafa sığan bir tarafı var mıydı?

S. Çağlar

H. Sancar,

H. Özyörük

S. Dinçer

Allah lillah aşkına başkası yok mu?

V. Asena

N. Kirişçioğlu

Çıkar tek yol

Vaziyet böyle olunca, yeni Meclis çalışmalarım düzenleme lüzumu herkes tarafından kabul olununca yapılacak iş basitti: Partilerarası bir komisyon kurulurdu. Bu komisyon İç tüzüğü baştan başa tetkik ederdi. Her husus etraflı şekilde görüşülürdü. Demokratik memleketler parlâmentolarının usulleri gözden geçirilirdi. Onlara hakim olan ruha bakılırdı., Sonra da boşluklar doldurulurdu. Acele etmeye lüzum yoktu. Başkanlık divanı Muhalefetin biraz daha az itirazını çekecek şekilde çalışsa, yeni İç Tüzük gelinceye kadar Meclis müzakereleri sükûnet içinde cereyan ederdi.

Ama elbette ki bu, gaye Meclis çalışmalarını çok partili rejimin esaslarına uygun şekle sokmaktan ibaret bulunsaydı, takip edilecek yol. du. Çekilen hasret "dikensiz gül bahçesi" hasreti olduğuna göre D. P. nin yolu normaldi.

Neden hep bunlar?

Hakikaten geçen hafta içinde, türlü yollardan D. P. milletvekilleri ikna edilip kendilerinden bir prensip kararı alınınca, İç Tüzük tadilâtını hazırlayacak komisyon ekseriyet Grubu içinde kuruluvermişti. Başkan Halil Özyörüktü. Hadi Tanlar, Nusret Kirişçioğlular komisyonun azaları arasındaydılar. Pek çok kimse, niçin böyle mühim meselelerde D. P. Grubu adına hep aynı şahısların ortaya çıktıklarım anlamıyordu. Hatta bizzat Demokrat milletvekilleri dikkat etmişlerdi: bir tedbir mi düşünülüyor, bir nokta mı sıkıştırılacak, hemen Halil Özyörükler, Sebati Atamanlar, Nusret Kirişçioğlular, Süleyman Çağlarlar, Hilmi Duralar, Hamdi Sancarlar hukuki bilgilerini Grubun emrine veriyorlardı. Ama

Allah lillah aşkına, bir komisyona da meselâ Kemal Özçoban seçilsin, bir komisyona da İlhan Sipahioğlu alınsın, bir komisyona da Zeyyat Mandalinci başkanlık etsin, bir komisyonda sözcülük Kemal Baltaya verilsin, Muammer Çavuşoğlu Grubun fikrini söylesin. Hayır! Nasıl, son senelerde bir demirbaş "ministrable = bakan olabilir" şahsiyetler ortaya çıkmışsa ve onlardan gayrıları, ağızlarıyla kus tutsalar kabinelere giremiyorlarsa, **tıpkı** öyle, bir demirbaş komisyon azası listesi meydana gelmişti. D. P. Grubu denilince onlar hatıra geliyordu. Tıpkı 1046 Meclisinde, ilk günler, C. H. P. deyince hatıra yâ Rasih Kaplanın, ya da Muhiddin Baha Parsın gelmesi gibi.

Ama kabahat kimdeydi? Elbette ki kendilerini empoze edemeyen, itirazları bir muayyen noktadan ileri gitmeyen, medeni cesaretlerini "rey vermemek için dışarıya çıkmak" sayan ötekilerde. Meselâ Nazlı Tlaber "hiçbir antidemokratik kanuna rey vermemiş olmak"la övünmüyor muydu ? Ama bu, antidemokratik kanunların mevcudiyetini kabul ve onları zımnen himaye manasına gelmez miydi ? Hele, teşrii masuniyetlerin kaldırılması usullerindeki değişiklik yoluyla bir nevi Iskat hakkı da kabul olunacağına göre bundan sonra belki "rey vermemek" dahi sadakatsizlik sayılacaktı.

Tasarının İlk macerası

Hakikaten Grup komisyonu bir **ara** geceli gündüzlü toplanarak tâdilleri hazırladı. Haklı tadiller yok değildi. Fakat demokratik zihniyetle bağdaşamayacak olanlar öylesine meharetle serpiştirilmişti ki, tasarı acele kanunlaştırılmak istenildiğinden D. P. milletvekillerine -gene Dr. Namık Gediğin tâbirile- yutturulabilirdi. Nitekim bu haftanın başında teklif süratle bastırıldı ve Anayasa komisyonu azalarına Salı günü dağıtıldı. Azalardan tasarıyı hemen o gün görüşmeleri isteniliyordu. Üstelik tasarı D. P. Grubu idare heyeti azalarından müteşekkil bir zümrenin imzasıyla sevkediliyordu.

Fakat Salı günü komisyonda Muhalefet milletvekilleri itiraz ettiler. Böyle şey olur muydu? Tasarıların daha evvel dağıtılması lâzımdı. Bunların bir tetkiki gerekmez iniydi? Tekliflerin şampiyonları mühlet verilmesini caiz görmediler. Her şey hemen olup bitirilmeli, tasarı Çarşamba günü de "ekspres" usulle Mec-

lise

. Allahtan ki öteki D. P. milletvekilleri buna rıza göstermediler ve tasarının Anayasa komisyonunda Perşembe günü müzakere edilmesine karar alınabilirdi. Bu haftanın ortağında Çarşamba günü bütün gazeteler meşhur komisyon tarafından hazırlanan tadillerin esaslarını neşrediyorlardı. Tasarıyı hazırlayanlar galiba kendilerini ve arkadaşlarım ilk okul talebesi zannetmişlerdi. Bütün selâhiyetler Başkanlık Divanının elleri arasına terkediliyordu. Hele cezalar, hakikaten ömürdü. Para cezaları ihdas olunuyordu. Uslular mükâfat görecek, yaramazlar tecziye olunacaktı. Ne mükâfatlar, ne cezalar yoktu ki.. Uslu mu durdunuz? Başkanlık Divanı sizi Avrupa seyahatine gönderebilirdi. Tabancı memleketleri ziyaret edecek Heyetlere dahil Muhalefet mensuplarım dahi kendi Grupları değil, Başkanlık Divanı seçecekti. Böylece tasarıyı hazırlayanlar Muhalefet milletvekillerini Başkanlık Divanına şirin görünmeye teşvik edeceklerini sanıyorlardı. Yumuşak tenkitten İktidarın ne kadar hoşlandığı kimin meçhulüydü ki?. Cezalara gelince, maaş kesintisi bunların başındaydı. Ne mikdar kesileceği, niçin kesileceği, ne zaman kesileceği hep Başkanlık Divanının tâyin edeceği hususlardı. Bütün bir maaş, icabında, kesilebiliyordu. Evet, tasarının şampiyonları kendilerini ve arkadaşlarını, yani millet İradesiyle Meclise gelmiş koca milletvekillerini birer çocuk yerine koymuşlardı.

Hele teşrii masuniyetin kaldırılması esası, bir şaheserdi. Bir muhtelit komisyon "görülen lüzum üzerine" milletvekilini teşrii zırhından mahrum edecekti. Hiç bir kayıt konmuyordu, hiç bir madde zikredilmiyordu. İş, tamamen takdire bırakılıyordu. Üstelik milletvekilleri Anayasanın emrine rağmen, Meclis kürsüsünde söyleyecekleri sözlerden dolayı dahi takibat altına alınabileceklerdi. Bu, elbette ki meşhur Iskat hakkıydı. Hani şu D. P. Grubunun kabule yanaşmadığı Iskat hakkı! D. P. nin büyükleri arzularım başka yollardan yaptırıyorlardı. Şimdi merak edilen şuydu: Bakalım milletvekilleri kendilerini, elleri ve ayakları bağlı İcranın kollarına terkedecekler miydi? Kalafat Plânının bir maddesi daha mevkii tatbike girmek üzereydi. Gidişin istikameti kat'i şekilde belli olmuştu.

Muhalefet

Azarlanan Grup

İsmet İnönü gözlüklerini taktı, kendisine uzatılan telgrafı okudu, bir daha okudu. İstanbulda bir ocak kongresi yapılmış, alınan karar gereğince Genel Başkana telgraf çekilmişti. Ama azalar ne ubudiyet bildiriyorlar, ne tazimlerim arzediyorlardı. Şikâyetleri vardı. Menderes V. hükümetinin programı Mecliste görüşülürken 46 muhalif milletvekili neredeydi? Bunun hesabım soruyorlardı. İsmet İnönü gözlüklerim çıkardı, bunları itinayla gözlük kılıfına yerleştirirken:

"— Doğru söylüyorlar" dedi.

Bir haftadan beri bütün C. H. P. teşkilâtı, hattâ pek çok tarafsız; bu işin peşindeydi. Milletvekillerinin bir kısmı niçin vazifelerini yapmamışlar, niçin o gün Meclise gelmemişlerdi? Gazetelere mektuplar ' yağıyordu. Telgraflar çekiliyordu. Böyle şey olur muydu? Bütün şikâyetler aynı mealde bitiyordu: Biz onları Meclise bunun için mi gönderdik? Halk hakikaten infial duymuştu.

İlhan Sipahioğlu
Kürsüyü şereflendirmez misiniz ?

Gerçi, işin aslında, Meclisin o celsesinde bulunamayan muhalif milletvekillerini bir noktada mazur görmek kabildi. Bir aydan beri Meclis gündemsiz toplantılar yapıyordu. Hükümetin ne zaman teşekkül edeceği haftalarca bilinmemişti. Milletvekilleri de insandılar. Onların da çocukları, aileleri vardı. Şimdi, onları bulundukları yerlerden alıp Ankaraya getirmek lüzumu hasıl olmuştu. Kış başlamıştı. Üstelik hükümet programı okunduktan sonra 48 saatlik bir mühletin verilmezi âdetti. Müzakerelere cuma, günü geçileceğini sanmışlar, o celsede tam kadroyla bulunmağı plânlaştırmışlardı. Ama bütün bunlara rağmen umumi efkâr 49 milletvekilini fena halde hırpaladı. Millet işlerini kendi işlerinden üstün tutmaya mecburdular, her an bir sürprizle karşılaşabileceklerini hatırlarından çıkarmamalıydılar. Bizzat İsmet İnönü de böyle düşünenler arasındaydı. Grup idare heyeti bu neviden vaziyetlerin bir daha tekerrür etmemesi için tedbir almalıydı.

Kemal Özçoban
1946 *D. P. lilerinin son örneklerinden*

Memnun eden alâka

Fakat hâdise bu haftanın ortasında, C. H. P. nin Ankaradaki idarecilerini bir bakıma memnun etti. Milletin pek büyük bir kısmının, ümidini C. H. P. ye bağlamış bulunduğunu bundan iyi hiç bir şey gösteremezdi. O celsede Osman Bölükbaşı da yoktu. Ama hiç kimse aldırış bile etmemişti. Hür. P. kadrosunun tamam olup olmadığı da düşünülmemişti. D. P. ye gelince, onların eksik veya fazla olmaları, başta kendi teşkilâtları, pek az insanı alâkadar ediyordu. Halbuki C. H. P. teşkilâtı seçimlerden bu yana hayli zaman geçmiş olmasına rağmen ayakta bulunduğunu gösteriyordu. C. H. P. Grubu bu hususu hiç unutmamakla mükellefti. Milletin, ihtimal ki müşfik ama son derece dikkatli ve o nisbette hassas alâkası kendi üzerindeydi. Gönül ne kadar isterdi ki D. P. teşkilâtı ve D. P. adaylarına rey vermiş olanlar da aynı mürakabeyi kendi milletvekilleri üzerinde tatbik edebilselerdi. Bir milletvekili antidemokratik bir kanuna mı rey verdi, bir milletvekili memnunluk vermeyen bir konuşma mı yaptı, bir milletvekili D. P. programına aykırı temayüller mi izhar etti; ona derhal mektuplar, telgraflar yağmalı, seçim bölgesi halkı vaziyet almalıydı. Bakınız o zaman o milletvekili nasıl dikkatli davranır, nasıl endişeye kapılır, nasıl çekinir ve zihniyetini değiştirmek zaruretini duyardı. Demokrasilerde milletin hakikî hakimiyeti, kontrolu işte buydu. Yoksa, seçimden seçime rey vermekten ibaret telâkki

edilen bir demokratik vazife, pek parlak neticeler sağlamıyordu. Vasiyet ortadaydı.

C. H. P. Grubunun miletçe ve kendi teşkilâtınca azarlanması bir hayatiyet deliliydi.

Daha kendine gelmeyen Grup

İşin aslında C. H. P. Grubu son derece ağır bir yük altındaydı, Önümüzdeki seçimlere kadar politikanın mihrakı Meclisti. Gözler hep Meclise çevrik kalacaktı. İktidarın ve Muhalefetin tutumu, fikirleri orada cereyan edecek hâdiselerle ortaya çıkacak, seçmen kararım öyle verecekti. Millet ekseriyeti Muhalefeti tuttuğuna göre ve hele D. P. nin vaziyeti anlaşıldığı için, C. H. P. Grubu bir ümid kaynağıydı. Onun, bu ehemmiyete lâyık bir hal alamaması -zira hâlâ derlenip toplanamamıştı-, bir insicam göstermemesi, milletvekillerinin devamsızlığa başlamaları üzüntü yaratıyordu. Umumi efkâr belki de C. H. P. Grubundan takatinin üstünde şeyler bekliyordu.Ama C.H.P. Grubu da hiç olmazsa takati nisbetinde bir varlık göstermeliydi.

Grup geçen Çarşamba ile bu Çarşamba arasında yaptığı iki toplantıda bu mevzuun üzerinde durdu. Gruplarının Program müzakeresindeki tutumu, bizzat C.H.P. mensuplarınca dahi beğenilmemişti. Daha sakin kalabilirler, D. P. nin bilinen taraflarından gelen provokasyonlara karşı daha dikkatli davranabilirlerdi. Onlar Menderesi çıt çıkarmadan dinlemişler, Demokratlar ise İnönü kürsü ye çıkar çıkmaz gürültüye başlamışlardı. Hele Başkanların ekseriyet sıralarından gelen müdahalelere karşı müsamahakâr görünmeleri asaplarını bozmuştu. Buna rağmen pek âlâ sıra kapağı vurmayabilirler, umumî efkâr önünde daha ağırbaşlı görünebilirlerdi. Bu tenkidler bir hafta boyunca C.H.P. çevrelerinde tekrarlanıp durdu.

Kımıldama lüzumu

İkinci bir nokta, C.H.P. Grubunun hâlâ inisiyatifi ele alamamış olmasıydı. Hareketsizlik bizzat C.H.P milletvekilleri tarafından tenkid ediliyordu. Aralarında Meclise yeni girmiş olanlar vardı. Heyecanlıydılar Daha tecrübelilerden yardım beklemişlerdi. Ama, yapılan yardımdan memnun kalmış görünmüyorlardı Zira ciddî bir teşebbüs yapılmamıştı. Büyük müzakerelerin arefesinde iyi bir vazife taksimi lâzım değil miydi? Bir taktik tesbit edilmemeli miydi? Halbuki Program görüşmelerine gelişi güzel tarzda girişilmişti, Herkes, içinden geleni yapmıştı. Bunun neticesi ise curcunadan başka şey olmamıştı. Bugünkü şartlar içinde böyle çalışmak kifayetsizdi. Umumî efkârın o celseye katılmayan milletvekillerine hususi bir kızgınlık duymuş olması, aslında Muhalefetin kendisini henüz tatmin etmemiş bulunması neticesiydi.

Sonra Parti, kendisine yapılan hücumlar karşısında niçin harekete geçmiyordu? Niçin bir ara mütemadiyen hakaretler savurmuş olan radyoya tekzip gönderilmemişti? Niçin D. P. organları ağızlarına geleni söylemekte serbest bırakılıyordu? Görülmüştü ki savcılıkların bazıları bunlara karşı resen harekete geçmiyorlardı. O halde C. H. P. bizzat şikâyetçi olmalıydı. Ama gene takibat açılmazıma? Açılmasın. Ortada bir haksızlık varsa belli olurdu. Nitekim bu hafta, nihayet radyonun seçimler sırasındaki hareketi resmen Yüksek Seçim Kurulu tarafından mahkûm edildiğinden o zamanki Devlet Bakam Zorlu hakkında Meclis tahkikatı istenmesi kararlaştı.

Fakat bütün bunları yapabilmek için bir "Düşünen Komite" ye ihtiyaç vardı. Bir komite ki her gün toplansın, o günün icaplarım gözden geçirsin ve lâklâkiyattan biraz ileri gidilsin. Görüşülenler, ortaya atılan fikirler, tatbik sahası da bulsun.

C. H. P. de henüz, işte bu yoktu!

Meclisteki Muhalefet Grubu

Paparayı yedi

Okuyucu mektupları:

Milletvekilleri hakkında

Sadece yemin etmek, sadece maaş almak ve sadece milletvekili olmak için milletvekili seçilenlerin yeri C. H. P. değildir. Haydi eskiden "Bir avuç oldukları için" kusurlarını hoş karşılayıp af edebiliyorduk. Ya şimdi bu ihmallerini nasıl af ettirecekler? 200 kişiye yaklaşan Muhalefet milletvekillerinden mücadele bekliyoruz, Meclis oturumlarında hazır bulunmamak değil. Bıktık usandık bu uyuşukluktan. Çalışın muhalefet milletvekilleri çalışın. Aldığınız milletvekili maaşlarını sizlere helal etmek istiyoruz.

Ali Tarhal - Denizli

En lüzumlu zamanda C.H.P. milletvekillerinin yüzde otuzu Meclis müzakerelerinde bulunmuyor. Bu ne demek? Her halde 30 kişiyle muhalefet yapmaya alıştıktan sonra 180 kişi çok gelmiş, olacak. Bu gidişle bir daha sefere Tıpkı Hür. P. gibi, tıpkı C. M. P. gibi dörder kişiye bile eyvallah denecek. Unutmayın baylar, Türk milletinin büyük ekseriyetinin reyleri sizdedir. Türk milletinin bu itimadına ve almış olduğunuz reylere lâyık olmaya çalısınız.

6. Uyanık - İzmir

İktidar - Muhalefet çatışmasının en hummalı bir safhaya girdiği şu günlerde, büyük bir limitle seçtiğimiz, tesrii vazifeyi bihakkın omuzlarına aldıklarını sandığımız Muhalefet milletvekilleri nedendir bilinmez, vazifelerinden "kaçar" görünüyorlar. Oysa, Menderes V. Kabinesinin çoğunluk güvenine en muhtaç olduğu, itimada başvurduğu gün 46 Muhalefet milletvekilinin Mecliste olmadığını okuduk. Hoş! Bu kırk küsur milletvekili filân yerde değil de Mecliste olsalardı netice değişir miydi? Bilmeyiz ama, bildiğimiz tek şey varsa o da her ne hal ü kârda olursa olsun, milletin büyük bir kısmının reyiyle Meclise gelmiş muhalefet milletvekillerinin vazife basında bulunmaları mecburiyetidir.

Ahmet Doğrusöz - Ankara

Seçimler hakkında

27 Ekimde C. H. P., **1964** de kazandığı koltukların **altı** misli fazlasını elde etmiştir. Görünen köy kılavuz istemez derler. **İşte** benim de aklıma şöyle mütevazi **bir** hesap geldi: Ya C. H. P. birdahaki secimde şimdikinin üç mislini elde ederse ne olur? Soruyu çözünce gülmekten kendimi alamadım. Zira 1964 de C. H. P. ye nasip olan rakkam D. P. ye müyesser oldu. Eh, D. P. bu yürüyüşle gittikten **sonra** hesap yapmakta hakkımız yok **mu?**

Dr. Mustafa Sabir - Masal

Dış Politika

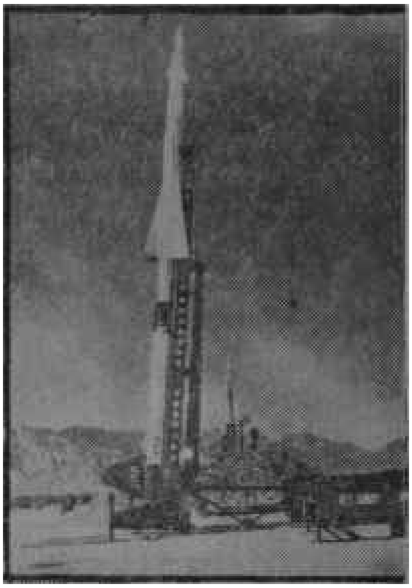
Fikri alınanlar..

Bu haftanın başında Bakanlıklardan seçenler, Başbakanlık binasının önünde mutadın üzerinde bir otomobil kalabalığı gördüler. Otomobiller çeşit çeşit bayraklar taşıyordu. Başbakanlıkta, Bağdat Paktı müslüman devletleri bakanlarının bir toplantısı vardı. Bu toplantı teklifini bundan bir müddet evvel Pakistan Cumhurbaşkanı İskender Mirza yapmıştı. Bunun üzerine Menderes, müslüman devletler temsilcilerini Ankaraya davet etmişti. Bu davetten maksat, Bağdat Paktı müslüman devletleri içinde NATO'ya üye olan tek müslüman devlet Türkiyenin NATO'da müdafaa edeceği fikirleri dindaş partnerleriyle müzakere etmekti. Bu maksatla Ankarada iki gün arka arkaya toplanıldı. Toplantılara Menderes başkanlık ediyordu. Bu toplantıdaki çalışmalar neticesinde, NATO azası Türk Başbakanına yardımcı olacak bir dosya hazırlandı. Bu dosya muhteviyatı içinde bilhassa iki nokta üzerinde duruluyordu. Bunlardan birincisi Orta Doğuya Rus sızmaları, ikincisi ise tamamiyle araplara ait bir tezdi. NATO'da Cumhuriyet Hükümeti Başbakanı bir arap tezini müdafaa edecek, Arap - İsrail dâvasının arapların lehine hallini isteyecekti. Hem de kimin adına? Hani bizim şu yüz milyon liralık petrol alacağımızı vermeyen müttefikimiz Irak adına Menderes bunu tekeffül ediyordu. NATO gibi son derece ehemmiyetli bir toplantının arifesinde milletin en azından yarısının reyine sahip muhalefetin fikrini almaya lüzum görmiyen Cumhuriyet Hükümeti Başbakanı Bağdat Paktının müslüman azalarının fikrini almıya büyük bir ehemmiyet veriyordu.

Müdafaa silâhları

Geçen haftanın sonunda birgün, mutat Radyo Gazetesi sona erip, spiker müzik yayınına geçildiğini haber verdikten bir iki dakika sonra radyo birden sustu ve davudi sesli bir spiker "son dakikada" alındığını söylediği bir haberi vermeye başladı. Böyle, müzik yayınına ara verilerek okunan bu haber, Başbakanın bir beyanatıydı. Başbakan bu beyanatında, Amerikanın bir NATO üyesi olan Türkiyeye nihayet vermeye razı olduğu füzelerden dolayı Cumhuriyet Hükümetinin teşekkürlerini bildiriyordu.

Türkiyenin bu son derece kudretli savunma silâhı olan füzeleri Amerikadan talep edişinin tarihi hayli eskiydi. Ama nedense Amerika uzun zaman bu talebi cevaplandırmamıştı. Sonra günün birinde bu güne kadar NATO üyelerinin hemen hepsine verilmiş olan bu silâhın, nihayet Türkiyeye de verilmesi kararlaştırılmıştı. İşte spikerin "son dakikada" alındığını söylediği haber bu idi. Artık bundan böyle Türkiye de son **model** füzelerle kendisini müdafaa edebilecekti.

Nike atışa hazırlanıyor
Bu bir müdafaa silâhıdır

Maliye

Ucuzluk peşinde

(Kapaktaki Bakan)

Geçenlerde bir akşam Ankarada, Sümerbank ile İş Bankası arasındaki yoldan yukarıya doğru çıkan ve Cebeci dolmuşlarının kalktığı durağa giden bir yolcu sıraya girip otomobil beklerken etrafına bakındı. Genişçe meydanın hemen ilerisinde Maliye Bakanlığı binası karanlıklar içinde bütün azametiyle yükseliyordu. Yalnız bu karanlık binanın tam ortasına rastlayan kısımda bir kaç pencere vardı ki indirilmiş ıstorların aralıklarından dışarıya ışık sızıyordu. Bir türlü gelmeyen dolmuşu bekleyen yolcu kendi kendine:

"— Allah Allah!. Bu saatte kim çalışır burada böyle?" **diye** söylendi.

Saat akşamın sekiziydi. Aralık ayı içinde bulunulduğundan Cebeciye dolmuşla gidecek olan adam omuzlarını silkti. ""Bulmuştu. Bütçe hazırlıkları vardı, onun için geç vakitlere' kadar alâkalılar Bakanlıkta kalıyorlardı. Ama ertesi akşam, daha ertesi akşam ve ondan sonraki akşamlar Maliye Bakanlığının o iki üç penceresinde ışıklar hep yanık kaldı. Zira bu, Hasan Polatkanın Maliye Bakanı olduğu günden beri hep böyleydi. Bundan onüç, ondört sene evvel Mülkiyenin yatakhanesinde sabah zilini beklemeden kalkan tek talebe olan Hasan Polatkan, Cumartesi Pazarları da dahil her gün erken saatlerde Bakanlığa geliyor ve akşamları ancak sekiz buçuk, dokuzda evine dönüyordu. Maliye Bakam olmak, Mülkiyenin bu eski mali kısım talebesinin o âdetini değiştirmemişti.

Doğrusu istenilirse Maliye Bakanlığı kolay bir iş değildi. Hele bu günlerde.. Zira yeni yıl bütçesinin müzakereleri önümüzdeki hafta içinde Bütçe Komisyonunda başlıyacaktı ve Hasan Polatkan kendisini orada nelerin, kimlerin beklediğini mükemmelen biliyordu. Evvelâ bir İsmail Rüştü Aksal vardı. Bütçeyi didik didik edecekti. Sonra Perid Melen muhtemelen son derece sert tenkitler yapacaktı. Gerçi Feridun Erginlerin, Ekrem Alicanların Meclis çatısı altından gitmiş olmaları D. P. nin Maliye Bakanları için bir talih sayılabilirdi ama, Fethi Çelikbaşın kalmış bulunduğunu da unutmamak lâzımdı. Bunların hücumlarına karşı bütçeyi, meselâ bir Sebati Atamanın yardımıyla müdafaaya çalışmak tamah edilecek bir durum değildi. Üstelik umumî efkârın gözü de bu sene, her seneden çok Bütçeye takılı kalacaktı. Zira Menderes V. hükümeti bir "hayatı ucuzlatma mücadelesi"ne girişmişti, tedbirler alınıyordu; bunların muvaffak olup olmaması büyük ölçüde Bütçeyle alâkalıydı. "Hayatı ucuzlatma mücadelesi" aslında enflâsyonla mücadeleydi ve bütçe enflâsyonist kaldıktan sonra Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı ağzıyla kuş tutsa, fiat indirmeye muvaffak olamıyacaktı.

Tatlı vaadler

Gerçi bu sene Bütçe, Muhalefetin şimdiye kadar iktisadî meselelerde ileri sürdüğü bir çok fikir benimsenerek hazırlanmıştı. İktisadî Devlet Teşekküllerinin kendi kendilerini idare edebilir hale getirilmeleri, banka kredilerinin spekülatif maksatlarla tahsisini önliyecek murakabenin takviyesi, Bütçede tasarrufa riayet olunması gibi Hükümet Programında yer alan tedbirler, Muhalefetin senelerden beri üzerinde ısrarla durduğu meseleler arasındaydı. Bu bakımdan tenkitçi hatipler konuşmalarına muhtemelen "Bunlar hep iyi ama..." diye başlıyacaklardı. Zira aynı vaadleri 1955'i 1956 ya bağlayan aylarda da duymuşlardı. O sıralarda meşhur Randall kendisinden de meşhur Yardım teranesiyle ve İktidar organlarının çaldıkları davul zurna sesleri arasında gelmiş, onu Karşılamak için olacak Menderes IV. hükümeti yeni bir iktisadî politikanın açılış merasimini yapmıştı. Bütçe Komisyonunda konuşan o zamanki Maliye Bakanı -Nedim Ökmen- ekonomide hakiki mal ve hizmet arzı ile karşılanmıyâcak şekilde munzam ve aşırı talep yaratılmıyacağını, Bütçe politikasının mali istikrarı tesis edecek tarzda ayarlanacağını, İktisadî Devlet Teşekküllerinin zaptı rapta alınacağını, Merkez Bankası ve diğer bankaların kredilerinin kontra edileceğini, iktisadî kalkınma ve

yatırım faaliyetlerinin artık bir plân içinde, koordine şekilde yürütülmesi devrinin geldiğini söylemekte tereddüt etmemişti. İktidarın başı da, Hükümet Programı dahil, müteaddit beyanâtında aynı sözleri tekrarlamıştı, "Polatkan politikası" mahkûm ediliyordu, gömülüyordu. Herkes mem nundu, ümidliydi. O Kadar ki İsmail Rüştü Aksal bile Ulus gazetesinde neşrettiği bir seri makalede tedbirleri desteklemişti.

O tarihlerde "isterse hilâfeti bile getirecek kudrette" olan D.P. Meclis grubu adına konuşan zat ise büyük lâflar söylemekten çekinmiyordu: "Programın tatbikatının sade hükümeti Grup karşısında mesul eden değil, aynı zamanda D. P. Meclis Grubunu Türk umumî efkârı karşısında ilzam eden bir hususiyet arzedeceğine sözlerime son verirken bilhassa işaret etmek isterim. D. P. Meclis Grubu bu düşünce ile hükümet programına itimat reyini izhar ederken, programın tatbikatına hassasiyetle nigehbân olmak azim ve kararım da beraberce ifade etmeyi yerinde buluyor."

D. P. Meclis Grubunun programın tatbikine "hassasiyetle nigehbân olmak" azmine rağmen Menderes IV. hükümetinin vaadlerinin tam aksine, enflâsyon deryasına daldığı inkâr götürmez bir hakikatti. Söylenenler ve yapılanlar arasında bir Uçurum vardı. Şimdi Menderes V. in sözlerine, Menderes IV. den daha fazla sadakat göstereceğine nasıl inanmalıydı? Gerçi 1956 başına nazaran, 1957 sonu biraz farklıydı. Seçimler enflasyonlu kalkınmanın tehlikelerini göstermişti. D. P. resmen 700 bin kadar rey ve 15 vilâyeti kaybediyordu. Partinin Kurmay Heyeti» bunun sebebini hayat pahalılığına bağlamıştı. Hayat pahalılığına bir çare bulunmazsa, gelecek seçimlerin akıbeti şimdiden malûmdu. O halde derhal iktisadî rota değiştirilmeliydi. İşte bu düşüncelerdir ki Hasan Polatkanın "Ökmen Politikası"nın şampiyonu olarak ortaya çıktığı görüldü. Gecen sene de, Randall serencamı hitam bulur bulmaz Kedim Ökmen "Polatkan Politikası"nın baş tatbikçisi olarak vazife görmemiş miydi? Bunlar hep "Menderes Politikası"nm cilveleriydi.

Hasan Polatkan (1950)

"İnce Memet"

İyi niyet emareleri

Maamafih denk bütçe hazırlamakta beş yıldan beri bir hayli maharet edinen Maliye Bakanlığının Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü personeli, yeni evlâtlarına doğrusu eski göz ağrılarından esirgedikleri bir muhabbeti gösteriyorlardı. Yeni Bütçe eskilerine benzemiyecekti. Muazzam kalkınmanın muazzam bir nişanesi olarak şişirilen bütçe masraflarını kısmak için bu yıl az çok gayret sarfedilmişti. Masrafçı bakanlıkların fazla tahsisat isteme hususundaki ananevî iştahlarını azaltmak için mutaddan fazla hassas davranılmıştı. 7 milyarı aşan talepler 4.5 milyara indirilmişti. Böylece 1958 bütçesindeki artış geçen yıllara nazaran daha az oluyordu.

Gelir tahminlerinde de çok pembe renkli bir gözlük takmaktan kaçınılmıştı. Hükümet Programında, biraz mübalâğalı da olsa bu husus belirtilmeye çalışılıyordu. 1957 yılı tahsilatının 1956 ya nazaran 800 milyon kadar fazla olması muhtemeldi. Aynı artış 1958 de de devam ederse, gelirler 4.4 milyarı bulabilecekti. O halde 4.4 milyarlık bir bütçenin denk kapanacağını ümit etmek mümkündü.

Şimdiye kadar bütçe dışında, Merkez Bankası blânçolarında gözüken ihracat mallarına verilen primleri, karşılamak üzere 103 milyon tahsisat konması da, 1958 bütçesinin getirdiği yeniliklerden biriydi. Fiatların devamlı yükselmesi dolayısiyle prim hikâyesi hazin bir safhaya girmişti. Geçmiş yılların borçları bir kenara bırakılsa bile, 1957 yılında primlerin yekûnu 300 milyonu rahatça bulacaktı. İhtiyaca nazaran 103 milyon, devede kulaktı. Fakat ne de olsa, doğru istikamette atılmış bir adımdı. Nitekim geçen yılki bütçenin en amansız münekkidi Ekrem Alican,

Hasan Polatkan iktidar yıllarında bir suarede

Halefi ve Selefi Nedim Ökmen - Bayan Ökmen - Polatkan - Zeytinoğulları ve sevgili arkadaş. K , Aygün

1958 bütçesinin bu hususiyetlerini göremezdi. Gelir tahminlerinde biraz daha ölçülü davranılması, primler meselesine el atılması iyi emarelerdi. Hür. P. Grubu adına Mecliste konuşan Fethi Çelikbaş da bu yenilikleri memnuniyetle karşıladı. Muhalifler İktisadî Devlet Teşekküllerinin Merkez Bankasıyla olan münasebetleri ve kredilerin tanzimi işleriyle de ciddi bir şekilde meşgul olunacağını ümit etmek istiyorlardı.

Cebeciye dolmuşla giden yolcunun gördüğü aydınlık odada çalışan Hasan Polatkan bu bakımdan. Bütçe müzakerelerinde Muhalefeti; alınan tedbirlerin iyi olduğuna iknadan ziyade, bunların tatbik edileceğine inandırmakla mükellef tutulacağını mükemmelen biliyordu. Görüşmelerde bir büyük avantaja sahip olacaktı. Abesi değil, doğruyu müdafaa edecekti. Bu, Hasan Polatkan için, her zaman nail olmadığı bir mazhariyetti.

Bir hayat hikâyesi

Hakikaten Maliye Bakanı, hükümette yer aldığı şu son yedi sene içinde -29 Kasım 1955 ile 1 Kasım 1956 arası hariç- her zaman. Mülkiyede öğrendiklerini tatbik etmek fırsatını bulamamıştı. Halbuki mektep sıralarında ne kadar iyi bir talebeydi. O zamanki âdetlerini muhafaza etmişti ama, fikirlerinin aynı kaldığım iddia etmek kolay değildi. Sabahları hâlâ karanlıkta kalkıyordu. Maliye Bakanlığına ilk gelen memur bile ondan daima geç kalmaktaydı. Mebusevlerindeki güzel bir bahçe içinde bulunan evinden erkenden çıkıyor, iri kıyım Chrysler'ine bindiği gibi dairesine koşuyordu. Hasan Polatkan talebeliğinde de öyleydi. Yıllar boyunca bir gün bile derslerini "astığı" görülmemişti. Altı çocuklu bir ailenin en büyük oğluydu. Kardeşlerinden üçü kız, ikisi erkekti. Ailesi aslen Kırımlıydı. Babası Abdülbari Bey Eskişehirde yerleşmiş, ticaretle meşgul olmaya başlamıştı. Hasan Polatkan bundan 42 sene evvel Eskişehirde doğmuş, ilk, orta ve lise tahsilini orada yapmış, 1933 de Mülkiyeye girmiş, üç sene sonra da Malî kısımdan pek iyi derece ile mezun olmuştu. Hasan Polatkan sınıfının daima en mükemmel not tutan talebesi olarak kalmıştı. Onun inci gibi yazısıyla ve hocaların ağamdan çıktığı şekilde tutulmuş notları 1934, 1935 ve 1936 yıllarında Mülkiye talebelerinin en iyi yardımcısı olmuştu. Polatkan daima "bir büyük çalışıcı" olarak yaşamıştı. Talebeliği boyunca bir gün dahi tavla veya iskambil oynamağa heveslendiğini gören olmamıştı. Şimdi de, kudretli bir, Demokrat Bakan olduğu halde, gece klüplerine

gitmek âdetini edinmemişti. Gittiğinde, onu hiç kimse pek karısından başka biriyle danseder görmemişti. Zaten dansı da fazla beceremiyordu. Öğrenmeye vakti olmamıştı. Mülkiyeden çıktıktan sonra hemen hayata atılmıştı. Ailesi zengin değildi, çalışması

İktisadî Strateji

Doğan AVC10ĞLU

İktisadi siyaset sahasında en tesirli peçeteler bile zaferi elde etmeye her zaman kâfi gelmiyor. En seçkin iktisatçıların en isabetli tavsiyeleri tatbikatta tesirsiz kalabiliyor. Zira iktisadi siyaset gök yüzünde değil, birbirine zıt muhtelif menfaatlerin çarpıştığı bir muharebe meydanında yürütülmektedir. Muhtelif mukavemetlere, muhtelif mukabil hücumlara sık sik rastlanmaktadır. Nihat zafer başkumandanın strateji sahasındaki maharetine bağlı kalmaktadır.

İktisadi stratejinin bir reçete halinde ifadesi hemen hemen imkânsızdır. Şahsi kabiliyet, seziş; herhalde büyük bir rol oynıyacaktır. Ama yine de bazı kaideler vazedilebilir.

Tabii herşeyden evvel nereye gidildiğini, ne yapmak istendiğini bilmek lâzımdır. Ancak ondan sonra, gayeye varmak için başvurulacak vasıtaların tesbiti gelecektir. Kullanılacak vasıtalar saatin dişlileri gibi bir bütün teşkil etmelidir. Perakende tedbirler tesirsiz kaldığı kadar tenakuzlardan da kurtulamıyacaktır. Bir taraftan enflâsyonu körüklerken, diğer taraftan fiatları durdurmak gibi nafile teşebbüslere girişilecektir. Veya bir gün fiat kontrolleri, öbürgün kredi tanzimi, daha öbür gün reeskont haddinin yükseltilmesi gibi sistemsiz tedbirlerle vakit geçirilecektir. Elde barut olmadıkça binlerce topun imâlinden ne beklenebilir ki ? Muvaffakiyet için gerekli bütün silâhlar elde hazır bulundurulmalıdır. Bu silâhlardan birinin noksanı olması, takip edilen siyaseti çakaralmaz bir top haline getirilebilir. Meselâ Milli Korunma Kanununu tatbikle vazifeli İçel Valisi mahdut personeliyle, portakalların bahçelerde kalmasını, bilinmez, nasıl önliyecektir?

Bir bütün teşkil eden tedbirler, tek bir elden, tek bir organ tarafından yürütülmelidir. Muharebe meydanında bir sürü değil, tek bir kumandan vardır. Meselâ enflâsyonla mücadele mevzuu Maliye, Ticaret Bakanlığı, Valilikler, Merkez Bankası v.s. yi ilgilendirmektedir. Savaş meydanında toplar, piyadeler, tanklar, uçaklar nasıl aynı gaye için tesbit edilen saatte harekete geçiyorsa,, bu muhtelif organların aksiyonu da tek bir. elden saat gibi işletilmelidir.

İkinci' mühim bir mesele, iktisadi taarruzun zamanının iyi seçilmesidir. Taarruz günü için yıldızlardan veya müneccimlerden medet uman kumandanların devri gerilerde kalmıştır. Hafif kıt'alarla zamanında yapılan ufak bir taarruz, ağır tankların kullanılmasından daha iyi neticeler verebilir. Geç kalınırsa çok sert tedbirlerle, çok az fayda elde edilecektir. 1957 yılında enflâsyonla mücadele etme, 1958 e nazaran çok daha zordur.

Beklenmedik taarruzlar, iktisadi sahada da harp meydanlarında olduğu gibi muvaffakiyete götürmektedir. Bilhassa enflâsyonla mücadelede, âni bir darbe zaferi çok kolaylaştırmaktadır. Zira enflâsyon sadece arz ve talep arasında mekanik ve muvazenesizlikten ibaret değildir. Sosyal grupların davranışları ve psikolojileri enflâsyonu, en azından, daha vahimleştirmektedir. Beklenmedik psikolojik bir darbe, fiatların daimi surette yükseleceği inancını altüst edebilir. Dr. Schacht'ın 1924 teki muvaffakiyetini, banka kredilerini bekletemedik bir anda tamamiyle kesmesi temin etmişti.

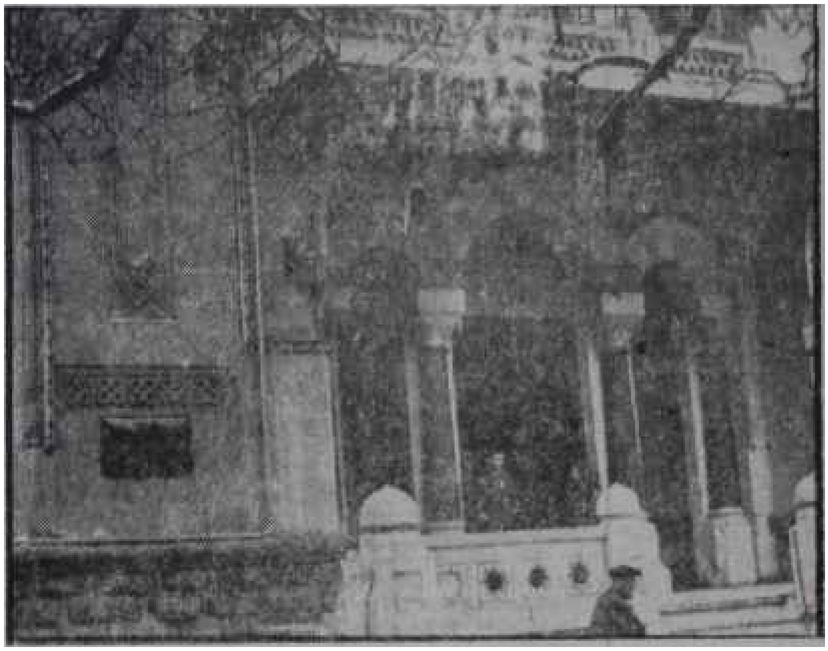
Diğer mühim bir mesele eldeki imkânların ne nisbette kullanılacağıdır. Bir mevzii düşürmek için herhalde füzelere başvurulmıyacâktır. Veya tanklara karşı yalın kılıç süvariler gönderilmiyecektir. Keza Donkişot gibi değirmenlere saldırmak derdi halletmiyecektir. Enflâsyona son vermek için ne kadar vergi alınacak, kredi ne kadar kısalacaktır ? Bunu tâyin etmek hakikaten çok güçtür. Elde ihtiyat kuvvetlerin bulundurulması meseleyi bir dereceye kadar halledecektir. Kredilerin kısılması kâfi gelmezse, vergileri derhal arttırmak için bütün hazırlıklar çok evvelden yapılmış olacaktır. Tedbirli *bir general hiç bir zaman bütün kuvvetlerini savaş meydanına sürmeyecektir. Güçlüğü yenmek için diğer bir yol, takip edilen siyasetin harekât serbestisine imkân vermesidir. Muharebenin seyri -her an takip edilmelidir. Değişen durumlara göre değişik tedbirler alabilmek için, iktisadî siyaset motörlü hafif bit kıt'a kadar seyyal olmalıdır. Savaş iyiye dönmezse, ric'at yolları ve yeni taarruz imkânları kapanmamalıdır. Muvaffak ol - mıyan bir iktisadî siyasette ısrar etmek, derdi halletmek şöyle dursun, daha da ağırlaştıracaktır. Matların ortadan kaybolmasına veya o mallar için eskisinden daha fazla bir fiat ödenmesine sebep olan bir fiat tesbiti siyasetinde ısrar etmek, hiç bir işe yaramıyacaktır.. Öyle hallerde rotayı değiştirmek herhalde en isabetli yoldur. Gayet tabii bu, kapris sahibi kadınlar gibi hareket etmek mânasına gelmemektedir.*

Menderes hükümetinin son günlerde aldığı perakende, mütereddit, yavaş ve ekseriya beceriksiz kararlar, iktisadi siyaset sahasında babadan kalma usulleri henüz terketmediğimizi göstermektedir. Strateji noksanlığı esasen pek kuvvetli olmıyan muvaffakiyet şansını daha da azaltmaktadır.

lâzımdı. Mezun olduğu yıl açılan bir müfettiş muavinliği imtihanını kazanarak Ziraat Bankası müfettiş muavini olmuş, kısa zamanda terfi ederek müfettişliğe yükselmişti. 1946 seçimlerine kadar o vazifede kalmış, sonra Eskişehirden milletvekili seçilmişti. 1946 ile 1950 arasında Bütçe Komisyonunda oldukça parlak bir muhalefet hatibi olarak şöhret yapmıştı. O tarihlerde çok gençti -31 yasında Meclise girmişti- çok inceydi, doğru dâvaların peşindeydi. Demokrasinin faziletine inanıyordu. İnsan haklarının, bu topraklar üzerinde gerçekleşmesi, başlıca ideali olarak biliniyordu. Kendisini en ziyade takdir edenlerin başında Başbakan Adnan Menderes geliyordu. Eskişehirin bu genç milletvekili istikbal için ümit veriyordu. Nitekim İktidar , D.P. tarafından kazanıldığında Menderes, Polatkanı Çalışma Bakanı olarak ilk kabinesine aldı. Maliye Bakanı Halil Ayan istifa edince de, onu Maliye Bakanlığına getirdi. Polatkan orada 29 Kasım 1955'e kadar kafalı. "Görülmemiş Kalkınma"nın malî kısmım tedvir ediyordu. Yani meşhur "Kristof Kolombun yumurtası"nı kırmak, hep ona düşüyordu. Bu yumurta tabii enflâsyondan başka bir şey değildi ve zamanla cılk çıkacağında da zerrece şüphe yoktu. Eğer Mülkiyenin eski mali kısım talebesi inci gibi yazıyla tutulmuş ders notlarım o beş sene içinde karıştırmak fırsatım bulmuş olsaydı, bu gerçeğin orada yazılı bulunduğunu görürdü. Fakat hakikati anlamak için 1957 yi beklemek gerekmişti. Ancak seçimlerin neticesidir ki, hayat pahalılığı var diyenin aklına şaşmamak lâzım geldiğini, İktidarın başına anlatmıştı. İktidarın başı değişince de, Polatkanın yeni bütçesi eski bütçelerinden değişik şekil almıştı. Enflasyonun faziletine artık inanılmıyordu.

Polatkan — Menderes

Maliye Bakanlığı binası

"Yanıyor mu yeşil köşkün lâmbası"

Denklik meselesi

Fakat yeni bütçe "ıslahı hal" alâmetlerine rağmen denk bir bütçe miydi ? Bu hususta hâlâ şüpheler mevcuttu. Bir türlü tahsil edilemiyen 100 milyonluk meşhur Musul Petrol alacağına bu yıl da bütçede yer verilmesini ciddiye almak çok güçtü. Sonra, yeni kurulan Turizm ve İmar Bakanlıklarının durumu ne olacaktı? Bu iki bakanlık için bütçeye, ilk masrafları karşılamak üzere 2 milyonluk tahsisat konmuştu. Muazzam rakkamlara erişen imar masraflarını bütçeden karşılama yoluna gidilirse - ki bu en mâkul yoldu - ek tahsisat istenmek zorunda kalınacaktı. Böylece kâğıt üzerinde imkânsız gözükmeyen denklik, kolayca bozulacaktı.

Diğer taraftan şimdiye kadar Devlet gelirlerinde" görülen artış, büyük ölçüde enflâsyonun neticesiydi. Enflâsyondan sadece tüccar değil, Devlet baba da zenginliyordu. Fi atlar yükseldikçe gider vergilerinin ve diğer vasıtalı vergilerin de miktarı artıyordu. Zenginliyen tüccarlar daha fazla gelir vergisi ödüyordu. Halbuki devlet borçları ve personel masrafları, oldukları yerde sayıyorlardı. Maliye Bakanının geçen yıl Meclis kürsüsünde söylediği gibi, beş aylık ikramiyeye ve personel sayısının artmasına rağmen 1950 de bütçenin % 45.32 sine yükselen personel masrafları, 1957.de ancak % 41.7 ye ulaşıyordu. Fiatlardaki yükselişin duracağı ve yavaşlıyacağı farzedilirse, devlet gelirlerindeki artış nisbetinin de hissedilir bir derecede azalacağı muhakkaktı. Bu durumda eski gelir artış hızının devam edeceğini düşünmek hatalıydı. O halde fiatlar biraz zapturapt altına âlınabilince, bütçe denkliği kolayca bozulacaktı. Bozulan denklik, fiatlar üzerinde tesirini göstermekte gecikmiyecekti.

Esasen bütçe denkliği bizatihi bir gaye olamazdı. Gaye talep ve arz arasında muvazeneyi temin etmekti. İşte Batılı memleketler bunun için talep ve arzın gelecek yıl zarfında ne olacağını hesaplıyan Millî Bütçe hesaplarına başvurmaktaydılar. Talep arzdan fazla tahmin edilirse, bütçe fazlalarıyla aşırı talebi ortadan kaldırmaya, çalışıyorlardı. Memleketimizde Millî Bütçe hesapları yapılmıyordu. Hâlen ne kadar bir bütçe fazlasına lüzum olduğunu rakkamla ifade etmek mümkün değildi.

İşte bu bakı nidan bir çok iktisatçı, ufak tefek gayretlerle enflâsyon mücadelesinden galip çıkılamıyâcağını düşünüyorlardı. Yeni bütçede, daha zecrî tedbirlerin yer almasının zarurî öldüğü açıktı, iyi niyet kâfi değildi. Hattâ enflâsyonsever iktidarın ıslahı hal edeceğinden artık fazla bir ümidi bulunmayanlar, bu iyi niyet emarelerinin mütemmim bir Amerikan yardımıyla ilgili olup olmadığını düşünmekten kendilerini alamadılar. Her halde çeyrek tedbirler zamanının çoktan geçtiği muhakkaktı. Bir iki çiçekle yaz gelmiyordu.

İktisadî Devlet Teşekkülleri

Ü stelik Devlet sektörü de Bütçeye

Devlet Teşekkülleri, mülhak bütçeli idareler ve diğer bazı müesseseler; umumiyetle Merkez Bankasında nihayet bulan harcamalarla enflâsyonu körüklüyorlardı. 1956 sonunda Merkez Bankası senedat cüzdanında Hazine kefaletim haiz bonolar her yıl artarak 1,454 milyon lirayı bulmuştu. İktisadî Devlet Teşekküllerinin ve mülhak bütçeli idarelerin Merkez Bankasıyla olan münasebetlerini düzene sokmak zaruriydi. Bu kolaylık kapısı kapanmalıydı. Yardım gerekiyorsa, Bütçe içinden yapılabilirdi. Fakat esas olan, bu teşekküllerden açık verenlerinin bütçelerinin denkleştirilmesiydi. Bunlar nasıl kendi yağlarıyla kavrulacak bir hale getirilebilirdi? Devlet içinde ayrı bir devlet teşkil eden bu müesseselerin lüks ve israfa olan merakları, bir darbımesel haline, gelmişti. Malîye Bakanlığı mütehassısları, personel ve büro masraflarında hatırı,sayılır tasarrufların mümkün olduğunu düşünüyorlardı. Fakat bu tasarrufların mühim bir yekûn tutması beklenemezdi. Yatırım programlarının kısılması istenen neticeyi temin edebilirdi ama o da. Türkiye gibi bir memleket için pek arzu edilecek bir hal şekli değildi.

O halde tek çare olarak fiat yükselmeleri kalıyordu. Devletin iktisadi mahiyetteki diğer teşekküllerinin de Tekel Umum Müdürlüğünü taklit etmesi, içine sürüklediğimiz iktisadi vaziyet bakımından maalesef bir zaruretti.

Tekel bombası

Nitekim geçen haftanın sonunda bir gün bütün Türkiyede Tekel maddelerinin satışı durdurulunca bu zarureti müdrik olanlar yeni bir sanımın gelip kapıya dayanmış olduğunu anladılar. Gerçi pek çok kimse bu durduruluşu hayırlı bir sebebe, bir fiat tenziline atfetti. Fakat buna imkân olmadığı aşikârdı. Ne var ki psikolojik bakımdan bu ayarlama muazzam bir hatâ, siyasi bir intihardı. İktidar hayat pahalılığına karşı mücadele açmıştı. Herkesi, malı. m ucuza satmaya mecbur ediyordu. Hatta fatura tanınmıyor, maliyeti ne olursa olsun muhtelif maddelerin İktidarca tâyin edilecek fi atlar a satılması isteniliyordu. Radyo, bakkalların amme hizmeti görmekte olduklarını ilân ediyor -parlak bir fikir-, Zafer gazetesi muharrirleri isinde bulunup üstelik iktisad tahsili yapmış olanlar "kazanırlarken iyi miydi, şimdi de zarar etsinler" diyor -parlak bir teori-, Muhalefet bermutad karaborsacının hamisi gösteriliyordu. İşte bu sırada hükümet kendi mallarının fiştim yükseltiyordu. Hem de ne mal? Sigara ve içki gibi büyük kütlelerin her gün alışverişini yaptığı bir mal. Bu, her gün işliyecek aleyhte bir propaganda demekti.

Bu yüzdendir ki D. P. milletvekilleri zam karşısında herkesten çok heyecanlanmışlardı. Bir takrir hazırlanıyordu. Takrir Gruba verilecek ve zamların geri alınması istenecekti. Siyasi sebeplerden İktidarının başının buna boyun eğmesi hiç de gayrimümkün değildi. Ama o zaman enflâsyonla mücadelenin şapa oturmasına seyirci olmaktan başka yapacak şey kalmıyacaktı. Zaten uçak, tren, vapur tarifelerinin yükseleceği şayiaları şimdiden ortaya çıkmıştı. Sümerbank mamullerine zam dedikodularını Sanayi Bakam tekzip ettiyse de, Tekel Bakanının "ayarlama"dan bir kaç gün evvel mecbur bir tekzip zorunda kaldığı henüz unutulmamıştı...

Götürü fiat indirmelerinin denen diği bir sırada, zamların tesiri haki katen son derece kötüydü. O kadar kötüydü ki, eğlence yerleri işleten kır içki fiatları bir kaç kuruş arttığı için fiatlarına zam talebinde bulun maya cür'et edebilmişlerdi!

Fakat herşeyin fiatının yükseldiği bir sırada, İktisadi Devlet Teşekkülleri hizmet ve mallarının fiatları nı da hizaya getirmekten başka bir çare yoktu. Ne var ki zam demago jiye çok müsait ve haklı olarak hiç hoşa gitmiyen soğuk bir kelimeydi. Bundan başka bu teşekküllerin yeni den organizasyonu, üzerinde ciddiyetle durulması gereken meselelerden biriydi. Kontrollerin arttırılması, yatırım plânlarının tek bir el tarafın dan tanzimi, kâr ve zararların bütçe ye dahil edilmesi gibi zaman isteyen reformlar elzem hale gelmişti.

Kredi meselesi

Sonra enflâsyonu körükleyen kaynaklardan biri de banka kredileriydi. 1956 Eylülünde 6,468 milyonu bulan banka kredilerindeki artış şimdi ye kadar "Görülmemiş Kalkınma"ne delillerinden biri olarak takdim edmişti. 1957 Nisanında bu rakkam 7,355 milyona ulaşıyordu! Banknot matbaaları çalıştıkça mevduat kredinin artması hiç te şaşılacak bu hâdise değildi. Gerçi ziraî ve iktisa di gelişme için kredi imkânlarının genişlemesi zaruriydi. Ama ne var ki kredi aynı zamanda bir enflâsyon tulumbasıydı. Krediyi en az zararlı şekilde kullanmak için banka sisteminin sıkı bir zabtırapt altına alınma zaruriydi. Kredi hacmini tahdit mek, -güç olmasına rağmen, selek

Hatları artan sigara paketleri

kredi yollarına **gitmek zamanı gelmiş** de, **geçmişti** bile.

Nitekim 1956 **yılında hükümet de bu zaruretin farkına varmış** gibi görünüyordu. **Banka Kredilerim** Tanzim Komitesinin teşkiliyle isabetli bir adim atılmıştı. Ne çare ki kredi hacmi için bir plâfon tespit eden komite bankaların tazyiki altında çabucak fikir değiştirmiş, **böylece** Tanzim Komitesinin **kuruluş** sebebi ortadan kalkmıştı.

Kredi meselesi şimdi ister **istemez tekrar sahneye geliyordu. Başbakan** gibi Maliye Bakam **da** müsmir ve spekülatif kredilerden bahsediyordu. Spekülatif krediler önlenecekti. Maliye **Bakanı,** banka müdürleriyle birlikte müsmir kredilere dokunmadan, spekülatif kredilere son **verme** çarelerini tesbite çalışıyordu. Müsmir -süpekülâtif tefriki, kâğıt üzerinde doğrusu son derece cazip görünüyordu. Gelgelelim tatbikatta müsmir krediyi müsmir olmayandan ayırmak hemen hemen imkânsız bir işti. Müsmir sanılan bir iş için alınan kredinin, stokları şişirmek için kullanıl---ına nasıl mâni olunabilirdi ki? Böyle bir ise bankalar ne istekli, ne hazırlıklıydılar. Bu mahzur önlense bile, kredi alanlar, bankaları ikna yollarını her zaman bulabilirlerdi. Böylece bütün kredilerin müsmir kisvesine bürünmesi imkânsız değildi.

İsmail Rüştü Aksal görüşünü yazıyor

Hükümetin Yeni İktisadî Politikası

Menderes V. Hükümetinin programı rejimle ilgili hususlardaki reaksiyoner ve toptancı hüviyetine mukabil iktisadî ve mali sahada nihayet bir takım hakikatlerin anlaşılmış olduğu intibaını bırakıyor. Yıllardan beri yapılagelmekte olan haklı tenkit ve ikazlara rağmen takibinde ısrar ettikleri hatalı ve iddialı iktisadi ve malt politika ile memleketi adım adım tam bir iktisadi buhrana sürükleyenler, şimdi tutulan yolun bir çıkmaz olduğunu kavramışta benziyorlar. Bu zararlı gidişin, üstü kapalı da olsa itiraf edilmesi ve tam bir hercümerç içinde bulunan iktisadi hayatımıza bir çeki düzen verme ihtiyacının duyulması, eğer bu yeni tutum samimi bir kanaatin mahsulü ise, memleket hesabına bir kazanç sayılmak lâzımdır.

Programda "iktisadî düzene zararlı tesirler icra eden amilleri ortadan kaldırmak ve hususiyle fiat mürakabesini tam manasıyla temin edebilmek için Millî Korunma Kanunu üzerinde ehemmiyetle durulacağı" belirtildikten sonra "ayrıca alınacak, türlü veçheli iktisadî tedbirlerle de tabiî fiat nizamını devam ettirmek ve Türk parasının kıymetini korumak ve hattâ artırmak gayesi ile hareket edileceği" açıklanmaktadır. Bu maksadı temin için, bu güne kadar takibinde hiç bir mahzur görülmeyen, aksine, büyük bir muvaffakiyetmiş gibi propogandası yapılan aşırı masraf politikasına son verilerek "bütçemizin iktisadî bünyemize uygun, tasarrufa riayetkar ve muvazeneli olarak tanzim ve tatbiki; İktisadî Devlet Teşekkülleri ne müesseselerinin programlarının sıkıca ve yeniden gözden geçirilerek kendi kendilerini idare edebilir hale getirilmeleri, devlet borçlarının ekonomik nizama menli tesirler yapmıyacak şekilde tanzimi; banka kredilerinin spekülatif maksatlara tahsisini önliyecek mürakabenin takviyesi, dış tediye imkânlarımızın arttırılması, yabancı kaynaklardan daha çok istifadeler sağlanması, madde bolluğunun temini-" gibi tedbirler vaat ve taahhüt edilmektedir. Bu arada şimdiye kadar Menderes Hükümetleri nezdinde hiç bir itibara mazhar olmayan ve daima şiddetle red edilen "yatırımların bir plâna bağlanması" fikrinin, bu defa bir "prensip" meselesi olarak kabul ve ilanını hayretle karşılamamak mümkün değildir.

Millî Korunma Kanununa lüzumundan fazla ümit bağlamamak ve hele bu günkü tatbikatın, umulanın lam aksi neticeler verebileceğini gözönünde tutmak artıyla programda derpiş edilen ve derhal alınması Hükümetin elinde olan tedbirler, ciddiyet ve samimiyetle tatbik edildiği takdirde, iktisadi hayatımızda salâha doğru bir istidat belireceğine şüphe yoktur.

Alınması derpiş edilen tedbirlerin "ciddiyet ve samimiyetle tatbiki" hususunda şüphe ve tereddüt göstermemiz sebepsiz değildir. İktisadi ve malî sahada karşılaştığımız düzensizlikleri, sıkıntı ve mahrumiyetleri demagojik ifadelerle red ve inkar etmeyi itiyat haline getirenlerin ve zamanında yapılan tenkit ve ikazları istihfafla karşılayanların, bu güne kadar takibinde ısrar ettikleri hatalı yoldan dönmeleri, elbette güçtür. Hatalarım açıkça itiraf etmeleri ise daha güçtür. Bu sebepledir ki, programın iktisadi politikayla ilgili kısmında bir taraftan bugüne kadar tutulan yolun methiyesi yapılmak, hatta ayni yolda devam edileceği iddia edilmek, diğer taraftan iktisadi bünyemizdeki hastalığa çare ve tedbirler düşünülmek gibi, biri diğerini nakzeden görüşlerin, bir takım yuvarlak ifadelerle telifi yolundaki garabetlere şahit oluyoruz. Siyasî mesuliyetin sadece bir sözden ibaret olmadığı Batı demokrasilerinde böyle çıkmazlardan kolaylıkla kurtulmanın yolu ve usulü malûmdur. Fakat bizde "nev-i şahsına münhasır bir demokrasi" anlayışı ve "değişmez hükümet başkanı" geleneği hüküm sürdüğüne göre, şimdiye kadar olduğa gibi, daha bir müddet bu gibi garabetlere şahit olmamız mukadderdir.

Diğer taraftan alınması derpiş edilen tedbirleri şüphe ve tereddütle karşılayışımızın bir başka sebebi daha vardır: Menderes V. Hükümetinin programı ve Randall heyetinin gelişi sırasında bu günkü Hükümet Reisi tarafından yapılan beyanat hatırlardadır. Menderes V. -Hükümetinin programında alınacağından bahsedilen tedbirler, bundan iki yıl önce Menderes IV. Hükümetinin programında ve ayni Hükümet Reisinin beyanatında bahsedilen tedbirlerin bazı ifade farkları ile hemen hemen aynıdır. Aradan geçen zaman, siyasî sahada olduğu gibi iktisadî sahada da girişilen taahhütlerin hiç bir değeri olmadığını göstermiştir. Bu bakımdan icraat ve tatbikatı beklemek ihtiyatlı bir hareket olur.

Nihayet alınacak tedbirlerin muvaffakiyetle tatbiki ve iktisadî hayatta emniyet ve istikrarın temini, herşeyden evvel vatandaşların mesul hükümete tam bir itimad beslemesine bağlıdır. Kendisine karşı başlangıçta beslenen engin itimadı bu güne kadar takip ettiği politika ile kökünden sarsan bir İktidarın, bu tedbirleri başarı ile tatbik etmesi, düne nazaran bu gün daha güç olacaktır.

Tek çare, tamamiyle âdil olmasa bile kredi hacminin tesbit edilmesiydi. Belli bir plâfon çerçevesinde gelişmesi arzu edilen branşlara imtiyazlar tanınabilirdi. İmtiayzların tesbiti de, tabiidir ki, hususî ve resmi sektörü kaplıyan bir yatırım plânı tesbitini gerektiriyordu. Bu suretle hususi sektörün banka kredileri dışında kalan, otofinansman yoluyla yaptığı yatırımların da disiplin altına alınması mümkün olacaktı. Fakat bir yatırım plânının tesbiti, plânı tatbik edecek vasıtaların ortaya konması, banka sisteminin organizasyonu çabucak başarılacak işlerden değildi. Ama kredi hacminin tesbiti, banka likiditelerinin daraltılması kolayca gerçekleştirilebilirdi. Kredi Tanzim Komitesi bu sefer ciddî bir şekilde, yarım bıraktığı işe yeniden başlamalıydı.

Ancak Devlet Bankalarının kredi enflâsyonuna hususî bankalardan çok daha hevesli gözükmesi, kredi işinin ciddiyetle ele alınıp alınmıyacağı hususunda şüpheler uyandırıyordu.

Fiat kontrolleri

Fiat kontrolleri işte bütün bunlardan sonra geliyordu. Manavların bile apartman kurduğu enflâsyon devresinde satıcılar çok ve kolay kazanma itiyadım edinmişlerdi. Sadece sıkı ve devamlı bir kontrol bu kötü itiyadı unutturabilirdi. Nitekim Anglosakson memleketleri fiat kontrollerini oldukça muvaffakiyetle tatbik etmişlerdi.

Ama prensip itibariyle olan fiat kontrollerini tatbik etmek son derece güç bir işti. Bilhassa memleketimizde müstahsilin çok sayıda ve dağınık olması, ufak iş yerlerinin fazlalığı, müstehlikin haleti ruhiyesi, tesirli bir kontrolü hemen hemen imkânsızlaştırıyordu. Her müstehlikin ve her satış mahallinin başına bir polis dikmek mümkün değildi. Meselâ Kore Harbi arifesinde fiat kontrollerine başvurmayı düşünen Amerika bile 50 bin memura ihtiyaç olduğunu hesaplayınca bu, astarı yüzünden pahalı işten vazgeçmişti. Esasen iktisadi meselelere ünsiyet peyda etmiş bir personelin yetiştirilmesi de hâlâ gerçekleştirilememişti. Nitekim 1956 yaz ayları bu kifayetsizlikleri bütün açıklığıyle ortaya koymuştu. Deneme; lüzumsuz haksızlıklar, zulüm, beceriksizlik örnekleri vermekten ileri gitmemişti. Son fiat tanzimi teşebbüsünden de bu durumda pek fazla bir şey beklenemezdi. Nitekim İçel Valisi şimdiden portakal ve limonların kesimini herhangi bir sebeple geciktirmeyi yasak ediyordu. Sayın Vali portakal bahçelerini bakalım nasıl kontrol edecekti... Et-Balık ve Toprak Ofisi gibi teşekküllerin müstahsil ve müstehlik arasındaki mesafeyi kısaltmak yolunda sarfettiği yerinde gayretler ise daha uzun bir zaman için mahdut ölçüde kalmaya mahkûm du.

Nüfusun hızla artması işleri daha da güçleştiriyordu. İktidarın her vesileyle söylediği gibi 1950 den beri istihsal artmıştı. Fakat beslenecek ağız sayısı, belki de daha büyük bir hızla çoğalıyordu. Hele köyünde yuvarlanıp giden her köylü şehre yerleştiği zaman, fazladan bir müstehlik olarak ortaya çıkıyordu. Şehirlilerin iaşesi, pazarların tanzimi gibi uzun vadeli meseleleri ciddiyetle ele almak gerekiyordu.

Sebati Ataman
Bir müttefik ki...

Bugünün işi

Fakat kısa vâdede hakiki savaş; kredi, maliye ve kısmen de fiat kontrolleri sahalarında verilecekti. Halbuki hükümet samimî olarak bu savaşa girişse bile, birçok güçlüklerle karşılaşacaktı.

Onman Kibar
Sırça köşkün içini biliyor

Evvelâ bizzat iktidarın ve onun başının yılların verdiği alışılması kolay, terki zor itiyatlardan kurtulması lâzımdı. Her sahada yapılması son derece faydalı birçok iş mevcutken malî bir disipline boyun eğmek kuvvetli bir irade ve azme ihtiyaç gösteriyordu. Nitekim son bütçede lüzumu kadar enerjik davranılamamıştı. Enflâsyonu durdurmak için alınması gerekli İktisadî Devlet Teşekkülleri mamulât ve hizmetlerine zam, kredi tahditleri, muhtemelen yeni vergiler, fiat kontrolleri vs. gibi tedbirler hiç te hoşa gidecek tedbirler değildi. İyi aydınlatılmıyan müstehlik de, mutlak hakimiyetine son verilen müstahsil kadar bu tedbirleri beğenmiyecekti. Bilhasa enflâsyondan hiç de müşteki olmıyan bankalar ve iş adamları, enflâsyon mücadelesini yavaşlatmak için bütün ikna vasıtalarım seferber edeceklerdi. Meselâ tatbik edilirse kredi tehditlerinin bazı tüccarı, hiçbir suçu olmadığı halde, son derece müşkül durumda bırakması muhtemeldi. Mûtad heyetler, hükümeti yanlış yollara sürüklenmek' ten kurtarmak için Başbakanlık kapısında sıra bekliyeceklerdi. Hâttâ iyi aydınlatılmıyan bir basın ve halk efkârı, iş adamlarının feryatlarını paylaşacaktı. Ekseriya son derece itaatkâr gözüken D.P. Grubunun bile heyecana, rikkate gelmesi imkânsız değildi... Parti teşkilâtından nahoş haberler alınacaktı. Nitekim Menderes V. Hükümeti, daha işin başında pamuk fiatlarının tesbiti dolayısiyle, çoğu D.P.ye mensup Egeli pamuk tüccarının ve fabrikatörlerin mukavemetiyle karşılaşmıştı. Pamuk hakkındaki son karar elbette isabetli değildi. Maamafih isabetli de olsa, aynı muhalefete uğraması mümkündü.

Tedbirlerin bir yıldırım harbi verir gibi ardarda, sür'atle sahneye konulmaması da psikolojik bir hata idi. Mutazarrır olduğunu düşünen iş adamlarına, mukabil tedbirler hazırlamak imkânı veriliyordu.

Munis yol

İşte bütün bu sebeplerden dolayı dır ki ucuzluk hemen dağın ar kasında görünmüyordu ve orada görünmediğinden Hasan Polatkanın Bütçe Komisyonunda sert tenkidlere maruz kalması çok muhtemeldi. Maliye Bakanı bu tenkidlere karşı, geçen seneki gibi asık surat, çalımlı edamı takınacaktı, yoksa artık abes müdafaa etmemenin verdiği kuvvetle daha munis mi davranacaktı. Doğrusu istenilirse ikinci yolun daha başarılı olacağı muhakkaktı. Zira Meclisin üçte birinin muhali milletvekillerinden müteşekkil bulunduğu, üstelik bunların arasında çok

kudretli şahsiyetlerin mevcudiyeti hatırdan hiç çıkarılmamalıydı. Haliki Hasan Polatkan, hususî hayatında gayet neşeli, nekre ve mükrim bir insanken vazifesi başında sert, aksi hale geliyordu. Gerçi Maliye Bakanı en fazla ziyaretçisi olan, üstelik kendisinden en çok şey istenen adamdı ve sabah karanlığından akşam karanlığına devam eden talepler insanın asabını hakikaten bozardı ama bu, elbette etrafı kasıp kavurmak için sebep değildi. Hasan Polatkanın Bakanlıkta yüzünün güldüğü görülmemişti. İhtimal tebessümlerini evine veya çok sevdiği sinemayla tiyatroya saklıyordu. Hakikaten Maliye Bakanı sinemaya ve tiyatroya düşkündü. Bilhassa polisiye filimleri hiç kaçırmazdı. Sinemada ve tiyatroda hep aynı yere oturmaktan hoşlandığından kendisine aynı koltuk ayrılıyordu. Polatkan başka bir şeye daha düşkündü: kahveye. Fakat kahve piyasadan çekildiğinden beri Bakanlığa gelen ziyaretçilerine çay ikram ediyordu. Günde kendi içtiği çayların adedi de böylece yirmiyi buluyordu. Üstelik sigara paketi dahi taşımayan Polatkan Bakanlıktaki masasının başına oturur oturmaz sigaraları birbirinden yakarak içiyordu. Tabii bunlar da kendisini aksi yapan sebepler arasında sayılabilirdi.

Halbuki dışarıya çıkınca Bakan, başka bir adam oluyordu. Polatkanı bir kaç yakın arkadaşıyla birlikte bazı geceler kıyı köse köftecilerde ekmek arasına sıkıştırılmış baharatlı köfte atıştırırken görmek, pek alâ kabildi. Zaten baharatlı yemeklere karşı müthiş bir zaafı vardı. Pastırma, sucuk, turşu gibi şeylere dayanamamasıyla meşhurdu. Lüksten hoşlanmıyordu. Karısı da o bakımdan kendisine uygundu. Mutahhare Polatkan çok zengin bir aileye mensup olduğu halde kimya tahsil etmiş ve yüksek mühendis olmuştu. Ailesi Çiftkurtlardı. Fabrikaları vardı, ticaretle meşguldüler. Çiftkurtlardan kız almak Polatkana ne kadar hayırlı olmuşsa, Polatkana kız vermek de Çiftkurtlara aynı derecede uğurlu gelmişti. Ailenin iki kus çocuğu vardı. Sema ilkokulun ikinci sınıfına gidiyordu. Nilgün ise mektep çağına ermemişti.

Hasan Polatkan, geçen yıl belki de Bakanlıktan ayrıldığı 29 Kasım ile Bakanlığa tekrar getirildiği 1 Kasım arasında olup bitenlerin tesirini henüz hissettiği için, Bütçe Komisyonunda haşin davranmıştı. Hakikaten D.P. Grubunun meşhur ayaklanışı sırasında yuvarlanıp hakkında tahkikat açılan Bakanlardan biri de kendisiydi. "İfa ve Deka" hadisesinden dolayı itham altında bırakılmış, sonra Meclis kendisini Yüce Divana sevke lüzum görmemişti. On bir ay geçince de Menderes kendisini tekrar Bakan yapmıştı. Ama mesele artık eskiydi ve politikacılar böyle serencamlardan ders alırlarsa olgunlaştıklarını gösterebilirlerdi. Nitekim Hasan Polatkan o yandan bu yana bir çok arkadaşından daha munis görünüyordu.

Bir zihniyetin teşhisi

Bu haftanın sonunda, Bütçe tartışmalarına işte böyle giriyorduk. İktidarın bir harekete geçtiği muhakkaktı. Fakat hareketin bir ekipten ziyade bir şahsa bağlanmış olması en büyük handikapı teşkil ediyordu. "Adnan Menderese icabında hayır denebilecek miydi?" İşte bütün mesele ve dolayısıyla dertlerin başı buydu. Maliye Bakanı Menderese hayır diyebilecek miydi, Bakanlar Kurulu Menderese hayır diyebilecek miydi, D. P. Grubu Menderese hayır diyebilecek miydi ?

Meselâ İzmirin tanınmış şahsiyeti Osman Kibar, bütün bu suallere "hayır" cevabını veriyor ve taktiğini de ona istinat ettiriyordu. Eğer Adnan Menderesi ikna edebilirse, mesele kalmayacağından, hükümetin yarı yoldan döneceğinden emindi. Geçen halta içinde Ankaraya gelmişti, Samed Ağaoğlu ye Abdullar Akerle görüşmüştü, fakat Menderesi bulamamıştı. İzmire döndüğünde bir konuşma yapmıştı. Konuşmayı Hürriyet gazetesi şöyle veriyordu:

"Kibar, yanlış kararların düzeltilebilmesi için ilgililer nezdinde takip edilecek yol hakkındaki noktai nazarını açıklamıştır. Zarar içinde bulunan Ege Çırçır fabrikatörleri tarafından tasvip edilen bu noktai nazara güre Ankara nezdindeki temaslarda, bundan böyle şu hususlara bilhassa riayet edilecektir.

1 — İlkönce bütün fabrikatörlerin imzalariyle Başvekile bir telgraf çekilecek.

2 — Ankaraya bir heyet gönderilmeden mutlaka Başvekilden randevu temin edilecek ve giden heyet bizzat Menderes ile görüşecek.

3 — Heyet tamamen D. P. lilerden teşekkül edecek ve içlerinde fazla zengin bulunmayacak.

4 --- Bu hususta hükümet tenkid edilmeyecek ve yapılan hata rakamlara dayanılarak çok münasip bir lisanla büyüklere arzedilecektir.

5 — Tüccar sınıfının Ankarada büyük bir antipati yarattığı nazarı itibara alınarak bu dâva bîr tüccar dâvası olarak değil, sanayicinin dâvası olarak Ankaraya aksettirilecektir.

Bu hususlarda prensip kararına varan Çırçır fabrikatörleri, Başvekile müştereken bir telgraf çekerek birinci maddeyi tatbik etmişlerdir. Osman Kibar bugünlerde Başvekilden randevu almağa muvaffak olursa, diğer maddeler de tatbikat safhasına konulacaktır."

Demokrat Osman Kibar, yakını bulunduğu D. P. İktidarının zihniyetini işte böyle teşhis ediyordu. Osman Kibara göre işler işte böyle yürütülüyordu. Osman Kibara göre kararlar işte böyle alınıyordu. Eğer teşhis doğruysa daha çok çekeceğimiz var demekti.

YAZISIZ

AKİS'in Yazı Müsabakası

• Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XXIV -

C. Yaşar AKSÜMER

Gerçek demokrasi, yalnız bir hükümet şekli değil, gittikçe gelişen renkli bir hayat şeklidir. Bu mükemmel şekil, kolay erişilen bir gaye değildir. Fakat her şeyden değerlidir. Çünkü, tekemmül' için savaşan şahsın bütünlüğünü korur.

Fiillerin saiki ideallerdir, inancına dayanarak, demokratik rejimle yaşamak için ilkin demokrasinin ideallerini iyice kavramak, sonra bu tarz yaşama için hayatımıza yön verecek prensipleri aramalıyız. Bilmeliyiz ki, demokrasi idealini kabul etmek, nefsi daimi bir disiplin altında tutmak demektir.

Demokrasinin en kolay anlaşılan şekli, siyasî olanıdır. Çoğunluk iradesinin hakim olduğu bir hükümet şeklidir. Bu tarz hem kolay, hem de sağlamdır. Çünkü hükümetsiz toplum olmaz. Çünkü bir hükümetin, herkesin tarafını tutamıyacağına göre ekseriyetin tarafını tutması tercih edilir. Demokrasi için çoğunluğu gerekli bulmamak belki daha mükemmel olurdu. Gerçekten kelimenin kökü de (Demos), yani (halk) tan geliyor. Fakat demokrasi sadece çoğunluğa dayanan değil, onun isteklerini de yerine getiren icrai bir kuvvettir. Bu sistemde idare etmek hakkının çoğunluğa ait olduğuna hem çoğunluğun, hem de azınlığın inanması lâzımdır. Çoğunluk bu ödevi üzerine alırken, samimî bir dikkat ve tedbirle hareket etmelidir. Demokrasinin verimli olabilmesi, başta olanların, ıstıraplarına katlanmayı göze almalarıyla mümkündür.

Gerçek demokrasi kurabilmek için, çoğunluğun düşünüşüne ve çoğunluğa karsı düşünüşe şunları eklemek gerekir; Çoğunluk iktidarı üstüne alınca, azınlığın hukukunu korumak ödevini de yüklendiğini bilmeli. Korku yüzünden boyun eğer azınlık grupları çoğunluk için bir tehlikedir.

Şimdi, Fransız ihtilâlinden beri demokrasinin de benimsediği 3 vasfı ele alacağız ve bunları; kardeşlik, hürriyet, eşitlik diye sıralıyacağız. Bunların en parlağı kardeşliktir. Eski çağlardan beri insanlara, dileklerini gerçekleştirecek ve kaderlerini düzeltecek ilâhi bir vaad gibi görünmüştür. İyice tatbik edilirse, kardeşlik aslında sevgiye çok benzer. Hiç ölmeyen "Savaşsız bir dünya" umudu, kardeşlik idealine örnektir.

Demokraside, dinin kardeşlik idealiyle ilgili faaliyet sahaları iyice bilinmeli. Demokraside dinin birinci ödevi: Öksüzlerle, suçluların ıslâhiyle meşgul olmak, bedbahtlara itibarlarını iade etmek, insanların fikir ve görüşlerini genişletip ruhlarını aydınlatmaktır. Dini ancak bu meselelerde hakiki bir yardımcı kabul edebiliriz.

Birbirinin yardımı olmayınca insanın acze düşüşü, kardeşlik konusunun önemini anlatır. Fakat anlattığımız hayat şekli bir idealdir. Aynı zamanda, bu ideale erişmek için insanları demokratik bir rejim kurmağa zorlayan esaslı sebeplerden biridir. Kardeşlik, demokratik yaşama tarzının en büyük mânevi amacıdır. Kardeşliğin esas anlamını hem kendi, hem de bize muhalif olanların menfaati adına hatırlamalıyız.

Kardeşlik hürriyet vasfı ile birleşmeyince verimli olamaz. İdeal bir kardeşliğin gerçekleşmesi için, fertlerin hür olması şarttır. Hürriyeti vaadetmiyen bir kardeşlik insanlar için tehlikelidir. Hürriyet te, fazla serbestliğe yol açabileceğinden tehlikeli bir fazilettir. Fakat yolu, istiklâl ve cesaret yoludur. Fransa ve Amerikada demokrasi zorla tatbike başlandığı zaman, hedefi yalnızca istiklâldi.

İçten gelen hislere gem vurulmamalıdır. Manen isyan hakkı her toplumun hayat kaynağıdır. Demokratik rejimle yaşamak için bu fikri kabul ve aşılamak gerekir. Cidden hür olmak için, hür olan insanlarla kardeşçe münasebette bulunmalı. İnsanlar hürriyetlerini paylaşarak koruyabilirler.

Hareket hürriyetini mülkiyet hürriyeti temin eder. Buna vicdan hürriyeti de eklenince, sonuç olarak her alanda bir işbirliği ve düşünce hürriyeti ortaya çıkar. Hürriyetin bölünemiyeceği bilinmelidir. Düşünce ve şahsî mülkiyet hürriyeti hemen hemen aynı şeydir. Konuşma ve yazma hürriyeti olmayınca, düşünce hürriyeti de olamaz. Hürriyet, yalnız aynı seviyede olanlar arasında değil, sınıf, ırk, hatta mıntakalar arasında bile ayırdedilemez. Hürriyet yâlnız kardeşlik hatırı için kısılabilir; "Eğer et yemek kardeşliğime zarar veriyorsa, ömrümce ağzına et koymıyacağını".

Değerli bir kardeşlik kurmakta hürriyet ne kadar gerekliyse, onu garanti için eşitlik te o kadar elzemdir. Beşerî münasebetler alanında kardeşlikle kastolunan, esaslı bir eşitliktir. Eşitlik, kardeşliğin yakını ve tamamlayıcısıdır. Bizim eşitlikten anladığımız, herkese eşit itibar göstermektir.

Şumullü bir kardeşlik için hürriyet gereklidir. Eşitlik ise, hürriyetin birkaç kişi için değil, herkes için iyi olduğunu anlatır. Böylece kardeşlik, hürriyet sayesinde yükselir. Hürriyet te eşitlik sayesinde umumileşir.

Demokratik hayata uymağa çalışan bir toplum, kendisini çeşitli fikirlerin yaratın imkânlarından meydana gelen bir birlik disiplinine alıştırmalı. Bu toplum, büyük ölçüde ve kuvvetli bir muhalefet hazırlayıp onu korumalı. Oysa muhalefet sıhhat belirtisidir. İçinde çeşitli düşüncelerin çarpıştığı grup, yeknesak olanından uzun ömürlü olur. Fikir birliği disiplin olarak kabul edilen yerde, hürriyet tam olmaz. Değişik düşünmek, hürriyetin ana şartıdır. Demokrasi kuvvetini değişiklikten, diktatörlükse bir örneklikten alır.

Seçilen çoğunluk; ödevini, her an kritik eden canlı bir muhalefetim kontrolü altında yapmalı. Verdiği kararları tatbikte kollandığı vasıta ve metotları durmaksızın tenkid eden muhalefetin kıymet ve itibarını kabul edip tahammül göstermeli.

Demokrat vatandaşlar, meseleleri serbestçe müzakere imkân ve kabiliyetini elde edebilmelidirler. Bu, geniş bir serbestlik ve demokratik şartları gerçekleştirecek prensip ve hayat şartlarının, eğitim sistemine sokulmasıyla mümkündür. Periklesin dediği gibi, "Münakaşa, fiil sahasında insanın ayağına bir taş gibi değil de, akıllıca bir hareketin başlangıcı olmalı".

Çeşitli bir ekonomik sisteme gidilmelidir. Daimi bir mücadele halinde olan karışık veya tek çeşitli sistemi anlatmıyoruz. Faydalı olabilen, bir birliğe giden, hareketleri kolaylaştıran yola inanıyoruz. Bu arada, demokrasinin hatalara daima bir yer ayırdığını hatırlamalıyız.

A S K E R L İ K

Yedek Subaylar

Zaman olur ki...

Geçen haftanın sonunda, Ankaranın yalnız caddelerini değil, otellerini, lokantalarım ve kahvelerini memleketin dört bir köşesinden gelen binlerce genç istilâ etmişti. Bu istilâ,, hareketi, daha ziyade ilkbaharda ve sonbaharda Vuku buluyordu. Caddelerde gruplar halinde dolaşan bu gençler, senelerdir göremedikleri arkadaşlarına rastlıyorlar, birbirleriyle kucaklaşıyor, öpüşüyorlardı. Bu gençler hayatlarında başlıyacak olan yeni bir devrenin eşiğinde bulunuyorlardı. Hepsi de heyecanlı ve ateşliydiler. Bunlar, Ankaraya Yedek Subay Okullarına kaydolmak için gelen gençlerdi. Henüz bundan bir hafta kadar önce 44.' dönem yedek subayları hayatlarının en güzel hatıralarını yaşadıkları bir devreyi kapamışlar, 46. dönem yedek subayları ordu saflarına katılmış, bunların yerine 47. dönem Yedek Subay adayları memleketin emniyet ve selâmetini omuzlarına yüklenmişlerdi.'

Bu gençler, günlerce kayıt ve test imtihanları için Piyade Yedek Subay Okuluna taşınmışlardı. Piyade Yedek Subay Okulu, kayıt için gelen bu binlerce genci gruplara ayırıyor, kayıt işlerini azami bir titizlik ve süratle yerine getiriyordu. Piyade Yedek Subay Okulu, Ankarada evi, kalabilecek yakın bir akraba ve dostu olmıyan gençlere, okulda yatacak yer ve yiyecek temin etmeye çalışıyordu ama, sayıları 5 binin üzerinde olan bu gençleri bir araya toplıyamıyor, binlerce genç yedek subay adayı, otel ve lokanta köşelerinde barınmak zorunda kalıyordu. Ama ne vardı ki, bu gençler Askerlik Şubelerinden Yedek Subay Okuluna sevkedildikleri gün "asker" sıfatına hak kazanıyorlardı. ,

Testler

Yedek subay adayları, okula kaydedildikten sonra test imtihanlarına tabi tutuluyorlardı. Test usulü ile sınıflama, 1949 yılından bu yana tatbik edilmeye başlanmıştı. Bu imtihan sürati intikal, mekanik, elektrik ve şekil gibi son derece iyi hazırlanmış mevzularda yapılıyordu. Test imtihanlarından sonra adaylar, mütehassıs sınıflama subaylarıyla ayrı ayrı mülakata tabi tutuluyorlardı. Bu test ve mülakat imtihanlarından geçen adaylar kültür, kabiliyet ve fizikî durumlarına göre sınıflara ayrılıyordu. Ama bu test imtihanlarında bir hakkaniyetin esas olduğunu iddia etmek hakikaten zordu. Zira birçok yedek subay adayı, istediği sınıfa ayrılmanın yolunu buluyor ve bulmasına müsaade ediliyordu. Böylelikle Amerikan Ordusundan adapte edilen bu âdil sınıflama usulü, bizde çok zaman istenildiği gibi tatbik olunamıyordu.

Okullar

Sınıflamadan sonra adaylar sınıf Okullarına sevkediliyorlardı. Sınıf okullarında yedek subay adayları altı ayı doldurmayan bir eğitim ve öğrenime tabi tutuluyorlardı. Bu beş ay içinde adaylara askerliğin esası olan talim ve terbiye öğretiliyor ve hem de mensup oldukları sınıfın dersleri gösteriliyordu. Bu müddetin kifayetsizliği artık her geçen gün kendini gösteriyordu. Askerlik herşeyden önce bir "talim ve terbiye" idi. Bunun ye meslek derslerinin bu kadar kısa bir zaman içine sığdırılmasına imkân yoktu. Bugün için bu usul tatbik ediliyordu ama, bunun en büyük yükünü ve acısını kıtalarda muvazzaf subaylar çekiyordu. Aynı zamanda, ordumuzda muvazzaf subay adedinin her geçen gün azaldığı ve eskiden olduğu gibi Harp Okullarına rağbet olmadığı bir hakikatti. Bu bakımdan Yedek Subayların bugünkü durumdan kurtarılması ve çok daha iyi yetiştirilmesinin zamanı çoktan gelmiş ve geçmişti bile..

Eskiyle mukayese

Eskiden yedek subay adayları önce Hazırlık Kıtalarına sevkedilirlerdi. Burada üç ay askerliğin esası olan talim ve terbiye öğretilirdi. Bu eğitimi müteakip yedek subay adayları, sınıf okullarına sevkedilirlerdi. Burada da meslek dersleri öğretilir, aynı zamanda talim ve terbiye usullerine devam edilirdi. Bu usulün bugünkü sistemden çok daha başarılı olduğu muhakkaktı ve buna bugün için şiddetle ihtiyaç vardı. Böylelikle yedek subayların hem daha iyi yetişmeleri sağlanmış olacak ve hem de muvazzaf subayların yükü hakikaten biraz da olsa hafiflemiş olacaktı. Ordumuzda vazife, binlerce yedek subaydan ziyade muvazzaf subayların omuzlarında idi. Yedek subaylar birliklerde, aşağı yukarı kıta çavuşlarının gördüğü işleri görüyorlardı. Bu bakımdan en büyük yük muvazzaf subayların omuzlarında idi. Muvazzaf subayların bu kadar ağır ve yorucu vazifelerine rağmen maddi bakımdan tatmin edildikleri de iddia edilemezdi. Kendilerini tatmin eden yegâne husus maneviydi. Mamafih Millî Savunma camiası kendisinden çok şeyler beklediği Şem'i Ergine sahipti. Bütün Millî Savunma camiası Şem'i Erginden bir çok meselenin yanında yedek subay meselesinin de hal edilmesini bekliyordu.

Ordu saflarına katılan yedek subaylar

"Geriye dön, ileri marş!"

Ü N V E R S İ T E

Ankara

Kantinsiz Fakülte

Sarışın, orta boylu, yeşil elbiseli genç adam, misafirlerine oturacak bir yer bulmak için adeta çırpınıyordu. Talebe cemiyetinin odası hıncahınç doluydu. Dışarda, şebeke almak için kuyruğa girmiş pek çok talebe vardı. Yeşil elbiseli genç adam ziyaretçisine:

"— Buyrun yukarı kata çıkalım, belki orada iki çift lâf edecek bir yer buluruz" dedi. Beraberce ikinci kata çıkıp okuma salonuna girdiler. Çıt çıkmıyordu. Talebeler, kitapları üzerine kapanmışlar, çalışıyorlardı. Genç adamın gönlü razı olmadı. Koridora çıkıp bir köşede sohbete daldılar.

Hâdise, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde cereyan ediyordu. Sarışın, yeşil elbiseli genç adanı bu fakültenin Talebe Cemiyeti Başkanı Doğan Yükseldi. Ziyaretçisine mah--up bir tavırla, talebenin istirahat edeceği bir kantinden maalesef mahrum bulunduklarını anlatmaya çalışıyordu.

Halbuki, Hukuk Fakültesinin kapısındaki tabelâda 1925 rakamı vardı. Kuruluş tarihinden bu yana, Fakülteye pek çok ilâveler yapılmasına rağmen, talebelerin en mübrem ihtiyaçlarından biri olan kantin meselesi bir türlü halledilmemişti. Kantin davası aşağı yukarı, başa geçen her talebe cemiyeti idare heyetinin programında halli gereken ilk mevzu olarak ele alınıyor, fakat başka bir idare heyetine bir neticeye bağlanmadan devrediliyordu. Doğrusu istenirse, Ankara Üniversitesinin en eski müessesesi olan Hukuk Fakültesi, her yıl en fazla talebeyi çatısı altında barındırmakla buna çoktan hak kazanmıştı. Bu yıl da talebe sayısı 9 binden aşağı değildi. Kantin sadece talebelerin oturup dinlenebileceği bir yer olarak kabul edilmemeliydi. Onların ziyaretçileri için de önemli bir ihtiyaç şeklinde ele alınmalıydı. Ama Cemiyet Başkanı iyimserliğiyle tanınmış bir delikanlıydı. "Bu davayı mutlaka halledeceğiz" diyordu. Nitekim Fakülte Dekanı Osman Fazıl Berki de söz vermişti. Bütçeden 80 bin liralık bir tahsisatın bu iş için ayrılmış olduğunu ve kantinin pek yakında ihaleye çıkarılacağını söylüyordu. Devletler Hususî Hukuku Profesörü Osman Fazıl Berki talebeyi yakından takip ettiği için, bilhassa üniversiteye yeni kaydolanların akibetinden haberdar görünüyordu. Taşradan Ankaraya gelen genç talebeler fakültede oturabilecek eğlenebilecek bir yer bulamadıkları için ya kahvelere ya da klüplere devam ediyor, zamanla kumara alışıyor ve bu bir iptila haline geliyordu. Dekan: "Talebeyi kahvelerden kurtarmak en büyük arzumdur" demişti. Bu bir ümit ışığıydı. Gerçekten, talebeler de kahve köşelerinden kurtulacakları günü sabırsızlıkla bekliyorlardı.

Dert **bir** değil ki...

Ankara Hukuk Fakültesinin de diğer fakülteler gibi pek çok meselesi vardı. Bunların başında, lisans öğretim ve imtihan yönetmeliği yer alıyordu. Mevcut yönetmeliğe göre imtihanlar yazılı ve sözlü olarak yapılmaktaydı. Yalnız 17. madde gereğince yazılı imtihanlar o yıl okunan dersler göz önünde tutularak, bir profesörün nezaretinde çekilen kura ile tesbit ediliyor ve talebeler iki dersten yazılı imtihana tabi tutuluyordu. Eleme mahiyetinde olan bu derslerden başarı gösteremeyenler

Dekan Osman **Fazıl** Berki
Bütün ümitler onda

sözlü imtihanlara giremiyorlardı. Diğer taraftan aynı yönetmeliğin 19. maddesi yazılı imtihanlarda başarı göstermek için her birinden de en az 5 numara almayı şart koşuyordu. Geriye kalan sözlü imtihanların bir gün içinde bitirilmesi ise yönetmeliğin icaplarındandı. Bir gün içerisinde dört imtihanı verebilmek... Bu pek az talebeye nasip olan bir bahtiyarlıktı. Sebep neydi? Her dersin imtihanı ayrı günlerde yapılsaydı Fakültenin bir kaybı mı olurdu? Elbetteki olmazdı. Fakat talebelerin çok şey kazanacağı muhakkaktı. Onların başarılı bir imtihan vermesini kim istemezdi ki.. Bu doğruydu, ama. talebenin başarısızlığından iftihar vesilesi çıkaranlar da eksik değildi. 1948 yılından beri yürürlükte olan bu yönetmelik, birçok maddeleriyle islaha muhtaç bir durum arzediyordu. Mesela 33. maddede, imtihanlarda alınacak 7 numara orta, 8 numara iyi, 9 ve 10 pekiyiydi. Diğer taraftan 19. madde, yazılı imtihanları başarmak için her birinden en az 5 numara almayı şart koşuyordu. Bütün derslerden alınan notların ortalaması ise 7 nin altında olmamalıydı. Talebelerin izah edemedikleri bir nokta, vardı. O da şuydu: Yazılı imtihanlarda asgari not haddi 5 numara olduğuna göre, bunun karşılığı olan sözlü imtihanlardaki asgari not haddi niye 8 Veya 9 oluyordu?

İntizardaki talebeler

Ankara, Hukuk Fakültesi de, İstanbuldaki kardeşi gibi talebelere Şubat hakkı tanımamayı faydalı bulmuştu. Verimin düşük olması, talebelerin başıboş ve avare dolaşmaları için bu elzemdi. Doğulu bir memleket olduğumuza göre zaman tasarrufu, üniversitelerimiz için mühim sayılmamalıydı. Geç olsun, temiz olsun deniliyordu. Ama, talebe bu şartlar altında imtihanlara girip te üç hakta başarı gösteremezse fakülteden kaydı derhal silini yordu. Bu noktadan bakılırsa Ankara Hukuk Fakültesinin zaman tasarrufuna azami derecede riayet ettiği neticesi çıkanlabilirdi.

Hukuklular, yönetmeliğin değiştirilerek her ders için ayrı imtihan günlerinin tesbitini istiyorlardı. Başarı gösteremedikleri bir dersin imtihanı, diğer derslere tesir etmemeliydi. İmtihanlar için sonsuz hak verilmesi ve daha evvelce belge alanlara yeni bir hak tanınması en tabiî yoldu. Üniversitelerin kuruluşuna ve teamüllerine de uygun düşen bu anlayış, artık bir hal tarzı olarak kabul edilmeliydi. Sonra liselerimiz de aynı anlayışla öğretim yapmaktaydılar. Talebelerin bütün ümitleri Dekan Osman Fazıl Berkide toplanmıştı. 9 yıldır halledilmeyen bir meselenin müsbet bir neticeye bağlanması, Devletler Hususî Hukuku Profesörünün basiretine ve dirayetine bağlı bir işti. Zaten Yönetim Kurulunda da yönetmeliğe iyi bir şekil verilmesi için müsbet bir temayül belirmişti.

Kitap karaborsası

Hukuk talebelerinin en çok şikâyetçi olduğu mevzulardan bir diğeri de kitap temini hususunda karşılaştıkları çetin güçlüklerdi. Bilhassa birinci sınıf talebeleri Medeniye, Hukuk Başlangıcı, Anayasa, Roma Hukuku derslerinin kitaplarını temin edememişlerdi. Bu kitaplar karaborsaya düşmüştü. Esas değeri' 7-8 lira olan bir kitap 25-30 liraya satılıyordu. İkinci sınıfta Ceza Hukuku ve İdare Hukuku dersleriyle, üçüncü sınıfta Maliye ve Hukuk Felsefesi derslerinin kitaplarını karaborsa fiatıyla da olsa temin edenlere şanslı insan gözüyle bakılıyordu. Bu noktada öğretim üyelerine düşen büyük bir vazife vardı: Mevcudu kalmıyan ders kitaplarını yeniden bastırarak talebeye dağıtmak, böylece onların çekmekte olduğu sıkıntının hiç olmazsa bir kısmını hafifletmek.

İşçiler

Zam talepleri

Bütün dünyada olduğu gibi, İngilterede de işçiler, ücretlerinin arttırılmasını istemektedirler. Bir yandan hayat pahalılığının gittikçe artması, öbür yandan da ihtiyaçların çeşitlerinde ve sayılarındaki çoğalma, işçileri daha yüksek ücretler istemeğe zorlamaktadır. İngiltere Sağlık hizmetleri işçilerinden sonra en önemli ücret zammı istekleri 500.000 üyesi bulunan Demiryolu İşçileri Sendikası ile 53.000 üyesi olan Londra Otobüs İşçileri Sendikası tarafından ileri sürülmüştür. Londralı otobüs işçilerinin ücret zammı isteklerinin sebebi perakende fiatlardaki % 3 artıştır. Devlet sektörüne bağlı olan bu iş kolundaki işçilerin isteği, hükümet tarafından karşı bir teklif yapılmaksızın geri çevrilmişti. Bu durum karşısında Londralı otobüs işçileri, bu ayın dokuzunda toplanıp tutulacak yol ve alınacak kararlar üzerinde konuşmuşlardır. Bunların sonuçları hakkında şu ana kadar bir haber elde edilmemişse de birçok işçilerin Sendika Başkanı Frank Cousins'i grev kararı almağa zorluyacakları zannedilmektedir. Sendika Başkanı ise, yeni yıla girinceye kadar greve başvurulmasına taraftar görünmemekte ve grevi fiâtların daha yükseldiği bir zamanda yapmayı uygun bulmaktadır. Otobüs işçilerinin isteğinin geri çevrilmesi karşısında, demiryolu işçileri de kendi isteklerinin aynı akıbete uğramasından endişe etmektedirler. İngilterede ve tabiatiyle, diğer birçok memlekette fiatlardaki % 3 artış, ücretlerin arttırılmasını istemek için, yeter bir sebep sayılmasına karşılık, memleketimizde fiâtların % 300 ü geçen artışları karşısında bile işçiler herhangi bir zam isteğinde bulundukları zaman, bu istekleri haklı' görülmemektedir. Üstelik işçilerimizin diğer isteklerinde olduğu gibi, bu isteklerinde de başvuracakları grev veya iş mahkemesi gibi bir mercileri de yoktur. Onlar sadece, il hakem kuruluna başvurabilirler. Hakem kurulları da işveren, il, çalışma müdürlüğü ve işçi temsilcilerinden meydana geldiğinden işçiler daima azınlıkta kalmaktadırlar. Neticede Hükümet isterse ücretlere zam yapılmakta istemezse yapılmamaktadır. Halbuki İngilterede, devlet Sektörüne ait işyerlerindeki uyuşmazlıklarda bile hakem kurulları bağımsızlıklarını korumaktadırlar. Esasen iş hâkemle halledilemezse, işçiler daima greve başvurmak imkân ve hakkına sahip olduklarından istekleri geri çevrilmeden önce ilgililerce iyice incelenmektedir.

Otomasyon

İstihsal, dünyanın birçok memlekettinde artık elle değil makine ile

Frank Cousins
Son sözün sahibi

yapılmaktadır. Fakat son yıllardaki ilerlemeler sayesinde makineler de otomatik olarak çalışmakta ve işbaşındakiler, sadece bu makineleri harekete geçirmek için bir düğmeye basmakla yetinmektedirler. İstihsalin, gerek hacım, gerekse verim bakımından artması sonucunu doğuran otomasyon, medeniyetin ilerlemesi yönünden bir başarı olmakla beraber, milyonlarca işçinin işsiz kalmasına sebebiyet vereceği 'için ekonomik ve sosyal tehlikeler de doğurmaktadır. Nitekim bu tehlikeler, Amerikada başlamış bulunmaktadır. Erkek şapkası imal eden bir Amerikan şirketinin Connecticut'daki fabrikasında, otomasyonun tatbik edilmesi ve teknelojik değişiklikler yapılması üzerine burada çalışmakta olan 1.000 işçiden büyük bir kısmının isine son verilmesine başlanmıştır. Bunun üzerine ilgili sendika derhal şirket ile temasa geçerek bu duruma bir çare bulunmasını istemiş, şirket de otomasyon sebebi ile işlerinden çıkarılacak olanlara tazminat ödenmek üzere kurulan bir fona gelecek 3 yıl içinde 30.000 dolarla yardım etmeği kabul etmiştir. Bu sırada boşta kalacak işçilere yeni bir işe girinceye kadar geçinmek imkânı sağlanmış o* lacak ve ihtihsal metodlarının anî değişikliğinden doğacak sarsıntıların önlenmesine çalışılacaktır.

İşsizlik

Dünyanın birçok memleketlerinde, meselâ, İngilterede, Kanadada,

İŞÇİ

Beşinci Menderes hükümetinin belki de yegâne yeniliği, İmar Bakanlığına yer vermiş olmasıdır. İmar Bakanlığının "her vatandaşı mesken sahibi yapmak" gibi bir maksatla kurulduğu ileri sürülmektedir. Böyle bir bakanlığın kurulması, köylerde ve şehirlerde her türlü sağlık ve konfor şartlarından uzak barınaklarda yaşayan milyonlarca köylüyü ve işçiyi çok yakından ilgilendirmektedir.

Bununla beraber bugüne kadar memleketimizde bir mesken politikası güdülmemiş ve yeni bakanlık ta adından anlaşılacağı üzere memleketin mesken ihtiyacından ziyade imar işleri ile meşgul olmak üzere meydana getirilmiştir. Halbuki mesken her insanın, hele kalkınmak zorunda olan memleketler halk (arının gıdadan sonra en başta gelen ihtiyaçları arasındadır. Köylerde ve şehirlerde, halkın sağlık şartlarına uygun meskenlere kavuşması için bütün memlekete yaygın bir politika bizde henüz tesbit edilmiş değildir. Bunun içindir ki, mesken dâvasında Türkiye birçok memleketlerden geridedir. Birçok memlekette herkesin kendi meskenini kendi yapmasını istemek gibi sakat bir politika çoktan bırakılmıştır. Çünkü olaylar göstermiştir ki, milyonlarca insan bütün ömürleri boyunca en ağır şartlar altında çalışmalarına rağmen, kendilerine bir mesken edinmeye yetecek parayı biriktirmek imkânından mahrumdurlar. Onun içindir ki, hükümetler hayatlarını güçlükle kazanan işçi, memur ve köylülerin birer mesken sahibi olmaları için onlara yardım etmeği millî bir vazife bilmişlerdir. Fakat hükümetlerin mesken meselesi ile ilgilenmelerinin sebebi sadece işçi, memur ve köylülerin gelirlerinin düşüklüğü sebebi ile kendi başlarına mesken yaptıramamaları değildir. Hükümetler eko-

Hollandada ve Fransada enflâsyonun kötü sonuçları karşısında tedbirler ve çareler arayan hükümetler, ilk iş olarak yatırımları kısmak veya durdurmak, tem istihdam politikasından vazgeçmek gibi yollara başvurmuşlardır. Bu tedbirler ise, bilhassa İngiltere gibi tam istihdam politikası güden, yani işsizliğin hiç olmazsa % 4-5 gibi düşük bir nisbette kalmasını isteyen bir memlekette, işsizliği arttıracaktır. Esasen, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Kanadada ve diğer bazı memleketlerde işsizlik gittikçe artmaktadır. Deniz ticareti, son derece kritik bir safhadadır. Birçok gemi limanlarda demirli durmaktadır. Bizde işsizlik hiç bir zaman tamamen giderilmemiş ve hatta azaltılmamışken, şimdi hükümetin yeni politikasının bu işsizliği artırıp arttırmıyacağı merak edilmektedir. Bununla beraber, memleketin dış ticaretinin durgun bir safhada olması, istihsal alanında da fazla hareket görülmemesi yanında yatırımların kısılması, işsizliği had bir safha. ya sokacağa benzemektedir. Ham madde yokluğu, endüstrinin tam randımanla çalışmasına, esasen birkaç yıldır engel olmaktadır. Ham maddesi yurtta bulunan birçok endüstri de makine ve vasıta yokluğu yüzünden istenildiği gibi işlememektedir. Bu suretle Türkiye yeniden fasit bir dairenin içine düşmüştür. Halen dışarda 30 kuruşa geçen Türk lirasının değerindeki bu düşmeyi belki durdurmak mümkün olacaktır. Fakat bir paranın bu şekilde değerini kurtarmak bütün meseleyi çözemiyecektir. İşçiler için herhalde durum bu yeni ekonomi politikası devresinde de değişmeyecektir.

M E S K E N L E R İ

Adil AŞÇIOĞLU

nomik ve sosyal olayların baskısıyladır ki, mesken meselesi ile ilgilenmek zorunda kalmışlardır. Meselâ, İngilterede 19 uncu yüzyılın ortasına doğru en yüksek seviyeyi bulan endüstrileşme yüzünden şehirlerdeki işçi nüfusunun artması sonunda, malsahipleri evlerin yanındaki bahçelere ve avlulara bile barakalar yaparak ve evlerin odalarını daha da bölerek mesken azlığından faydalanmanın yolunu bulmuşlardı. Fakat bir tek odada bir ailenin yaşaması gibi sağlığa aykırı şartlar yanında bu meskenlerin havasızlığı ve güneşsizliği, su, havagazı gibi medenî vasıtalardan mahrum olması, buraları birer hastalık yuvası haline sokmuştu. Verem, Kolera gibi hastalıklar fakir işçi mahallelerinde halkı kırıyor ve aynı zamanda şehrin hali vakti yerinde olan ailelerine yayılıyordu.

Fransada mesken dâvası onsekizinci yüzyılın özelliği olan "sanayi ihtilâli'nden çok evvel başlamıştı. Çünkü bir yandan nüfus fazlası, diğer yandan da spekülâsyon yüzünden arsa fiatlarının yükselmesi fakir halkın gittikçe kötü meskenlerde barınmasına yol açmıştı. Böylece fakir işçi aileleri pislik, hastalık ve ümitsizlik içinde yaşıyorlardı. Bu duruma bir çare bulmak isteyenler daima olduğu gibi, hastalığı ortadan kaldıracak yerde onun belirtilerini ve tesirlerin] azaltmağa veya bunları halktan gizlemeğe çalıştılar. Bu suretle meselâ Berlinde ondokuzuncu yüzyılın ortasında "kışla" tipi evler mesken derdine çare olmak üzere inşa edilmiştir. Halbuki yapılacak iş hastalığın sebeplerini ortaya koyup bunlara çare bulmaktır. Maalesef, bugün dahi dünyanın birçok yerinde mesken problemi ilmî bir şekilde ele alınmamış ve olayların akıntısı ile idare edilegelmiştir.

İşçi meskenleri davasının Batıda bile mesken politikası içinde incelenmemiş olması yüzünden bir takını karışıklıklar doğmuştur. Bir müddet için şehirlerin dışında fakir halk ve işçiler için ayrı meskenler inşa edilmiş, sonradan da blok apartmanlar inşaatına hız verilmiştir. Aynı karışıklığa bizde de rastlamak mümkündür. Birçok şehirlerde ve bu arada İstanbulda evvelâ işçi mahalleleri kurulmasına doğru gidilmiş, sonra da blok apartmanlar inşası fikri ortaya atılmıştır. Şehirler dışında kurulan işçi meskenlerinin hava, güneş ve bahçe gibi tabiî şartlar bakımından elverişli olmalarına karşılık, birtakım mahzurları olduğu da meydandadır. Bilhassa bizde ulaştırma imkânlarının azlığı, şehir dışına su, havagazı gibi belediye hizmetlerinin götürülememesi, işçileri âdeta medeniyetten uzak bir hayat sürmeğe zorlamıştır. İstanbul gibi büyük bir şehrin tam göbeğinde yaşıyanların bile yazın su azlığından, kışın da su çokluğundan doğan aksaklıklar yüzünden susuz kaldıkları gözönünde tutulacak olursa, şehir dışındaki işçi evlerindeki hayatın ne kadar çekilmez bir halde olduğa kendiliğinden anlaşılır.

Şehir dışındaki evlerin, bu belediye hizmetlerinden mahrum bulunmaları yanında bir de ulaştırma zorluklarını hesaba kattığımız zaman işçilerin sosyal hayatın nimetlerinden de tamamen uzak kaldıklarını, sinema, tiyatro gibi kültür kaynaklarından -eğer paraları varsa- faydalanamadıklarını görürüz. Buna karşılık, şehirlerde yapılacak işçi meskenleri de işçiler için hastahane, teşkilâtlanma, eğlenme gibi kolaylıklar sağlamalarına rağmen arsa fiatlarının yüksekliği dolayısiyle elverişli bulunmamaktadır. Bu sebeple şehirlerde yapılan işçi meskenleri yüksek gelirlilerin oturduğu mahallelerin yanlarında, kenar mahalleler olarak ortaya çıkmaktadır. Bizde bilhassa gecekondular onsekizinci yüzyılda Batıda gelişen endüstri şehirlerinin dolaylarında doğan işçi mahallelerinin yeni bir modelinden başka birşey değildir. Sadece son yedi yılı ele alırsak, memleketimizde bu süre içinde 7.000 işçi meskeni yapıldığını ve bunların da şehirlerden ve her türlü medeniyet vasıtalarından uzak olduğunu görürüz. Bu tempo ile de işçi meskenleri dâvasının yüzyıllar boyunca sürüncemede kalacağı meydandadır.

Günümüzde işçi meskenleri ve ucuz meskenler politikasını memleketin genel mesken politikasından ve şehircilikten ayrı olarak ele almağa imkân yoktur. Bu sebeple İmar Bakanlığının İlk ele alması gereken nokta, bütün memleket için bir mesken politikası çizmek olmalıdır. Böyle bir politikanın gerçekleştirilebilmesi de herşeyden önce arsa meselesinin halli, mesken inşası yatırımlarının plânlaştırılması, inşaat malzemesi istihsalinin arttırılması gibi birtakım faktörlere bağlı bulunmaktadır. Memleketimizde arsa fiatlarının alabildiğine yükselmesi, nüfusun gittikçe artması, köylerden şehirlere doğru bir nüfus akınının başlaması, evsiz barksız insanların kendi başlarına bir mesken yaptırabilecek gelire sahip olamamaları, ekonomimizin mesken inşaatını karşılamaktan uzak bulunması gibi sebeplerle işçi meskenleri dâvasının halledileceğine inanmak çok zordur. Çünkü biz, hükümetin arsa fiatlarında bir indirme yapacağına, spekülasyona engel olacağına, hazineye ait arsaların büyük bir kısmını mesken ihtiyacına ayıracağına,, mesken inşaasını ve yatırımlarını arttıracağına veya teşvik edeceğine ve ekonomimizin inşaat ihtiyaçlarını karşılıyacağına bugünkü ekonomik şartlar altında, ihtimal veremiyoruz.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Nato

İmtihan saati

Chaillot sarayının bahçesinde, iskambil kâğıdından yapılmış hissini veren açık gri renkli eğreti binanın. Eyfel Kulesine bakan bir odasında toplanan gazetecilerden biri "Nato hiç bu kadar zayıf görünmemişti" diyordu. Sputnik herşeyi değiştirmişti. Batı Avrupa memleketlerinin Amerikaya olan itimadı birdenbire sarsılmıştı. Batı Avrupadan homurtular geliyordu. Eskiden sadece Fransadan gelen kızgın sesler, diğer Avrupa memleketlerini de sarmıştı. NATOnun en sadık dostlarından olan Almanya, toprakları üzerinde füze üsleri tesisine hiç de istekli davranmıyordu. Rus füzelerine hedef olmak korkusu Almanyayı bile sarmıştı. Hidrojen bombaları taşıyan bombardıman uçaklarının, 24 saatte 24 saat İngiltere semalarında dolaşmaları, Majestelerinin tabaasının hiç de hoşuna gitmiyordu.

Eisenhowerin hastalığı da tam zamanında meydana çıkmıştı. Amerikanın liderliğine en çok ihtiyaç duyulduğu bir anda, liderlik hasta bir adamın omuzlarına düşüyordu. Sputnikin yanında hür dünyayı boş bir hasta koltuğuyla temsil eden zalim bir karikatür, bu ruh haletini gösteriyordu. Düne kadar dünyanın en kudretli devleti olarak düşünülen Amerika, birdenbire boş bir hasta koltuğu haline gelmişti. Hele nötralist Asya ve Afrika devletlerinde, Sputnik pek parlak olmıyan Amerikan prestijini iyice gölgeliyordu. İşte ağır siyasî neticeler doğurabilecek olan bu yıkıntıyı önlemek ve Sputnikin gerektirdiği askerî tedbirleri almak üzere NATO Devlet Başkanları gelecek haftanın ilk günü Pariste toplanıyorlardı.

Ortaya çıkan meseleler

N. A. T. O. devletlerinin, Hükümet Başkanları ile ilgili Bakanlarını bir araya getiren askerî sebep, bilindiği gibi, Sovyet Rusyanın son günlerde Batılıları savaş gücü bakımından oldukça geride bırakmasıydı. Yapılacak ilmî çalışmaların, aradaki mesafeyi daha uzun müddet kapatamıyacağı söyleniyordu. Nitekim, Amerika da Rus kıtalararası güdümlü mermisinin (I.C.B.M.) tehditlerini karşılamak için şimdilik Batı Avrupa devletleri ile Türkiyeye orta menzilli güdümlü mermilerini (I. R. B. M.) göndermekten başka çare görmemekteydi.

Bundan başka, gene aynı toplantıda, Rusya ile Batılılar arasında açı. lan mesafenin en kısa zamanda kapatılması için, Batılıların birbirleriyle ilmi işbirliği yapmaları konusu da görüşülecekti.

N. A. T. O. devletlerinin en yüksek kademeli idarecilerini bir araya getiren siyasî sebeplere gelince, bunlar da en az askerî sebepler kadar mühimdi. Batılılar, şu günlerde, yalnız askerî üstünlüğü değil, aynı zamanda siyasî üstünlüğü de Ruslara kaptırmış görünüyorlardı. Bunun birinci sebebi, hiç şüphesiz, dünyamız etrafında dönüp duran Rus sputnikleri.. İkinci sebep ise Batılılar arasında mevcut anlaşmazlıklar. Gerçekten, Kuzey Atlantik andlaşmasını imzaladıkları günlerde Batılı devletler, Rus tehlikesinden başka birşey düşünmedikleri için, kendi aralarında patlak verecek anlaşmazlıkların halli mevzuunda hiçbir çıkar yol hazırlamamışlardı. Oysa, Batılıların Avrupa İçinde ve Rusya karşısında birleşen menfaatleri, Avrupa dışında ve birbirleri karsısında çok parçalanıyordu ve bunlar elbette ki günün birinde çatışacaklardı.

Şimdi öyle anlaşılıyor ki, bu çatışmanın vuku bulması için sekiz asene kafi gelmiştir de artmıştır bile. Şu sırada Batılı dostlar, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Kıbrıs meseleleri üzerinde ihtilâf halindedirler. İktisadî endişeler Avrupada Almanya ile İngiltereyi bir kere daha karşı karşıya getirmiştir. Fransa, Amerika ile İngiltereyi N.A.T.O. içinde ikili bir hegemonya kurmak istemekle itham etmektedir.

Buna mukabil, komünist blokunun durumu bugün her zamankinden daha kuvvetli görünüyor. Sput-

SPUTNİK'İN

Paris - (Aralık) - Sovyet füzelerinin Amerikan efkârında yarattığı heyecan henüz geçmemiştir. İlk haftalardaki panik oldukça yatışmışsa da, Amerikan genel oyu gerek politikacıların, gerek ilim adamlarının demeçleriyle hiç te tatmin olmuşa benzememektedir. Hele Amerikan füzesinin atılamamış olması heyecanı arttırmıştır.

Rusların fezanın fethine çıkmaları, ondan bir ay kadar evvel de kıtalararası roketi imâle muvaffak olduklarını bildirmeleri, "Mutlak silâh" tabiriyle şöhret bulan füzelerin yarışmasında Amerikalıları şimdilik hayli geçtiklerini göstermektedir. "Pentagone" hâlâ bu mağlubiyetin tesiri altındadır. Sovyetlerin başarısı bütün Amerikan savunma tertiplerini ve NATO stratejik prensiplerini değiştirecek vüsattadır. Bir buçuk aydan beri "Strategic Air Command" uçakları mevcudunun üçte ikisi mütemadiyen havada dolaşmaktadır. Bir Sovyet baskınında ellerindeki en kıymetli silâhı kurban etmek istemiyen Amerikalılar, bu muazzam uçakları artık meydanlarda tutmamaktadırlar.

Amerikadıa günün adamı şimdi Foster Dullesin kardeşi Ailen Dulles olmuştur. İstihbarat servisleri başkanı Ailen Dullesin bundan iki yıl evvelki acıklı raporunu hatırlayanlar, bu füze yarışmasında Amerikalıların niçin mağlûp olduklarını anlamaktadırlar. Bu meşhur rapor Sovyet Yüksek Okullarının Amerikalılara nazaran iki misli teknisyen yetiştirdiğini. Sovyet araştırma tesislerindeki âlim ordusunun Amerikaya nazaran yılda bir buçuk misil hızla çoğalmakta olduğunu bildirmek'te, gerek nükleer ve gerek halistlik alanda Amerikanın geri kalmak üzere bulunduğunu kesin bir şekilde bildirmekteydi. **Bu ilk tehlike çanını Steward Alsop'un makaleleri takip etti. Fakat Amerikan efkârı kendi üstünlüğüne ve yenilmezliğine öylesine inanmış veya inandırılmıştı ki, bu ikazların tesiri olmadı. Onun için Rus Sputniklerinin yarattığı panik kadar Amerikalılarla kendi idarecilerine duydukları infial da büyük oldu. Şimdi Ailen Dulles Amerikan Senatosuna füzelerle mücehhez yeni Sovyet denizaltılarının tehlikesine ve bütün NATO üslerinin Sovyet roketleri tehdidi altında olduklarına dair başka bir rapor sunmuş bulunmaktadır.**

Geçen ay, halk efkârını yatıştırmak veya teselli etmek için şimdiye kadar sır perdesi arkasında kalan roket imal tesisleri halka gösterildi, hatta aleni tecrübeler yapıldıi İrili ufaklı roketler teşhir edildi. Snark gibi, tecrübeleri 1951 de bitmiş olan "güdümlü pilotsuz uçak'lar veya "güneşe gitmesi muhtemel" çelik bilyalar yeni keşiflermiş gibi umumi efkâra sunulmak istendi. Ancak Herald Tribune'un yazdığı gibi bunlar "teselli kırıntıları" idi ve anlaşılıyordu ki Amerikalılar "Mutlak silah"ı yani kıtalararası roketi imal etmek için haylice beklemek zorunda idiler...

Son olaylar NATO kuvvetler muvazenesinde önemli değişmeler meydana getirmiştir. Artık herkes bilmektedir ki bugün uçakların devri geçmiştir. Güdümlü mermiler ve radar şebekesi çok mahdut bir süratte ve mahdut irtifada seyreden uçaklara aman vermiyecektir. Bunun için de Boeiog'lerin de, "Tu" **ların da devri** kapanmıştır. Sputnik yarım **ton** ağırlığıyla arzdan **1700** km. yükseğe fırlatılmıştır. Hızı 20 bin km. saati bulmuştur. 13 km. **den** fasla

nikler, tarafsız devletleri Rus baskısı altına koymuş bulunuyor. Son Orta Doğu olaylarından sonra dünyanın bu bölgesi üzerinde de söz sahibi olmak yoluna girmiş.. Hepsinden önemlisi, bu bloku kendi içinde parçalayan meseleler yok. Moskovalım kurduğu sıkı merkeziyetçilik sonunda komünist devletler bu cinsten anlaşmazlıkları çoktan unutmuşlar, unutmayanlar ise ya zor ile yola getirilmişler, yahut da anlaşma ile kazanılmışlar. Batılılar siyasî üstünlüklerini tekrar kurmak istiyorlarsa, zaman kaybetmeden, sömürgeci emellerden çoktan vaz geçtiklerini ispat ederek tarafsız devletleri yeniden kendilerine bağlamak ve ilmi alanda olduğu gibi, siyasî alanda da sıkı bir işbirliği kurarak siyasetlerini Batı blokunun şu veya bu devletine değil, bütününe şâmil menfaatlere göre yürütmek zorundadırlar. N. A. T. O. ise, şu sıalarda, bu iş ve hareket birliğini gerçekleştirebilecek tek organ gibi görünmektedir. N. A. T. O. yu bekleyen vazife de budur. Eğer bu gerçek önümüzdeki hafta içinde anlaşılmazsa, Doğu ile Batı blokları arasında açılan mesafeleri kapamak, bundan böyle, sanıldığı kadar kolay olmayacaktır.

Türkiye ve NATO

NATO'nun en kuvvetli taraftan Türkiyenin de hiç şüphesiz bü toplantıda söylenecek sözü vardı. Cumhuriyet Hükümeti şimdiye kadar NATOdaki müttefiklerine bir türlü kabul ettiremediği fikirlerinin bu sefer daha makul karşılanacağım ümit etmekteydi. Orta Doğuda Rus tehlikesi son derece ciddiydi. Rus tehdidine ancak kuvvetli olmakla karşı konabilirdi. Orta Doğuda dayanılacak tek kuvvet Bağdat Paktıydı. Bağdat Paktı kuvvetlendirilmeliydi. NATO'nun doğuya doğru genişletilmesi bu işi temin edecekti. Şayet bu olmazsa hiç değilse Amerika, Bağdat Paktına katılmalıydı.

Türkiye, NATO'da sesini daha iyi işittirebilmek için, Bağdat Paktı üyelerinin Türk tezini ayni hararetle benimsemesini istiyordu. İşte bu sebeple NATO toplantısından evvel, Paktın müslüman üyeleri Ankarada toplanıyorlardı. Tek falsolu ses muhtemelen yine Iraktan çıkacaktı.

NATO Türk görüşünü benimserse, gelecek ay Ankarada toplanacak olan Bağdat Paktı konferansı son derece büyük bir ehemmiyet kazanacaktı.

GÖLGESİ ALTINDA

Aydemir BALKAN

yükselemiyen ve ses sürati civarında kalan bir bomba uçağı artık elbet anakronik bir silahtar.

Amerikalılar henüz kıtalararası füzeyi yapamamışlardır. Ancak ellerinde kısa mesafe füzeleri -matador, vardır. Bunlar daha da tekâmül ettirilmişlerdir. Hareket sahaları 700 km. kadardır. Mahut roketi yapıncaya kadar Amerikalıların mukabil silâhı yalnız bu Matador'dur.

Bundan altı; yedi yıl evvel Amerikada bir "Önleyici Harp" cereyanı başlamıştı. Sovyetler daha fazla techiz olmadan kendilerine kati darbeyi indirmek fikri Amerikan generallerinde ve bazı Senato üyelerinde revaçtaydı. Hatta Hindiçini savaşları esnasında dünya böyle bir savaşın eşiğinden geldi geçti. Eisenhowerin sabırlı ve olgun davranışıdır k|i bu cereyanı yavaş yavaş mat etti. Bugün Amerikada, eski "Önleyici Harp" taraftarlarının ne düşündüklerini bilemeyiz. Fakat bütün temennimiz simdi de Sovyet idarecileri arasında "Önleyici Harp" fikrinin gelişmemesidir.

Bn haftaki olağanüstü NATO konseyi bambaşka şartlarla açılmaktadır. NATO tarihinde ilk defa olarak Batılılar askeri teknik ve kalite bakımından Sovyetlere nazaran dûn bir durumda toplanmaktadırlar. NATO üslerinin, hatta doğrudan doğruya Amerikanın füzeler tehdidi altında kalması, bütün stratejik telâkkilerde önemli değişmelerin yapılmasını zaruri kılacaktır. Avrupadaki NATO memleketlerinde endişe aşikardır. Bu devletler için iki problem vardır. Birincisi, üslerden dolayı Sovyetlerin ilk hücumlarına hedef olmak ihtimali. İkincisi Amerikanın mahut "misilleme"yi yapıp yapmıyacağı. Çünkü Amerika da artık bir "ilk hat" memleketi olmuştur. Avrupadaki müttefikleri için kendini ne dereceye kadar hidrojen roketlerine maruz bırakacağı elbet Pentagono bakımından bir konudur. Şimdi bu yüzdendir ki Avrupalı üyeler, bilhassa İskandinav memleketleri, NATO konseyi arifesinde misilleme için nihai kararın Amerikaya değil de "eşit hak ve yetkilere sahip olan müşterek bir divan"a bırakılmasını istemektedirler. NATO Konseyi bu davanın tartışmasıyla geçecektir.

Şu son seçim hayhuyundan kendimizi kurtarıp serin kafayla durumu incelersek göreceğiz ki, Türkiyenin de stratejik vaziyetinde hayli gelişmeler vardır. Amerikanın misilleme için kullanacağı Matador roketleri, ancak Türkiyeden atılmak tartıyla Sovyetlerin hayati bölgelerinin bir kısmını tahrip edebilirler. Norveç ve Almanya bunlar için uzaktır. Bu durum Türkiyeye son NATO Konseyi arifesinde çok önem kazandırmaktadır. Bu şartlar avantajlı olduğu kadar nazik ve tehlikelidirler de.. Amerika kıtalararası roketi yapıncaya, yani müvazene tekrar tesis edilinceye kadar, bu kısa mesafeli roketler dolayısıyla Anadolu yarımadası yeni ve büyük bir stratejik önem kazanmaktadır. Ayrıca bu husus şimdiye kadar olan stratejik prensiplerden tamamen başkadır. Füzeler stratejisindeki diğer bir âmil de mahalli paktların ve konvansiyonel silahlara dayanan askerî andlaşmaların - o bakımlardan -artık uzun ömürlü olamayacakları, mahiyetlerinin değişeceğidir.

Nato konseyine Başbakan ve üç Bakanımız iştirak edecektir. Temenni ederiz ki delagasyonumuz üyeleri, Türkiyenin içinde bulunduğu bu yeni şartların ehemmiyetini göz önünde tutarak hareket tarzlarını seçmiş olsunlar.

Birleşmiş Milletler

Marko Paşanın dertleri

Modern zamanların Marko Paşası Birleşmiş Milletler, bu hafta başında, Yunanlıların Kıbrıs şikâyetini dinliyordu. Siyasî Komisyonda müzakereler başlamıştı. İngiltere ve Yunanistan toplantıda birer bakanla temsil edildiği halde, Cumhuriyet Hükümeti nedense bu lüzumu duymamıştı. Üstelik usta propagandacı Makarios Amerikayı karış karış dolaşırken, Amerika ve dünya halk efkârına Türk tezini anlatmak için de Cumhuriyet Hükümeti hiç bir gayret göstermemişti. Dışişleri Bakanlığı, bir türlü pasiflik itiyadından kur» tulamamışdı.

Siyasi Komisyonda İngiliz temsilcisi Devlet Bakanı Allan Noble, Yunan Dışişleri Bakam Averoff-Tossizza ve Nato toplantısı arifesinde hâlâ Manhattan'ı terkedemiyen NATO daimi delegemiz Selim .Serper sırayla konuştular. Yunan ve Türk tezinde bir değişiklik yoktu. Yunanlılar "Self - Determination" fikrinde ısrar eden bir karar suretini komisyona sunmuşlardı. Komisyonda nisbî ekseriyeti elde edeceklerim umuyorlardı. Fakat iş Genel Kurula, gelince, Self . Determination prensibinin üçte iki ekseriyeti elde etmesi tabiî ki imkânsızdı. Selim Sarper bilinen hakikatleri bir kere daha diplomatça ifade etmekle yetindi .

En ilgi çekici konuşmayı İngiliz Devlet adamı Allan Noble yapıyordu. AKİS'in birkaç ay evvel yazdığı 'gibi, İngiltere bu sefer sanki "Kıbrıs meselesinde baş ilgili değilmiş gibi konuşuyordu. Türkiye ve Yunanistana lütfen hakemlik yaparmış edasını takınıyordu. İngiltere "uzlaşma

anlaşmaya varmak için herkesin uzlaşmaya İstekli olması lâzımdı. Tarafların üçü de karşılıklı tâvizlerde bulunmayı kabul ederse, Kıbrıs işi halledilebilirdi. İngiltere bir hal çaresine varmayı cidden arzu ettiğini delillerle isbat etmişti. Makariosun serbest bırakılması, NATO'nun arabuluculuk teklifini kabulü, çetecilere kuvvetlerini toparlama fırsatını vereceği halde emniyet tedbirlerini gevşetmesi, Majestenin hükümetinin ne kadar iyi niyetli olduğunu gösteriyordu. İlgili hükümetlerle bir anlaşmaya varmak için her türlü teması yapmıştı. Bir hal çaresine varmak için ilgililerin bir "hazırlık konuşması" yaparak her ihtimali gözden geçirmesi, takip edilecek an iyi metoddu. Enosisten adanın taksimine kadar bütün çareler incelenecek ve herkesin kabul edeceği bir sonuca varılacaktı.

Bununla beraber, İngilterenin tercihinin muhtariyete kaydığını Devlet Bakam ustaca ihsas ediyordu.

"Hazırlıklı konuşmaları"m Türkiye kabul ettiyse de, Yunanistan bermutad reddetmişti Kabul bile etse Self - Determinatioin ve taksim gibi biribirinden çok uzak iki tez nasıl uzlaştırılacaktı? Birleşmiş Milletler iki tezi herhalde geçen sene olduğu gibi kâğıt üzerinde uzlaştıracaktı. Birleşmiş Milletlerin "Tarafların Birleşmiş Milletler prensiplerine uygun olarak bir hal şekli bulması" gibi her türlü tefsire müsait bir kararla meseleyi bu yıl da geçiştirmesi kuvvetle muhtemeldi. Kararlarım tatbik edecek kuvvete sahip olmıyan Dünya Evimi, hiç değilse şerefi kurtarmak için, böyle arifane bir karar almaktan başka yapacak iş kalmıyordu.

Şimdilik bütün ümitler başka yerdeydi. İhtiyatlı Allan Noble baklayı ağzından çıkarıyordu: "Üç hükümet şefi yakında Paristieki NATO konferansında buluşacaklar, bu vesileyle eski dostluk bağlarını hatırlıyacaklar ve teyid edeceklerdi."

Türkiye ve Yunanistan. NATO nun yüksek menfaatlerini gözönünde tutarak bir anlaşmaya varmaya zorlanacaklardı. Yunanistan ve Türkiye. den NOTA yeni fedakarlıklar bekliyordu...

Cezayir meselesi

Geçen hafta Pariste Gaillard hükümeti güç bir imtihan verirken, New York'ta da Fransız dış politikası çok tehlikeli bir deneme geçiriyordu. Her yıl Birleşmiş Milletler Genel Kurulu gündeminin en başında yer alan Cezayir meselesi, bu yıl da sahneye çıkmıştı ye geçen haftanın son günlerinde Birleşmiş Milletler siyasî komisyonunun başlıca mevzuunu" teşkil ediyordu. Bilindiği gibi" siyasî komisyon, Genel Kurula gelecek meseleleri hazırlamakla vazifeli komisyondu ve burada alınan kararlarla

Selim Sarper
Men çigûyem...

da çoğunluğu kendine elverişli bir karar sureti üzerinde toplamak için çok çalışmıştı.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Cezayir konusunda siyasi komisyon üyeleri arasında belirmiş sarih bir temayül esasen mevcut değildi. Yalnız Asya - Afrika grubu temsilcileri, Cezayire kendi kendilerini tâyin etme yetkisi verilmesi üzerinde

Averoff

ısrar ediyorlar ve Fransanın artık Cezayir bağımsızlık hareketi temsilcileriyle aynı masa başına oturması zamanının geldiğini söylüyorlardı. Fransayı gücendirmek istemiyen devletler ise siyasi komisyona geçen sene varılan karara benzer bir karar aldırmaya çalışmaktaydılar. Bu arada İspanya, İtalya, Peru, Arjantin, Brezilya, Küba ve Dominik Cumhuriyeti temsilcileri yedili bir teklif de hazırlamışlardı. Bu teklifte, Cezayir meselesine üç yıldanberi bir hal çaresinin bulunamadığım belirterek, tarafların, Birleşmiş Milletler Andlaşmasına uygun "barışçı, demokratik ve âdil bir hal tarzı" aramalarını temenni ediyorlardı. Yedili teklif Fransanın hoşuna gitmişti, zira bunda ne Cezayire kendi mukadderatını kendi tayin etmesi yetkisinin verilmesinden bahsediliyor, ne de Cezayir idarecileriyle Fransa arasında görüşmelere başlanması bahis konusu ediliyordu.

Her meselede bir uzlaşma yolu aramakla tanınan Kanada, bu meselede de iki teklifi uzlaştırmak gerektiği kanaatindeydi. Netekim Kanada temsilcisinin hazırladığı bir karar suretinde Cezayir halkına kendi mukadderatlarım tayin yetkisinden söz açılmıyor, buna mukabil taraflar arasında görüşmeler yapılması isteniyordu. İran da ayni yolda gayretler sarfediyordu.

Fransa bu sefer de Birleşmiş milletler badiresini atlatmakta pek sıkıntı çekmiyecekti.

A.B.D.

Başarısız deneme

Amerikan sun'i peykinin, ilk denemesinin fiyasko ile neticelenmesi haberi, Başkanlarının sıhhi durumu yüzünden zaten endişe içinde olan Amerikalıları büsbütün endişeye düşürüyordu. Bu sun'i peyk, geçen Cuma günü, Türkiye saat ayarıyla 18.46 da, üç safhalı Vanguard tipi bir roketle atılmış, fakat birinci safhaya yerleştirileni basıncın düşmesi üzerine yerden iki metre kadar bile yükselmemişti. Sun'i peyk denemesinin başarısızlığa uğraması, Amerikada sukutu hayal yaratmıştı. Bazı senatörler, bu hâdisenin gerektiğinden fazla büyütüldüğünü iddia ediyorlar ve bundan sonra yapılacak denemelerin fazla yayılmadan, hatta kimseye haber verilmeden yapılmasını istiyorlardı.

Amerikan sun'i peykinin ilk tecrübesinin yapıldığı gün, Moskovadaki Fin sefaretinde konuşan Krutçef ise, batılı gazetecilere, Sovyetlerin attıkları Sputnik I in Amerikada yere indiğini söylüyordu. Batılı gazeteciler, Krutçefin önce şaka yaptığını sanmışlardı. Oysa Krutçef. "Doğru söylüyorum" demişti. "Biz roketi takip ettik. Yakında bir tebliğ ile A-

K A D I N

Terbiye

Bir toplantı

Genç öğretmen -adı Zehra Lodos-tu- yavaşça yerinden kalktı ve mikrofona yaklaştı. Selanik caddesinde 1 inci Mimar Kemâl Okulunun büyük salonu o gün baştan başa dolmuştu, hattâ ayakta duranlar bile vardı. İdare heyeti geçen sene yapılan işleri anlatmış, yeni kurulan kütüphaneden, muhtaç çocuklara yapılan yardımlardan bahsetmişti. Birçok anne ve babalar söz alarak dertlerini, dilediklerini bildirmişlerdi. Kimisi okul bahçesine kadar girerek çocuklara öteberi satan satıcılardan şikâyetçi idiler. Kimisi lisan derslerinin daha esaslı surette ele alınmasını arzu ediyorlardı. Ufak tefek fakat umuma ait meseleler ele alınıyor ve ti--inde tartışmalar yapılıyordu. Fakat Zehra Lodos, sınıfta kalan bir çocuğun velisine cevap verirken, muhakkak ki, bütün aileleri ve cemiyetimizi çok yakından ilgilendiren bir mevzua dokunmuştu. Bunun için de o ana kadar gayet sakin oturan dinleyiciler birden coşmuş ve genç öğretmeni uzun uzun, , alkışlamışlardı.

Çocuğumuzu tanıyalım

Zehra Lodos, evvelâ bir anne, sonra bir öğretmendi. Bu bakımdan okuyamıyan veya güç okuyan çocuk problemini tek taraflı olarak değil bütün cephesiyle ele almak istiyordu. Bir çocuk bu durumda- ise muhakkak buna bir sebep aramak ve derde deva bulmak şarttı. Ancak aileler umumiyetle bu vaziyette mesuliyeti birisine yüklemeyi tercih ediyorlardı. Kabahatli olan ya alâkasız bir öğretmendi, ya tedris sistemi bozuktu, ya da çocuk tembeldi. Hâlbuki **daha** birçok sebepler bulunabilirdi. Bu vaziyette aile ile öğretmen muhakkak el ele vermeli, çocuğun sıkıntısını, derdini veya eksiğini beraberce bulmaya, çocuğu tanımaya çalışmalı idiler. Halbuki maalesef, **okul** - aile birliklerinin **uzun** senelerden beri faaliyet halinde olmasına rağmen, birçok ailelerle öğretmenler arasındaki yegâne rabıta not karneleri idi. **Bir** çocuk oyuna fazla daldığı için okumayabilirdi, evinde veya okulda **bir** derdi olduğu için de okumayabilir ve sıkıntılarını bir alâkasızlık, tembellik duvarı altına gizliyebilirdi. Aile ile öğretmen sıkı temas halinde olmazsa doğrusu derde çare bulmak imkânsızdı. Ama bazan bu temas meseleyi halletmeye kâfi gelmiyebilirdi

Zekâ ve **kabiliyet** testleri

Çocuk, hani şu yüksek mühendis veyahut doktor yapmayı tasavvur ettiğiniz **çocuk** acaba okumaya muktedir miydi?. Ona bir zekâ ve kabiliyet testi yaptırmış mıydık ? Entellektüel bir ailenin çocuğu muhakkak zeki ve kabiliyetli addediliyordu. Halbuki çok okumuş ailelerin çocukları da bazan kültür derslerine karşı kabiliyetsiz oluyor, buna mukabil küçük sanatlara veyahut güzel sanatlara gayet müstait oluyorlardı. Çocuğumuza muhakkak surette yüksek tahsil yaptırmak gayesi ile, onu kendi kafamızda tasarladığımız bir kalıba göre yetiştiremezdik. Çocuğu iyice tanıyıp, istidatlarına kabiliyetlerine göre bir yol tutmamız şarttı. Böylece o hem mesut olacak, hem cemiyete faydalı bir **insan** olarak yetişecekti.. İyi **bir** elektrikçi, muvaffak bir ressam; bir avukattan, bir mühendisten, bir doktordan daha mı az lüzumlu **idi** ?

Hakikî **bir** hikâye

Zehra Lodos, bu münasebetle başından geçen küçük bir hikâyeyi nakletti: İlkokulu zorlukla bitiren bir öğrencinin ailesine çocuğun kültür derslerine müstait olmadığını, güçlükle okuyabileceğini söylemişlerdi. Aile entellektüel bir aile idi. Çok üzülmüşler, fakat hayallerinden vazgeçerek çocuklarını bir sanat mektebine vermişlerdi. Çocuk birden, bire değişmiş, mesut, çalışkan bir talebe oluvermişti ve aile kendilerine hakikati söyliyen öğretmene teşekküre gelmişlerdi. Çünkü çocukları sanat mektebini birincilikle bitirip Avrupaya gitmek hakkını kazanmıştı.

Okul - Aile Birlikleri

Zehra Lodos dinleyicilere baktı, bir an sustu, sonra ailelere hitabederek:

"— Öğretmen ve ana-baba hep beraber hareket edelim dedi, eğer gene de meseleleri, halledemezsek, bir doktora, bir psikologa müracaat edelim. Her çocukta gizli bir cevher, gizli bir kabiliyet, **muhakkak** bir iyi taraf vardır. Bunları bulup bu yoldan yürüyelim. Aksi istikametlerde ısrar etmiyelim. Okul-Aile Birlikleri bunun için kurulmuştur."

Cemiyet işlerine **ilk adım**

Okul-Aile Birlikleri ve bunlardan doğan yardım dernekleri muhakkak ki çok faydalı teşekküllerdi. Meselâ 1 inci Mimar Kemal Okulunda, bu dernek tarafından acılan "oyalama kursları" . aileleri çalışan öğrencilere okul saati dışında okulda oynamak ve sıcak bir odada oyalanmak, çalışmak imkânlarını veriyordu. Üstelik bu oyalama kursları, öğretmenler nezaretinde idi ve **derslerim** hazırlarken müşküllerle karşılaşan öğrenciler, öğretmenlerden yardım isti-

Bir okul demecinde vakitlerini hoşça geçiren çocuklar

Zehra Lodos
Herşeyi çocuklar için

yebiliyorlardı. Fakat maalesef, aileler henüz bu birliğe ve bu derneklere icabettiği kadar ilgi göstermiyorlardı. Halbuki "Okul . Aile Birlikleri ve Okul Yardım Dernekleri" muhakkak ki kadın için en tabiî, en yakın yardım merkezleriydi.. Öyle bir an gelir ki çocuklar büyüyüp okula giderler, ev işleri de nihayet biter. Mutat ziyaretler artık ev kadınını sarmaz olur ve bu ziyaretlerde ekseri hâkim olan gösteriş merakı ve samimiyetsizlik onu sıkmaya başlar. O zaman kadın kendisini tamamiyle boş hisseder, bazan sinir buhranlarına kapılır ve yeknesaklık içinde, aile saadetini hırpalayacak menfi bir düşünce mekanizmasına kapılır. Bu kadının kendisini biraz da cemiyete vermesi, biraz da kendi dertlerinden başka dertler, kendi meselelerinden başka meselelerle uğraşması lâzımdır. Okul Dernekleri en yakın yardım yerleridir. Orada bir kadın hem kendi çocuğunun, hem başka çocukların dertleriyle haşir neşir olabilir. Sosyal yardım kollarında faydalı adımlar atmış ölür. Birçok Amerikalı kadın, kendi memleketleri nde bu yoldan cemiyet işlerine atılmışlar ve küçük dertlerden büyük dâvalara atlıyarak memleketlerine faydalı olmasını bilmişlerdir-. Bu sahada Türkiyede yapılacak çok iş vardır.

ŞARTLAR

Jale CANDAN

İktisadi tedbirler ve bunların vaadettiği ucuzluk her evin başlıca mevzuu olmakta devam «-diyor. Hükümet, bu sefer teşebbüsünde muvaffak olarak mıdır? Umumş kanaat şudur ki; şayet kararlar esaslı tetkiklere dayanılarak alınarak olursa ve müstahsil sınıf da insaflı bir kontrol altında tutulabilirse, fiatları fasla ucuzlatmak mümkün olmasa da, hiç olmazsa onları dondurmak kabil olacaktır. İşte yeni kararların verdiği ümit budur. Bu takdirde ev kadını da karaborsa ile mücadele hususunda kendisine düsen vazifeyi, bu vazife kemlisine bildirildiği tekdirde, yapacaktır. Çünkü iktisadi sıkıntılarımıza sebep olarak karaborsayı göstermek çok mübalâğalı bir gürüşün mahsulü ise de, iktisadi sıkıntılardan doğan bir karaborsacılığın ve fırsatçılık zihniyetinin sıkıntılarımızı katmerlendirdiğini kabul etmek lâzımdır. Bunun için ev kadını meselâ lüzumsuz stoklar yapmaya kalkışmayacak, piyasada bulamadığı malı fazla ücret mukabilinde elde etmeye çalışmayacaktır. O aynı zamanda bilgi ile alışveriş yapacak, pahalı gıda maddelerinin yerini aynı kaloriye ve aynı gıdai kıymete haiz başka maddelerle doldurmak hususunda hüsnüniyet gösterecektir. Daima ucuza ve iyiye rağbet etmesi, kaprislere kapılmamalı da lâzımdır. Yalnız bütün bunların tahakkuku bir şarta bağlıdır: Ev kadını, diğer vatandaşlar gibi dâvaya inanmalıdır. Onu Davaya inandırmanın bir şartı, fiatların ani ve cazip düşüşlerden ziyade dondurulması yoluna gidilmesidir. Tespit edilen azami satış fiatları müstahsili ve tüccarı makul şekilde tatmin edecek olursa, halk bu fiatların devam edeceğine inanır ve ucuzluktan istifade etmek, "piyangodan hissesine düşeni almak" gibi bir düşünce ile mallara hücum etmez. Böylece sık sık değiştirilmeyen, devanı eden narhlar da yavaş yavan ona kaybettiği itimadı kazandım?. Yine bu itimadı kazanmak için dikkat edilecek bir nokta da halka daima hakikati söylemektir, parlak ucuzluk vaitleriyle onu sevindirip sonra hayal sükûtuna uğratmaktansa. tedrici bir ucuzluk vaadi ile fedakârlığa davet etmek, idarecilerin de işini çok kolaylaştıracaktır. Yalnız bunun da bir şartı vardır. Halkı fedakârlığa davet ederken ona fedakârlık numunesi vermek lâzımdır. Hepimizin ezbere bildiğimiz bazı hâdiseler vardır ki, zaman zaman, bunların tekrarı hepimiz için çok faydalıdır. İkinci Dünya savaşını takip eden seneler Avrupanın birçok memleketlerinde sıkıntı olmuştu ve meselâ İngiliz milleti büyük bir fedakârlık göstererek yememiş içmemiş yamalı elbiseler giyerek durumunu düzeltmeğe muvaffak olmuştu. Bir zengin lord çatlamış ayakkabılarının altına pençe vurduruyordu, şıklığı ile tanınmış bir salon kadını dikilmiş çorapla bir kokteyl partiye gidiyordu, halk karaborsacıya -çünkü orada da karaborsacı vardı, yüz vermiyordu ama saray halkı da bu fedakârlıklara numune teşkil ediyordu. Harp boyunca Kraliçe ve prensesler şapka giyinmemiş ve başlarını eşarpla bağlamışlardı. Neden böyle hareket etmişlerdi ? Dolaplarında belki yüzlerce şapkaları bulunduğu halde bu bir gösteriş miydi ? Hayır bu yalnızca sembolik bir hareketti.. Madem ki halkın şapka alacak parası yoktu, prensesler de şapkasız gezeceklerdi. Misalleri burada yüzlere çıkarmak mümkündür ve demokratik bir zihniyetin sembolik hareketlerini gösteren bu misaller, birçok mühim dâvaların başarılmasında rol oynamıştır. Memleketimizdeki ucuzluk kampanyasını bu zihniyetle ele almak lâzımdır, hatta bu kampanyayı bu tip misallerle açmak çok daha faydalı olacaktır zannediyorum. Tüccar kârının fazlasından vazgeçsin kabul, alabildiğine koşan ev kiraları durdurulsun güzel, müstahsil daha temkinli olsun fevkalâde, ama devlet masrafları da kısılsın, tetkik seyahatleri elzem olmadıkça durdurulsun, gelir getirmiyecek ve yalnızca estetik gaye ile ele alınan faaliyetler yavaşlatılsın, devlet eliyle satılan maddeler, nakil vasıtaları fiatları da umumi gidişe muvazi olarak. hiç olmazsa dondurulsun, milletvekillerinin maaşları sembolik mahiyette de olsa, indirilsin. Vakıa bugünkü hayat şartlarına göre milletvekili maaşlarını fazla germek imkânsızdır ama, bunun memlekette yaratacağı psikolojik fayda inkâr edilemez. Hem madem ki ucuzluk mümkündür bundan elbet milletvekili de istifade edecektir. İnandırmak için evvelâ inanmak ve bunu ispat etmek lâzımdır.

Moda

Kokteyl ve gece elbiseleri

Her mevsim, kadınlara başka bir kıyafeti hatırlatır. İlkbahar deyince akla ilk gelen güzel dikilmiş bir tayyördür, yazı daha ziyade "mayo" lar ve bahar gibi çiçekli basmalar sembolize eder, Sonbahar her kayu düşündürür, kış, yılbaşı, kar deyince de, nedense, akla renkli, süslü çıplak, rüya gibi uçucu ve tüy gibi hafif gece elbiseleri gelir. 1958 modasının kadınlara ne sürprizler getireceği henüz malum değildi, ama 1957 nin son günlerinde gece elbiseleri oldukça mühim hususiyetler arzetmektedir ve bunlar, muhakkak ki, çok uzun seneler devam edecektir: çünkü modada en ağır ilerliyen branş, gece elbiseleri branşıdır ve güzel bir gece

elbisesi kolay kolay demode olmamaktadır. Bu mevsim süslü elbiselerde ve bilhassa kokteyl ile gece elbiselerinde göze çarpan en mühim hususiyet "boy" lardadır ve boylar barla şekilde kısalmıştır. Vakıa gene yere kadar uzanan şahane gece elbiseleri mevcuttur ama, giyimi güç olan ve kadınlar tarafından uzun zamandır terkedilmiş görünen bu çok masraflı elbiseler ancak, büyük salonlarda verilen balolar içindir. Bu sene tercih gören dans elbiselerinin boyu dizlerin hemen, altında bitmekte, bazan yerden kırk santim kadar kısalmış bulunmaktadır. Son senelerde çok moda olan ve bilekte biten gece elbiselerine ise hemen hemen hiç rastlanmamaktadır. Kokteyl elbiseleri için de, gece elbiseleri için de birçok kumaşlar kullanılmıştır. İnci ve pullarla işli pastel renginde satenler, ağır ipekliler, ipekle karışık yünlüler, taftalar, müslin ve şifonlar, ipek ve koton kadifeler aynı derecede makbuldur. ..

Kısa dans elbiselerini yaz elbiselerinden ayıran en büyük hususiyet dekolteleridir. Vakıa streplesler çok azalmıştır ama streplesleri aratmayacak kadar açık elbiseler gene mevcut, tur. Bunlar ekseri ön dekolteyi biraz kapıyarak sırtı tamamiyle- çıplak bırakan modellerdir. Veyahut dekolte incecik brötellerle komufle edilmiştir. Bazan da elbiselerin brötel kadar incelen kolları mevcuttur. Kokteyl elbiseleri açık yakalı olabilir, fakat bu takdirde ekserisinin turvakar kolları vardır. Kolsuz kokteyl elbiselerine gelince; bunların dekolteleri çok ihtiyatlı bir dekoltedir.

Dans elbisesi deyince her dansa elverişil bol etekler akla gelmekteyse de, yeni modanın yetti hattı bu bolluğu çok azaltmıştır. Bel çok sıkılmayınca ve kalçaların görünmesi, biç olmazsa hissedilmesi de şart olunca genişlikten fedakârlık etmek icap etmiştir. Birçok gece elbiseleri böylece bele oturmayan ve ustalıklı drapelerle zenginlik ve genişlik kazanan bir biçime maliktir. Beli gösteren modellere gelince, bunlar eteklere doğru tedricen genişlemekte, boğumlar arzetmektedir. Çok çıplak, dar biçimli, birçok gece elbiseleri de mevcuttur. Bunların boyları bilhassa kısadır ve ekserisinin sırtı çıplak olup his Çiçekle süslenmiştir.

Son moda kokteyl elbiselerine gelince, ekserisi parlak kumaşlardan yapılmış çok sade elbiselerdir. Bunlara "fantazi çuval" demek mümkündür ve dümdüz aşağıya doğru inen çuval biçimleri ekseri fiyonklu gevşek bir kuşakla, işlemeli, süslü bir kemerle belirsiz şekilde toplanmıştır.

Vualetin yeni vazifesi

Gece elbiselerini en değişik şekilde süsleyen kumaşlar, sert tüller ve şapka vualetleridir. Kombinezon biçimi düz ve dar bir siyah elbisenin dekoltesine büzülerek yelpaze şeklinde geçirilen bir geniş vualet yaka, elbiseye, derhal şahane bir manzara vermektedir. Hele bu vualetin üzerine pullar serpiştirilmişse veyahut yaldızdan benekler oturtulmuşsa bu yaka elbiseye binbir gece masallarından bir hava verecektir. Yine düz ve dar bir elbisenin dekoltesini örtmek üzere etol olarak kullanılan taşlı bir vualet aynı zamanda baloya giderken başı örtecektir. Bol elbiselerde, vualetler. hatta renkli vualetler büzülerek jabo şeklinde dekolteye yerleştirilmiştir. Veyahut yine büzülerek iki kat halinde elbisenin eteğine geçirilmiştir.

Bir kokteyl elbisesi

Artık etekler yerleri süpürmüyor

Can kurtaran manto

Elbiseyi uydurmak zor değildir ama aynı şeyi manto için söylemek cidden güçtür. İnsan birkaç gün içinde acele bir manto dikemez ve diktiremez. Bunun için bir kadının daha mevsim başında gardrobunu plânlarken "abiye" bir mantoyu dü şünmesi de şarttır. Bu asiye mantonun muhakkak ipekliden yapılmış bir gece mantosu olması icap etmez. Hatta bunun için gardroba ikinci bir manto ve masraflar hanesine yeni rakkamlar ilâve etmek te şart değildir. Öyle mantolar vardır ki, hem gündüz, hem gece giyilebilir ve aksesuarlarına göre şekil değiştirirler. Meselâ önden düğmeli, yakasız, iki yandan yırtmaçlı, kol yerleri yeni modaya göre biraz düşük, dümdüz bir manto tasavvur edelim. Bu manto, gardrobun umumi renklerine hâkim olan renkle ahenk halindedir. Gri fantasi. bir yünlüden, siyahtan, lâcivertten yapılabilir. Değişik bir renkle meselâ kırmızı ile astarlanmıştır ve iki taraflı giyilebilir. Astarı ipekliden yapıldığı takdirde bu mükemmel bir gece mantosu da olabilecektir. Yakaya icabında süslü veya spor bir kürk eşarp ta takılabilir. Giyimi seven, pratik ve ekonomik bir gardrop sahibi olmak isteyen her kadının böyle bir cankurtarana ihtiyacı vardır. Mantonun, kumaşından yapılmış küçük bir poşet çanta da her saatte işe yarayabilecektir.

Son moda elbiselerden üç örnek

Beşi değil ama, üçü biryerde

C E M İ Y E T

Türkiye Köylü Partisinin Beşinci Büyük Kongresinde söz alarak uzun bir konuşma yapan Genel Başkan Tahsin Demiray, muhalefet partilerine, bilhassa CH.P.'ye hücum ederek şu mühim ve derin siyasî tahlili ileri sürdü: "D.P.ye rey veren birçok vatandaş, C.H.P. nin iktidara geçmemesi gayesini gütmüş tür." C.H.P. ye rey veren birçok vatandaş D.P. nin iktidara geçmemesi ve her ikisine rey veren bütün vatandaşlar da' herhalde Köylü Partisinin iktidara geçmemesi gayelerini gütmüş olduklarına göre, bu görüşe itiraz eden çıkmadı. Tahsin Demiray Demokrat Partiden de şikâyet ederek bu partinin adına uymadığını söyledi, fakat kendi partisinin adıyla ne alakası olduğunu izah etmedi.

Zürich'te toplanan büyük bir tıp kongresi, İsviçrenin en mühim ilim mükâfatını oraya yerleşmiş bir Türk doktoruma verdi. Nüroloji kürsüsü doçentlerinden olan Dr. Gazi Yaşargil, İsviçrenin en kuvvetli beyin mütehassıslarından biri sayılmaktadır. Genç doktorumuzu candan tebrik ederiz, lakin kendisinin hiç değilse muvakkaten yurda dönmesinin lüzumuna da yüzde yüz kaniyiz. Zira şu sırada memleketimizin kuvvetli beyin mütehassıslarına çok, ama çok ihtiyacı vardır.

İstanbul şehri dertlerini yeni valiye İstanbullulardan daha iyi anlatıyor. Daha mesaisinin ilk gününde yarı imarlı yollarda çamur gölleri üstünden uzun atlama yapmak zorunda kalan sayın Mümtaz Tarhan, birkaç gün sonra bir akşam çalışırken Vilâyetin ışıkları sönünce gemici feneri yaktı.

Memleketimizde kültür kalkınmasının emareleri gün geçtikçe artıyor ve idareciler de bittabi bu mesut inkişafa uyuyorlar. Yalnız bu uyuş kendilerinin icraatında teknik yükseliş, neticesi vereceğine, başkalarından kültür vesikası sormak şeklinde tezahür ediyor "misal: muhabirlerin diploma mecburiyeti". Son. misali de İstanbul Elektrik, Tünel ve Tramvay İşletmeleri .Umum Müdürü Prof. Kâmuran Görgün verdi. Bir haberi tahkik için kendisini telefonla arayan gazeteciler şu hitaba maruz kaldılar: "Bir mevzuda benimle görüşebilmeniz için asgari malûmat sahibi olmanız gerekir. Önce bu işe dair bir iki kitap okuyun da öyle gelin!" Ve telefon kapandı.

Lefkoşeden bildirildiğine göre Birmanya; müslümanları, Kıbrıs Türk lerini desteklemek üzere bir "Kıbrıs Türktür Komitesi" kurmuşlar ve sekreterliğine Maung Ko Ghaffari adında bir zatı seçmişlerdir. Bay Ghaffari önce derhal Kıbrıslı Türk liderleriyle temasa geçerek gereken bütün bilgileri almış, sonra davayı desteklemek ve duyurmak için büyük ,bir enerji ve rasyonel bir çalışmayla faaliyete girişmiştir. Halen bütün Birmanya halkına davamız duyurulmakta ve İngilizce gazetelerde adanın tarihi, stratejik ve iktisadi bakımlardan niçin Türkiyeye ait olduğunu etraflıca izah eden makaleler yayınlanmaktadır. Teklifimiz: ya Bay Maung Ko Ghaffari'yi apar topar buraya getirmenin bir çaresini bulalım, yahut ta devlet adamlarımız o pek sevdikleri dış seyahatlerden birini daha ihtiyar edip Birmanyaya kadar uzanıversinler.

Hususî şahıslar "manevî şahsiyet" korumak için dâva açmak babında hükümetle adeta yarış ediyorlar. Son davacı: Yeni İstanbul gazetesi sahib ve başyazarı Habib Edip Törehan. Davalı: Dünya gazetesi sahiplerinden fıkra yazarı Bedii Faik. Dava sebebi: bir fıkrada "telmih" görülmesi. Bay Törehanın alınmasına sebep olan fıkranın başlığı: "Lord Hav Hav."

UNESCO tarafından Türkiye Milli Komitesine resmen bildirildiğine göre Yaşar Kemal in "İnce Memet" romanı İngilizce ve Fransızcaya çevrilip bastırılacaktır. Milletlerarası Yazarlar Birliği de aynı romanı, 1956 yılının en başarılı altı romanından biri olarak ilân etmiş bulunmaktadır. Bir romanımızın hudutlarımızdan öteye bu ilk atlayışına milletçe nekadar sevinsek azdır. Yaşar Kemali hararetle tebrik ederiz.

Vatandaşlarımızdan bazılarının kar fasında yanlış bir iktisadi siyasetin milletleri ve hükümetleri nereye götüreceği, sık sık tekrarlanan "gidiş değişmezse sonunda hayat durur" prensibinin nasıl tezahür edeceği hususunda fazla bir sarahat yoktur. Geçen hafta bu mevzuda zihinleri aydınlatabilecek bir iki emare belirdi. Bilindiği gibi devlet işlerini herşeyden fazla vergiyle yürütür, vergi de muhasebeye dayanır; muhasebe için ise mükelleflerin defter tutması zarurîdir. Halbuki memleketimizde ticarî . defter sıkıntım başgöstermiş bulunmaktadır! İkinci emare: yüz kadar sürgün mahkûmu İstanbulda beklemekte, tahsisatsızlıktan sürgüne gönderilememektedir.

Camiyetimizin kilit taşı olduğu söylenen aile müessesesinin durumuna dair bir not: bu yıl içinde İstanbulda zabıtaya yapılıp ta neticelendirilemeyen kayıp müracaatlarının adedi on altıdır ve bu onaltı kişinin on altısı da evli olup, tahkikata nazaran başka şehirlere kaçıp izlerini kaybettirmiş bulunmaktadırlar.

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

AKİS'in, son günlerde Menderes V. kabinesi hakkında yaptığı neşriyatı zevkle takip ettik. Bu arada bilhassa, o ufacık ufacık resimlerle süslediğiniz sayfalar cidden son derece cazipti. Acaba her hafta, haftanın enteresan şahsiyetlerine dair o tipten şeyler yazıp, aynı şekilde resimlendirmek mümkün değil mi? Böyle yazılar çok daha zevkle ve kolaylıkla okunuyor.

Cem Gökalp - Kayseri

Bir gazete veya mecmuada en göze çarpan şey. tashih hatası oluyor. Bundan birkaç hafta evveline kadar, tashih derdini halleder gibi olmuştunuz. Gözlerimiz yorulmadan ve yanlış kelimelere sinirlenip, asabımız bozulmadan AKİS'i okuyorduk. Ama bir iki hafta var ki sene isler sarpa sardı. Meselâ 187. sayınızda bir sürü tashih hatası var. Ne oldu, yoksa artık musahhih kullanmaktan vaz mı geçtiniz?

Ahmet Gürtaner - Ankara

Üniversite hakkında

İstanbul Üniversitesi Rektörlük binası kaleminde, bir harita var. Eski bir harita bu. Bu haritada Hatay Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında. O Hatay ki. Aziz Atatürk'ün "kırk asırlık Türk yurdu" dediği Hatay. Sevr haritası nasılsa o da öyle görülmeli. Bu harita tarihi bir hususiyet arz edebilir. Ama yeri bir üniversitenin koridoru olmamalıdır. Güney komşumuzun yaygaralarına kulak asmıyoruz. Evet ama, Üniversitemiz her milletten talebe kaydı yapar. Her talebe kayıt sırasında olsun, oraya bir defa uğrar ve bu haritayı görür. Bu haritayı böyle bir yerden kaldırmak gerekmez mi?

Attila Ezer - İstanbul

AKİS. son zamanlarda Üniversite dâvalarına da el atmakla, son derecede yerinde bir harekette bulundu. Bugüne kadar, efkârı umumiyeye en az mal olan davalardan biri de Üniversite talebelerinin karşılaştıkları güçlüklerdir. Hemen her sahada gazetecilik vazifesini bihakkın yerine getiren AKİS. biz üniversite talebelerinin de dertlerine ortak olmakla, bir defa daha minnetimizi kazandı. Umarız ki bundan sonra da AKİS. bizi iki elimiz böğrümüzde, dertlerimiz ve çaresizliklerimizle bas başa bırakmaz da, daima bir desteğimiz, dayanağımız olmakta devam eder.

Ömer Dal - İstanbul

K İ T A P L A R

Kemal Tahir
Tek kusuru, fazla mahallîlik

KÖRDUMAN

(Kemal Tabirin romanı. Remzi Kitabevi. Yeni Türk Yazarları serisi: S. Yükselen Matbaası İstanbul - 1957. 398 sayfa 500 kuruş)

İkinci Dünya Savaşı sonrasının edebiyatçıları içinde, şansını ve kabiliyetini çeşitli edebiyat dallarında deneyenler arasında roman sahasına meyleden pek az edebiyatçı çıktı. Bunları, isim olarak sıralarsanız, kolay kolay üçten beşten yukarı çıkamazsınız. Ancak, hal böyleyken dahi edebiyatımızda roman, son yıllarda iyiden iyiye serpilip gelişti. Bir zamanlar Türk şiiri ve hikâyesi için çağdaş Avrupa ve Dünya şiir ve hikâyesi ile hemayar diyenler, şayet bugün aynı iddiada iseler, rahat rahat Türk romanı için de aynı şeyleri Büyüyebilirler. Gerçi bu pek iddialı bir çıkış olur. Hakikatlere de pek uymaz. Ama gene de bir ölçüdür? Acem mübalağaları ile boy ölçüşebilecek bu iddiayı bir kenara bırakıp, günümüzün romanı ile şiir ve hikayesini mukayese edersek, şu son bir kaç yıldır, şiir. ve hikâyeciliğimizdeki duraklamaya mukabil, roman sahasında bir ilerleme olduğunu ve sayıları üçü beşi geçmese de, romancılarımızla övünebilecek hale geldiğimizi söyliyebiliriz. Unesco tarafından İngilizce ve Fransızcaya da çevrileceği bir kaç gün evvel gazete sütunlarında yer alan haberlerden öğrenilen "İnce Memet" romanıyla Yaşar Kemal, "Bereketli Topraklar Üzerinde"si, "Suçlu" su ve diğer romanlarıyla Orhan Kemal, "Sarduvan"ıyla Faik Baysal, kendine has atakları ve orijinal iki romanıyla Atilla İlhan ve nihayet hemen bütün romanlarıyla Kemal Tahir, Türk romancılığının yüzünü ağartan kıymetler olarak ilk plânda göze çarpıyorlar. Bunların yanında daha ikinci plânda kalmakla beraber bir de yeni yetişenler, ilerisi işin birşeyler ümid ettirenler var. Mesela "Rıza Bey Aile Evi" ile Tarık Dursun K. gibi.

İşte yeni Türk romanının son ve başarılı örneklerinden birini daha veren Kemal Tahir "Sağırdere" adlı romanıyla başladığı bir büyük eserini "Körduman" adlı ikinci cildiyle tamamlıyor. AKİS okuyucuları Sağırdere için yazılanları hatırlayacaklardır. Kemal Tahir, Sağırderede Çankırı ve civarının köy realitesi ile, gurbete çıkan köy delikanlılarının hikâyesini anlatıyordu. Fevkalâde sağlam bir üslup ve son derecede kuvvetli bir tahkiye sanatına sahip bu romanı okuyanlar, romanın sonunda hikâyenin bitmediğini hissetmişlerdir. İşte "Körduman" köyünden gurbete çıkan ve gurbette köylülerce pek mühim sayılan başarılar kazanan delikanlılardan birinin yeniden köyüne dönüşünün hikâyesidir. Gerçi, gerek Sağırdere, gerekse Körduman adlı roman, Mustafa adlı bir delikanlının hayat hikâyesi üzerine inşa edilmiştir ama, aslında bir olan bu iki romanda Kemal Tahir, yalnız Mustafayı ve onun dar çevresini değil, bütün bir Anadolu köylüsünün romanım vermiştir. Hiç değilse Orta Anadolu köylüsünün. Sağırderede Mustafayı onaltı onyedi yaşlarında daha çelik . çomak oynamaktan yeni kurtulmuş bir köy delikanlısı olarak görürüz. Gördüğü en büyük meskûn yer, Sağırdere köyüdür. Fakir bir ailenin çocuğudur ama, bir hayli hayta büyümüştür. Babası büyük oğlundan ümidini kesince bütün ümidini bu oğluna bağlamıştır. Büyük oğlan binbir zahmet ve meşakkat için de büyütülüp civardaki okullardan birine gönderilmiş, fakat dönüşünde hemen her okumuş köylü gibi muhtar olmaya çalışacağına, tutmuş köy civarında yapılan demiryolu inşaatına işçi olarak girmiştir. Bütün iddiası, alnının teriyle çalışıp kazanmaktır. Ne var ki okunmş olması, son derece ağır başlı olması yalnız ailesine değil bütün köylüye ona karşı bir saygı besleme vesilesi olmuştur. Babası da dahil hemen bütün köylü gibi Mustafa da ağasını sayar ve ondan çekinir. Bir mevsim boyu Ankarada kalıp taş ocaklarında amelelikle işe başlayıp, taşçı ustası olup köye koynunda parası, üstünde yeni elbiseleri ve kollarında ailesine hediyeleri ile döndüğü ve artık, adam olduğunu isbat ettiği hakle, gene de ağası onun gözünde hiç bir köylüye benzemiyen son derece mühim bir insandır. Kemal Tahir, Kördumanı büyük bir ustalıkla başlatmış. Sağırderede memleketine dönmek üzere yola çıkan Mustafa, Kördumanda bir gece yarısı köyüne girer. Artık bundan sonra Mustafa doğduğu topraklar üzerindeki macerasını yaşayacaktır. İlk peşin onun yeni elbiselerini, cakalı cakalı yürüyüşünü yadırgayan köylüler, sonra sonra onun kendi Mustafaları olduğuna anlayacaklar, ona ısınacaklardır.. Ancak, gurbette beraber çalıştıkları halde sefil perişan dönen bazı arkadaşları onu içten içe bir hasetle seyredeceklerdir. Babası ise okumuş oğluyla övünememenin acısını, şehirde taşçı ustası olup gelen küçük oğluyla çıkaracak, ağa sınıfına katılacaktır.

Kemal Tabir, Anadolu köylüsünün âdetlerini, huylarını, Çankırı dolaylarının havasını, suyunu hele ve hele .dilini çok iyi bilen bir yazar. Bütün bunları son derece büyük bir ustalıkla kullanarak dört başı mamur bir roman meydana getirmiş. Basma kalıp tenkitlere kaçmadan söylenebilir ki Körduman, Sağırdere ile birlikte ele alındığında Modern Türk romanım tam manasıyla temsil edebilecek son derece olgun bir-eserdir.

T I B

Hastalıklar

Ajans haberleri

Washington, 26 (a.a.) — Bugün 20.00 gmt. de Beyaz Saraydan yayınlanan bir tebliğden Başkan Eisenhowerin hasta olduğu anlaşılmaktadır. Başkanı muayene eden Walter Reed askeri hastahanesi mütehassıslarından Snyder gazetecilere, Başkanın beyin damarlarından birinde tıkanıklık husule geldiğini, fakat bunun beyin kanaması olmadığını söylemiştir. Dr. Snyder, Başkanın hastalığının geçici olduğunu ve dündenberi bariz şekilde salâh alâmetleri belirdiğini ilâve etmiştir. 67 yaşında bulunan Başkan, birkaç hafta istirahat edecek, fakat hastahaneye kaldırılmıyacaktır. Bu akşam yayınlanan Beyaz Saray tebliğinde ayrıca şu hususlar yer almaktadır. "Dün, Fas Kralı Beşinci Mehmed bin Yusufun Washingtona muvasalatı sırasında yapılan merasimden dönüşte, Başkan bir üşüme hissetmiş ve soyunma odasına çekilmiş, battaniye ve termofor istemiştir. Başkan normal olarak 2.40 da çalışma dairesine geçmişse de biraz sonra tekrar kendisini fena hissederek geri dönmüştür. Bunun üzerine Walter Reed hastahanesinden celbedilen doktorlar bir konsültasyon yapmışlardır. Neticede kan tazyiki 130/80, nabız 64 olarak tesbit edilmiştir. Konuşmada güçlükten başka anormal araz görülmemiştir. Başkanda baş ağrısı, kusma, bulantı, nefes alma zorluğu veya şuur kaybı, ihtilâç, ense sertliği, felç ve anormal refleks görülmemiştir. Başkan muayeneden sonra saat 20.00 ye kadar uyumuş, sonra hafif bir kahvaltı almış ve yarım saat kadar kitap okumuştur. Başkan bu sabah saat 5.00 e kadar sakin uyumuştur. Başkana konulacak teşhisin spazm veya tromboz olup olmadığı henüz kesin olarak bilinmemektedir.

Washington, 27 (a.a.) — Bugün saat 18.18. (Gmt.) de Beyaz Saraydan Başkanın sıhhî durumuna dair aşağıdaki sağlık bülteni yayınlanmıştır: "Başkan geceyi aralıksız olarak uyumakla geçirmiştir. Sabahleyin sıhhatli olarak kalkmış, her zamanki gibi duş almış, traş olmuş ve normal kahvaltısını yapmıştır. Müdavi doktorlar Başkanın sıhhatinin yolunda gittiğini söylemekte, fakat bunun Başkanın sıhhatinin mükemmel olduğu mânasına gelmediğine işaret etmektedirler. Başkan hâlâ uzun kelimeleri zor telâffuz etmekte ise de konuşma zorluğu bir hayli azalmıştır.

Eisenhowerin hastalığından sonra çekilmiş üç ayrı resmi

Tebessümlere aldanmayınız

Beyinde spazm

Merkezi sinir sisteminin ödevlerinde devamlı ve artık iyileşmiyen bozukluklar olabildiği gibi muvakkat ve geçici olanları da vardır. Meselâ bir hastanın dili tutulur. Bir müddet konuşamaz. Bir hasta muvakkaten, kör olur göremez. Bütün bunlara sebep olarak beyindeki muayyen bölgeleri besleyen damarların spazmı, büzüşmesi gösterilmektedir. Bu damar spazmları beynin hangi bölgesinde meydana gelirse, ona göre klinik belirtiler ortaya çıkar. Bazı dimağ hastalıklarını izah için spazm nazariyesinin çekici ve kolay tarafları vardır. Klinikte hergün bazı çeper dolaşımı hastalıklarında da spazmlara rastlamaktayız. Merkezî sinir sistemi bütün başka organlardan ziyade anokzemiden yani oksijen kıtlığından müteessir olur. Eğer oksijen debisi fizyolojik değerlerin altına düşecek olursa, anoksemiye uğrayan dimağ bölgelerinin ödevlerinde bozukluk başlar. Oksijen normal sınırlara döner, yeter seviyelere yükselirse bu karışıklıklar da ortadan kalkar. Bir önemli nokta da oksijen yetmezliğine sinir sisteminin pek az tahammül ettiğidir. Bilhassa alın bölgesindeki merkezler en evvel harap olurlar. Eğer merkezî sinir sisteminin muayyen bir bölgesinde dolaşım 15 dakika kadar kesilirse ve buraya oksijen gelmezse, bu oksijen noksanlığı yani anoksemi o bölgenin derhal harap olmasına sebep olur.

Yeni bilgilere göre etrafın, yani kol ve bacakların ve birçok iç organların dolaşım mekanizmasıyla merkezi sinir sistemininki, birbirinden farklıdır. Etraf damarlarının sinirleri dürtül düğü zaman buralarda geniş spazmlar olabildiği halde merkezî sinir sisteminin damarları böyle dürtülerden o kadar müteessir olmazlar. Hatta parasenpatik ve senpatik sinir sistemine yapılan mekanik ve şimik dürtüler beyin damarları üzerinde büyük bir tesir göstermezler. Beyin dolaşımının düzenlenmesinde senpatik ve parasenpatik sinirlerin pek önemli rolü olmadığı bile düşünülebilir. Böyle dışardan vaki olan tesirler beyin damarlarında bir reaksiyon uyandırmadığı gibi, içerden vaki olacak dürtüler de meselâ bir hava anbolisinin tahrişi de bu damarlarda hakiki bir kısılma, bir büzüşme husule getiremez. Görülüyor ki beyinde damar spazmlarının teşekkülü nazariyesi pek münakaşalıdır. Ancak bu söylediğimiz, normal damarlar içindir. Belki patolojik sebeplerle bozulmuş olan damarlarda sinir dürtüleri spazm doğurabilir. Meselâ sertleşmiş, skleroza uğramış damarlar böyle spazmlar için müsaid olabilir. Ne o-

lursa olsun beyinde bir bozukluğun meydana çıkması için spazm nazariyesi sakat ve eksiktir. Fizyoloji bize muayyen bir dimağ bölgesinde dokuların anatomik olarak ölümü ile neticelenecek devamlı bir spazm yaratmama imkânsızlığını göstermektedir. Bir başka mesele de sudur: Saatlerce hatta günlerce süren hissi, harekî bir takm felç hâdiseleri vardır ki kendiliklerinden geçerler. Bunların spazmdan ileri geldiğini kabul etsek bile oksijen yoklusuna ancak 15 dakika tahammülü olan bir dimağ bölgesinin günlerden sonra yeniden faaliyete geçebilmesini nasıl izah etmeliT Görülüyor ki dimağ-murdar ilik sisteminin fonksiyonel bozukluklarını kavrayabilmek için, spazmdan başka nazariyelere ihtiyaç vardır. O halde şimdiye kadar spazmla izah edilen felç çeşitleri: Monoplejiler -bir kolun, bir bacağın felci- hemiplejiler -kol ve bacağın yukardan aşağı birlikte felci- hemiyanopsi -yarım görme- afaziler -konuşma bozuk. lukları-acaba nasıl teşekkül ediyor? Bir kere bunlara genç kimselerde rastlanmadığı muhakkaktır. Bu hastalıklara daha çok damarları süregen intanlar, meselâ frengi veya zehirlenmelerle -alkol,. tütün, bozulmuş olan, tansiyonu yüksek, damarları skleroza uğramış bulunan yaşlı kimselerde rastlanır. Bunlar daima daha şiddetli, daha korkunç ve daha devamlı bir atağın öncüleridirler. Bir başka deyişle bu geçici, fonksiyonel bozukluklardan sonra devamlı felçler meydana çıkacaktır. Şu halde, muvakkat ve geçici dimağ bozuklukları, iç kenarları önceden bozulmuş olan damarların beslediği sahalarda önce muvakkat ve geçici olaylar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunlar spazmın sebep olduğu lokalize damar büzüşmelerinden ileri gelmekte, daha ziyade kenarları bozulmuş olan damarların idare ettiği bu sahada dolaşım gereği gibi olamadığından buralarda oksijenden fakir bir kan birikmekte ve anokzemi; spazm dolayısile değil, bu anatomik leziyonların meydana çıkardığı dolaşım karışıklıklarından ileri gelmekte. dir.

Hemorraji, anboli, tronboz

Görülüyor ki Eisenhowerin hastalığı ajanslarda belirtildiği gibi sadece bir spazm olarak kabul edilemez. Başkanın damarları genel olarak hastadır. Bunu peşin olarak kabul etmek gerektir. Nitekim geçen sene de Başkan bir enfarktüs geçirmiştir. Bu da kalp damarlarının hasta olduğunu gösterir. Şu halde Başkanın kalbinde, beyninde ergeç bir takım arızaların çıkması zaten beklenirdi. Eisenhowerin damarlarını bozacak pek çok sebep vardır. Büyük heyecanlar, büyük mesuliyetler, bütün dünyayı ikiye bölen ideoloji buhranının yarattığı olaylar, üzüntüler ve mücadeleler hep bu eşsiz idarecinin kalbinde ve beyninde akisler yapmakta idi. Elbette bu organları idare eden damarlar günün birinde yıpranacak, aşınacaktı. Eisenhowerin son aylar içinde çok üzüldüğü tahmin edilebilir. Rusların suni peyki ikinci defa gök yüzüne fırlatmaları ve ikinci sputnikin içine Laika veya Damka adı verileri bir de köpek koymuş bulunmaları ve bunların dünyadan kilometrelerce yukarda halâ dönmekte olması dünya için, Amerika için ve Başkan için unutulması imkânsız olaylardır. Hele Sovyet Lideri Krutçefin ağızları kulaklarına vararak, Çin lideri Mao'ya "Fezanın Sovyetleştiğini" söylemesi, Amerikalılara da "siz de sputniklerinizi fezaya gönderin. Bizimkiler sıkılıyor." diye mesajlar göndermesi ve Sovyet inkılâbının 40 inci yıl dönümünde tertiplenen büyük geçit töreninde, ilk defa olarak tırtıllı otomotrisler üzerinde büyük füzelerin de geçirilmiş bulunması, dünyanın bunca sorumluluğunu üzerinde taşıyan bir insanda esaslı bir şok tesiri yapmış olsa gerektir. Amerikan bilginlerinin bir türlü fezaya bir peyk fırlatamamaları, yapılan deneylerin aksiliklerle karşılaşması ve sonuncusunun daha atılmadan infilak etmesi; Ruslar aya gitmeği ayarlarlar, ayda arsa satışı başlar, gök yüzünde istasyonlar, bu istasyonlar arasında taksi seferleri kurulur ve astronot bahçıvanlar fezadaki asma bahçelerden dünyanın en güzel üzümlerinden daha üstün kalitede ve daha bol miktarda üzüm devşirmeği tasarlarlarken. Amerikan âlimlerinin bocalayıp durması, ter dökmesi hür dünyanın gözünden kaçmasa gerektir. Artık tedris sisteminin bozukluğundan dem vuruluyor, Avrupaya talebe gönderilmek düşünülüyor, araştırma servislerinin kadrolarında değişiklikler yapılıyor. Bütün bunlardan sorumlu olan adam elbette üzülecek, aşınacak ve yıpranacaktır. Eisenhowerin bu defa geçirdiği kriz bir hemorraji değildir. Dimağda kanama muayyen bölgelerde ani olarak vukua gelir. Klinikte . iktüs veya apopleksi dediğimiz korkunç bir tablo ile meydana çıkar. Hasta birdenbire düşer. Kendini kaybeder. Komaya girer. Bu durumdan ya günlerce sonra kurtulur, yahud da birkaç saat veya gün içinde ölür. Kurtulsa da artık bir tarafı tutmuyordur. Beyin kanaması geçirenlerin % 37 si, ilk 24 saatte, % 72 si birinci haftada, % 86 sı birinci ayda vefat eder.

Eisenhowerin geçirdiği kriz bir anboli veya tronboz olabilir. Romatizmadan ileri gelme kalp hastalıkları, iç zarda iltihap -andokardit-, kapaklardaki afetler, aortit, andokarditis lenta dediğimiz bir hastalık sırasında kalpten kopup dolaşıma düşen bir parça bir anbolüs beyne kadar ulaşarak orada ince bir damara tıkılır, kalır. Artık buradan ilerdeki beyin kısmı gıda alamaz, beslenemez ve ölür. Anboli hastayı umulmadık bir anda, birdenbire yakalar, koma ve felç teessüs eder. Anboli hastayı tam faaliyet sırasında sosyal ve familyal hizmetlerini yaparken, yemek yerken, yürürken, okurken veya yazarken yıkar. Tronboza gelince, bu da beyindeki damarların tedricen tıkanması demektir. Damarların lümiyerinin daralması önceden bazı belirtilerle kendini gösterebildiği gibi, günün birinde ani olarak tam bir tıkanma şeklinde ortaya çıkabilir. Bu zaman görülecek olaylar evvelkilerden farklı değildir. Görünüşte tam bir sıhhat içindeyken hasta birdenbire şuurunu kaybeder, hatıralar söner, oryantasyon bozulur, dalgın, konuşamaz, derdini anlatamaz bir duruma düşer. Hâdise sol yarım dimağda cereyan ediyorsa, konuşma merkezi burada bulunduğundan dizartri veya afazi vardır. Yani kelimeler iyi telaffuz edilemez. Bazı kelimeler bulunamaz, hatırlanamaz. Beyin dolaşımının bozukluğunu gösteren tronbozda büyük ataktan önce bazı haberci belirtiler de bulunabilir. Baş ağrısı, sebebsiz migren, kulaklarda çınlama, baş dönmesi, bulantı, esneme, ellerde uyuşukluk, karıncalanma, parmakların birdenbire sararması ve ölü parmağı şeklini alması, felç gelecek beden kısımlarında his bozuklukları, paresteziler, geçici konuşma zorlukları, yazı yazmakta tereddütler ve titremeler, yarım görme, muvakkat görmemezlik bunlar arasında sayılabilir. Tronbozda felçler çok zaman yavaş yavaş teessüs eder.

Son söz

Görülüyor ki spazm, hemorraji, anboli, tronboz hangisi olursa olsun Başkanın hastalığı tehlikelidir. İnsanı kötümserliğe hattâ karamsarlığa sürükliyecek kadar da önemlidir. Başkan NATO Konseyine gitmek şöyle dursun, üzerindeki sorumlulukları terkederek ödevlerini yardımcısına bırakmalı, gelmesi pek muhtemel olan akselerden sakınabilmek için siyaset ve mücadele hayatından uzak kalmalı ve bir çiftlikte veya sayfiyede şimdiden istirahate çekilmelidir. Onun hiçbir iş yapmadan latant ve sakin bir kudret halinde bir yerde yaşaması bile bütün demokrasi dünyası için ümid ve inanç demektir. Artık Birleşik Devletlerin ve bütün dünyanın mukadderatı hasta ve malûl bir adamın omuzlarında daha uzun müddet bırakılamaz. Bütün etrafımızda yaşıyan büyük ve ihtiraslı insanlar gibi, o da herşeye rağmen Başkanlıktan kendi arzusuyla vaz geçmiyecek, sırtındaki yü kile ebediyete ulaşmak isteyecektir. Fakat hekimlerin, hem onun hayatını korumak için, hem de sırtındaki muazzam yükü genç bir elemana devretmek için buna müsaade etmemeleri, onu muhakkak istirahate ulaştırmaları ve dünyanın emniyetini sağlamaları şarttır ve borçtur.

Dr. E. E.

S İ N E M A

Filmler

"Bisiklet Hırsızları"

Evinizde çoluk çocuğunuz varsa, işsizseniz ne yaparsınız? İş ararsınız tabiî. Peki en basit bir iş için yüzlerce kişi aç kurtlar gibi bekleşir, se, iş bulmak şansınız binde bir faile değilse? O vakit ümitsizce oturup beklemekten başka elden ne gelir? Antonio Ricci de öyle yapıyordu. Ama Tanrının Antonio'ya oynıyacağı oyunlar varmış. Oyun, İş Bulma Kurumunun adamı gelip Antonionun adını okuyunca başladı.. İş Öyle ahım şahım bir şey değildi: Duvara ilân yapıştıracaksın. Fakat hiç yoktan iyidir ya. Antonio da öyle düşündü. Gel gelelim kurumun adamı illâ bir de bisikletin olacak demetin mi? Antonioda bisiklet alacak para olsa.. Yine karısına dua etsin; kadıncağız hemen akıl etti, evde ne kadar çarşaf varsa toparladı, gidip rehinciye verdiler, Antonio da bisiklet kavuştu.

Aylarca işsiz kaldıktan sonra çalışmaya başlamak mühim hâdisedir. Antonionun ilk çalışma günü de neşe içinde başladı. Sabahın erken saatinde baba oğul bisikletle yola düştüler. Babası küçük Brunoyu çalıştığı benzin istasyonuna bıraktı, kendisi de ilâncılık dairesine gitti. Sonra bütün ilân yapıştırıcılar şehre dağıldılar. Eskilerden biri Antonioya afişi nasıl yapıştıracağım gösterip ayrıldı. Antonio artık tek başına işe devam edecekti. Merdivenini duvara dayadı, çıktı, "Gilda"nın afişini yapıştırmağa koyuldu; Ne olduysa o zaman oldu. Bir bisiklet hırsızı, yavaş yavaş yanaştı, tıpkı serçenin üzerine atlamağa hazırlanan bir kedi gibi. Sonra birden bisiklete atlayıp kaçmağa başladı. Antonio ancak o vakit işin farkına vardı, kendini merdivenden aşağı attı, 'bir yandan bağırıyor bir yandan koşuyordu. Fakat hırsızın arkadaşları Antonio'yu önleyip yanlış istikamete sürüklediler.

Bir eşyanız çalınırsa polise başvurursunuz değil mi? Antonio da öyle yaptı. Karakola gitti, derdini anlattı. Antonionun bütün varı yoğu, kolu kanadı bisikletti. Ama bisikletin lâfı mı olurdu? Antonionun bisikletine gelinceye kadar polisin ne mühim işleri vardı. Antonio hırsızı görürse polise haber verir, polis geri kalan kısmı tamamlardı. Komiser böyle söyleyip Antonio'yu savdı. Eve elleri boş dönen Antonio gidip çöpçü Baioccayı buldu, ona akıl danıştı. O da bisiklet pazarım araştırmağı tavsiye etti.

Antonio, Bruno, Baioeca, daha birkaç çöpçü ertesi sabah şafak sökerken bisiklet pazarında soluğu aldılar. Döndüler dolaştılar ama, bisikletten eser yoktu. Bir de bit pazarı Vardı. Antonio ile Bruno oraya vardıklarında bardaktan boşanırcasına yağmur

Vittorio De Sica
Hayatı gören gözler

yağıyordu, esnaf eşyasını toplayıp savuşmaktaydı. Bisikleti bulabilene aşkolsun. Fakat yağmur dindiği sırada Antonio, bisikleti çalan delikanlının ihtiyar bir dilenciyle konuştuğunu gördü, hemen o tarafa seğirtti, hırsız yine kaçıp gitti. Baba oğul bu sefer dilenciyi aradılar, bir köprü üs-

E. Stoila ile L. Maggiorani
Maceranın kahramanları

tünde adamı yakaladılar, fakat birşey öğrenemediler. Kiliseye kadar peşini bırakmadılar ama dilenciyi orada yine kaybettiler. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi kiliseden çıkınca küçük Bruno babasını tenkide kalkışmasın mı? Adamın zaten yüreği yanık, tuttu Brunoya bir tokat attı. Bruno ağlamaya başladı, babasına kızıp uzaklaştı. Antonio daha tokadı atar atmaz pişman olmuştu ama iş işten geçmişti bir kere. Neyse. Bruno'nun gönlünü etmek için çocuğu lokantaya götürdü, yemekler, tatlılar ısmarladı. Ama parayı ödedikten sonra bisikletin acısı tekrar içine çöktü. Üstelik ne yapacağını da şaşırmıştı. Şaşırdığı şurdan belliydi ki, bizim akıllı uslu Antonio, karısının falcıya gittiğine kızarken bu sefer tutup kendisi falcıya başvurdu, ama oradan da birşey çıkmadı. Falcıdan ayrılıp giderken bir duvar dibinde tavsızla burun buruna gelmesin nü? İkisi de şaşırdı. Hırsız tabana kuvvet kaçıp bir eve daldı, arkasından da Antoino. Bruno da onları takibetmek istedi ama hemen kapı dışarı edildi, zira girdikleri yer bir genelevdi. Az sonra Antonio hırsızı zorla dışarı çıkardı, bütün mahalleli başlarına toplanmıştı. Tam bu sırada hırsızın sarası tutmasın mı ? Etraf - takilerin hepsi, kendi mahallelisi olan hırsızdan yana çıkıp Antonioyu tartaklamağa başladılar. Bereket açıkgöz Bruno vaziyeti anladı, gidip bir polis getirdi. Antonio ile polis hırsızın odasını araştırdılar ama bisikletin bir parçasını bile bulamadılar. Şahit desen, hepsi hırsızdan yanaydı, . Antonio, bisikleti bulacağım derken hiç yoktan başını belâya sokabilirdi. Hırsızı bırakıp ayrıldı.

Baba oğul artık ümitlerini kesmiş eve döneceklerdi, ama Antonionun içi bir türlü götürmüyordu. Eve eli boş nasıl dönerdi ? Karısına ne derdi T Orada, Stadyum Meydanındaki kaldırıma oturdular. İşte o zaman işe şeytan da karıştı. Şeytan bu sefer dizi dizi, güneşte parlıyan bisikletler şeklindeydi. Bir de bir apartman kapısında tek başına duranı vardı. Antonio bir ona, bir bisiklet dizilerine baktı. Yüzünden büyük bir nefis mücadelesine girdiği anlaşılıyordu. Brunoya para verip tramvayla dönmesini söyledi. Sonra tıpkı kendi bisikletim çalan hırsız gibi o tek bisikletin etrafında dolanmağa başladı, birden bisiklete atlayıp dola düştü. Ama Antonio bu işin acemisiydi. Bisikletin çalındığını gören sahibi yaygarayı bastı, yoldan geçenler Antonioyu yakalayıp tartaklamağa başladılar. Tramvayı kaçıran Bruno durumu gördü, gelip babasını kurtarmağa çalıştı. Bisikleti çalınan adam Antonionun yediği sille tokadı, tükürük yağmurunu kâfi görmüş olacak ki onu polise teslim, etmekten vazgeçti. Baba oğul bitkin, ümitsiz bir halde tekrar yola koyuldular.

Bir filmin hikâyesi

Bu, "Bisiklet Hırsızları"nın mevzuuydu, ama filmin çevriliş hikâyesi de en azdan mevzuu kadar me-

raklıydı. Vittorio De Sica iki yıl bir prodüktörden öbürüne dolaşıp bu hikâyeyi filme almak için kandırmağa çalışmıştı. Fakat mevzu hiçbirine cazip görünmüyordu: Bir işsiz, çalınan bir bisiklet; bisikletin peşine düşen bir baba oğul. Bunun filme alınacak nesi vardı? Böyle film mi olurdu? Kendi prodüktörlerinden ümidi kesen De Sica, bu sefer İngiltereye, Amerikaya başvurdu ama oralardan da birşey çıkmadı. Bir ara Amerikalı prodüktör David O. Selznick teklife yanaşır gibi olmuştu, yalnız başrolün Gary Grant'a verilmesini istiyordu. Antonio rolünde Gary Grant! Doğrusu De Sica'nın bu mevzuda Selznick'e söyliyeceği çok şey vardı ama kendisini tuttu, biraz taviz vererek Henry Fonda'yı teklif etti, onu da Selznick kabul etmedi. Fakat De Sica ne olursa olsun bu filmi çevirmek istiyordu. O zaman eşten dosttan borç para topladı, prodüktörlüğü üzerine aldı. Mademki bütün riski göze alıyordu filmini bildiği gibi çevirmek hakkıydı. Yıllardır kafasında olgunlaşan "Bisiklet Hırsızları" için hiçbir profesyonel oyuncuya başvurmadı. Aradı taradı, Breda'da bir demir-çelik fabrikasında çalışan Lamberto Maggioraniyi buldu, Antonio rolünü ona teklif etti, yalnız bir şart koştu: Film tamamlandıktan sonra Lamberto işinin başına dönecekti. Zira adamın hayatının altüst olmasını istemiyordu. "Bisiklet Hırsızları" nın seyircileri De Sicanın bu seçimde ne kadar isabetli davrandığım teslim ettiler: Zayıf, ince, uzun yapılı, omuzları hafif çökük, hafifçe kamburu çıkmış, ciddi yüzlü bir Bredalı fabrika işçisi, işsizliğin ne demek olduğunu, kıymetli bir çalışma âletini kaybetmenin neye mal olacağını pek iyi biliyordu. Bruno için de aynı şey söylenebilirdi. De Sicanın bir tesadüf neticesi rastladığı küçük Enzo Staiola bir mültecinin oğluydu. Beş altı yaşlarında, cin gibi zeki, sevimli, hem komik hem trajik bir ifade taşıyan bu küçük çocuk, Chaplin'in "Yumurcağından beri beyazperdenin gördüğü en iyi çocuk oyuncuydu. Çocukları hiçbir rejisörün başaramıyacağı kadar ustalıkla kullanan De Sicanın elinde Enzo Staiola, unutulmaz bir tip yaratmaktaydı. Zaten "Bisiklet Hırsızlarının bütün oyuncuları için aynı şey söylenebilirdi. Hiçbiri profesyonel olmayan bu kadro için "oyun" lâfı yersizdi; hiçbiri rol yapmıyor, hepsi kendi hayatlarından bir safhayı tekrarlıyordu. De Sica, oyuncular gibi çevreyi de gerçek hayattan seçmişti. Filmde stüdyo içinde çekilmiş bir tek sahne yoktu.

Bir şaheser

Profesyonel olmıyan oyuncular, tabii dekorlar, stüdyo dışı çekim, bütün hakiki neo-realist filmlerde olduğu gibi işin şekle ait cephesiydi. Asıl mühim olan "Bisiklet Hırsızları"nın mevzuu, içtimai değeri, sanatçı cephesiydi. "Bisiklet Hırsızları" basit mevzuu basit kahramanlar vasıtasiyle harpten sonraki en mühim içtimaî derdi, işsizliği ele alıyordu. Ama filmde işsizlikle doğrudan doğruya ilgili sahneler pek azdı. "Bisiklet Hırsızlan" hiçbir propaganda gayesi gütmüyordu, sadece cemiyetteki bir takım hayati meseleleri seyircinin gözü önüne seriyordu. İşin fazla derinine gitmeyenler bu filmde sadece, çalınan bir bisikletin peşine düşen baba oğulun hırsız-polis hikâyelerini andıran macerasını görebilirlerdi. Ama "Bisiklet Hırsızları" dikkatli bir seyircinin gözünde bundan çok ileride bir mâna taşıyordu; bisikletini çaldıran işçinin hikâyesi ardında, çağımızın en büyük trajedilerinden biri gizliydi: İşsizlik, sosyal güvensizlik, insanlar arasında dayanışma eksikliği, fakirlik, sefalet... Filmin hemen her sahnesi, sanki hiç farkında değilmiş gibi, basit görüntüler ardında alabildiğine derinleştirilebilen bir güçteydi; her sahnede harp sonu cemiyetinin bir bozukluğuna rastlanabiliyordu. Filmin daha ilk sahneleri küçük bir iş bulmak ümidiyle bekliyen işsiz kalabalığını gösteriyordu. Bu topluluktan uzakta, yalnız başına, bütün ümidini kesmiş, kayıtsız Antonio görünüyordu. Antonio iş buluyordu ama bununla mesele halledilmiyordu ki, ona çalışma âleti de lâzımdı. O zaman etraftakiler her türlü insanî duyguyu bırakarak Antonio'nun elinden işi kapmaya çalışıyorlardı; zira onların da besliyecekleri bir aile vardı. Antoino ise işi kaçırmamak için yalan söylüyordu...

Ya küçük Bruno? Mektebe gidecek yaştayken benzin istasyonunda çalışan bu afacan çocuk? "Bisiklet Hırsızlarına o büyük derinliği vermekte, hemen hemen sembolik bir mâna kazanan, kendisi ortalıkta pek az görünen bisiklet kadar Bruno'nun da rolü var. Zira Antoino'nun macerası bugünü, şimdiki zamanı anlatıyorsa da küçük ' Bruno'nun varlığı seyirciye devamlı surette istikbali düşündürmektedir. Pek çok seyirci Antoino'nun macerasını "müessir' fakat telâfisi mümkün bir hâdise olarak görebilir, ama Bruno'nun varlığı buna imkân bırakmıyor. Bruno istikbal için, insana hem ürperti, hem ümid veriyor. Bruno hayatın çok erken geliştirdiği, çocuk rahatlığını pek çabuk kaybetmiş bir küçük adam. Babasından daha Zeki, daha mücadeleci, daha şuurlu; tecrübesi babasınınkini az zamanda aşacak. Hayatlarının mühim bir gününde geçirdikleri bu macera ise, tecrübelerin en büyüğü, zira Antoino bu maceranın sonunda bisikletiyle birlikte ümidini de kaybediyor ama, küçük Bruno hayatı daha iyi anlıyor, daha iyi hazırlanıyor, bir "gazap üzümü" olarak ortaya çıkıyor. Son sahnede, baba oğulu karanlığın ve kalabalığın içinde kaybolurken gösteren kötümser bitiş 1çinde en ümit verici nokta bu.

Bisiklet Hırsızları 'ndan bir sahne

Bisiklet bahane

"Bisiklet Hırsızlan" sinemanın en büyük eserlerinden biriydi. Büyük sanat eserlerinden çoğunun başına geldiği gibi de, ilk önce tam bir kayıtsızlıkla karşılandı. Fakat az sonra bu kayıtsızlık büyük bir heyecana çevrildi, mükâfatlar birbirini takibetti. En büyük mükâfat ta hiç şüphesiz 1957 yılındaki Belçika Milletlerarası Film ve Güzel Sanatlar Festivalinde verildi: Sinema dünyasının yüzlerce yüzlerce tanınmış sanatçısı "Bisiklet Hırsızlan"nı bütün sinema tarihinin en güzel oniki filmi arasına sokmuşlardı.

S P O R

Futbol

"Yapacağız, edeceğiz.."

Bu haftanın başında, gazetelerin spor sayfalarına şöyle bir göz atan futbol hastaları, acı acı da olsa, gülümsemekten kendilerini alamadılar. Bir gün, iki gün, üç gün evvel de bu sayfalara bakmışlardı. O günlerde bu sayfalarda "yeneceğiz, muhakkak galip geleceğiz,farklı bir galibiyet bizim için çantada kekliktir" gibi lâflardan geçilmiyordu. Futbolumuzun ve onu idare edenlerin durumunu yakından bilenler o zaman da gülmüşlerdi. Zira biliyorlardı ki, edilen bütün lâflara rağmen "Kızıl Şeytanlar"a karşı oynayacak takımımız için en büyük zafer, olsa olsa az farklı bir mağlûbiyet ve haydi bilamediniz bir beraberliktir. Nitekim, geçen haftanın sonunda Pazar günü 19 Mayıs Stadyomunda yapılan karşılaşma, bu hakikati bütün açıklığı ile ortaya koymuştu. Nisbeten zayıf bir kadro .ile karşımıza çıkan Belçikalılar, hem de yabancı bir sahada ve son derece kötü bir oyun çıkarmış olmalarına rağmen ancak beraberliği bize bırakmışlardı. Doğruydu. Maç boyunca pek çok fırsatlar kaçırmıştık. Pek çok hatâ yapmıştık. Yapmıştık ama, bunlar bizim için normal şeylerdi. Bu hataları ilk defa yapan bir takımımız yoktu ki. Bu fırsatları ilk defa kaçılmıyorduk ki. Mukadder olan bir akibete uğramıştık. Hattâ bu mukadder olan akibetlerin en iyisi idi. Gelgelelim maçın ertesinde bir türlü bunu kabul eden çıkmadı. Herkes kabahati birbirine yıkmağa çalışıyordu. O kadar ki, Milli Takımın antrenörü kaleciyi, kaleci ise antrenörü itham ediyordu. Maçın hemen ertesinde bazı gazeteler "maçı şahsî bir oyun yüzünden kaybettik" bazıları ise "mağlûbiyetimizin tek sebebi Eşfak Aykaçtır" diyorlardı. Maamafih maçı kaybetmemizin suçluları olarak o kadar çok adam gösterilmişti ki, kimse hakiki suçluyu bulamadı. Kabahat gelin olmuştu ama, alıcısı ortalıkta görünmüyordu.

Kabulü güç hakikat

Bütün millî maçların arifesinde ve sonrasında, gazetelerimizin ve spor âlemimizin hep ayni teraneyi tutturmaları, artık. öylesine âdet haline gelmişti ki, bu sefer de durumu kimse ciddiye alıp, asıl yaraya parmak basmadı.

Dert neydi? Futbolun gayesi neydi? Bunların üstünde kimse durmuyordu. Üstünde durulan tek şey, kendi sahalarımızda, kendi seyircimiz önünde, mağlûbiyete yakın bir beraberlikle paçayı Belçikalıların elinden güç hal kurtarmamızdı. Herkes, bunu görmüş, bunu söylüyordu. Yok takımın kuruluşu şöyleymiş de, yok Tek Seçici, böyle yapmış da, yok antrenör bilmem ne demiş de, falan oyuncu şu türlü oynamış da.. Bütün edilen lâflar bunlar oluyordu. Halbuki mesele bu değildi. Mesele Türkiyede hâlâ futbolun bilinmemesi idi. Ama bunu kimse kabul etmek istemiyordu. Mahalle takımlarında yetişen futbolcu, sahaya ayva koçanı atıp, küfür yağdıran seyirci ve kulaktan dolma malûmatla yetişmiş idareciyle futbol oynamağa çıkıyorduk. Hem de dünya çapında futbol oynamaya. İşte asıl dert buydu. Mektebi olmıyan, hocası olmıyan, kültürü olmıyan bir futbol. Ama bunun adına futbol denir miydi? Bu da ayrı bir meseleydi. Kazara kazanılmış bir iki galibiyete dayanarak şişirilen futbolcularımızın, kendilerini dev aynasında gören idarecilerimizin, tek seçicilerimizin, federasyon üyelerimizin haline bakıp da dövünmemek mümkün değildi. Evet, bu memleketin sahalarında bir top peşinde koşuluyor, bir oyun oynanıyordu ama, buna futbol demeğe bin şahit isterdi.

Olan olmuş, giden gitmişti. Şimdi mühim olan, bu olanlardan bitenlerden bir ders alınacak mıydı? Bütün mesele buradaydı. Mesele buradaydı ama maçtan evvel olduğu gibi maçtan sonra da spor âlemimizin haline bakanlar on defa yirmi defa olduğu gibi, bu defa da bu mağlûbiyetten ders alan bulunmadığını acıyla gürdüler. Hamam eski hamam, tas eski tastı.

Bir istifa

Pazar günü oynanan maçın 1-1 berabere bitmesine şükretmeyip de bunu pek büyük bir mağlûbiyetmiş ve sanki biz bunlara hiç alışık değilmişiz gibi kabul edenler, vurulacak bir kelle aramağa başlamışlardı. Bu kurban kim olabilirdi? Antrenör mü? Tek seçici mi? Oyunculardan biri mi? Hayır, darbe en esaslı yere vurulmalıydı. Bu ise, olsa olsa federasyon olabilirdi. Federasyonu düşürmek, pek çok şeyi birden değiştirmek olacaktı. İşte bu düşünceyle hareket eden spor basım, tam Federasyona karşı hücuma geçmeğe hazırlanıyordu ki, Haşan Polat tehlikeyi geç de olsa sezerek istifa etti. Gerçi Hasan Polat 'da, pek çokları gibi Belçikalılara karşı bir galibiyet kazanılacağını umuyor ve milletvekili seçilmesi dolayısı ile zaten istifa etmek zorunda olduğu Federasyon başkanlığından çekilmeye hazırlanıyordu ama, bu çekilmeyi millî bir galibiyetten sonraya saklamayı da daha uygun buluyordu. Polatın Başkanlığı sırasında futbolumuz pek de parlak bir imtihan vermemişti. Bunu bilen Polat, hiç değilse gider ayak bir galibiyetten sonra istifa etmeyi kendince kurnazlık saymıştı. Ancak, evdeki hesap çarşıdakine uymamıştı. Galibiyet yerine güç hal kazanılan bir beraberlik bütün husumetleri üzerine çekmişti.

Post kavgası

Polatın istifası, spor alemini yeni bir curcunanın içine atmıştı. Artık herkes yeni seçilecek Federasyon Başkanının peşine düşmüştü. Hiç kimse iki gün Önce uğranan hezimetten bahsetmiyordu. İki gün içinde sanki her şey unutulmuştu da Türk Futbolunun tek derdi olarak ortada yeni Federasyon Başkanının seçilmesi kalmıştı. Şu satırların yazıldığı ana kadar Federasyona bir tâyin yapılmamıştı ama, bu Başkanlığa namzet olanlar birbirlerine girmiş lerdi. Çeşit çeşit, renk renk isimlerden bahsediliyordu. Önce bu makama Osman Şeref Apak namzet gösterilmişti. Sonra Polat taraftarları "hayır!" demişlerdi. Buraya namzet olabilecek tek adam Selahattin Belirendir. Ama aradan iki gün geçince ortaya yeni isimler de çıkmıştı. Meselâ bir Hayri İrdelpden, bir Faik Binaldan, bir Rasih Minkarıdan da bahsedilmeğe başlanmıştı. Tâyini yapacak olan Millî Eğitim Bakanı ise ilk gün henüz bu hususta bir karar vermediğini söylemişti. İkinci gün ise bu meseleyle bir türlü meşgul olamamıştı. Velhasıl haftanın ortasına gelindiği halde bu hususta hâlâ bir tâyin yapılamamıştı. Bu gidişle kolay kolay da yapılacağı benzemiyordu.

Kapakbaskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA
Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL